

Miriam Mary Brgles
Anamaria Malešević

KAKO PROVESTI KVALITATIVNO ISTRAŽIVANJE?

PRIRUČNIK ZA MLADE (I KREATIVNE) ISTRAŽIVAČE

Hrvatsko katoličko sveučilište
Zagreb, 2023.

HRVATSKO
KATOLIČKO
SVEUČILIŠTE
ZAGREB
UNIVERSITAS
STUDIORUM
CATHOLICA
CROATICA
ZAGREBENSIS

Izdavač

Hrvatsko katoličko sveučilište,
Zagreb

Za izdavača

prof. dr. sc. Željko Tanjić

Recenzenti

izv. prof. dr. sc. Mario Bara

izv. prof. dr. sc. Ivan Balabanić

doc. dr. sc. Mateja Plenković

Likovno i grafičko oblikovanje

Josip Čunčić

Izvršne suradnice

Iva Samardžić i Mia Vaclavek

Lektura i korektura

izv. prof. dr. sc. Filip Galović i prof. dr. sc. Dunja Jutronić

Fotografije

Ariela Matić

ISBN 978-953-8014-82-6

**Nijedan dio ove knjige ne
smije se umnožavati,
fotokopirati ni na bilo koji
način reproducirati bez
pismenoga dopuštenja
izdavača.**

HRVATSKO
KATOLIČKO
SVEUČILIŠTE
ZAGREB
UNIVERSITAS
STUDIORUM
CATHOLICA
CROATICA
ZAGREBENSIS

Miriam Mary Brgles
Anamaria Malešević

KAKO PROVESTI KVALITATIVNO ISTRAŽIVANJE?

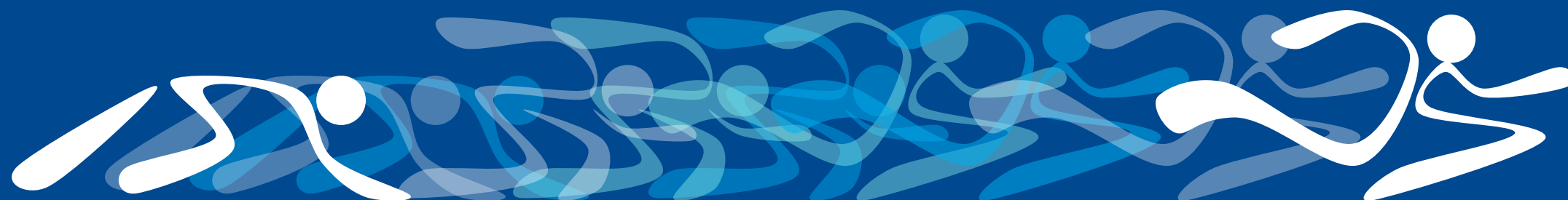
PRIRUČNIK ZA MLADE
(I KREATIVNE) ISTRAŽIVAČE

HRVATSKO
KATOLIČKO
SVEUČILISTE
ZAGREB
UNIVERSITAS
STUDIORUM
CATHOLICA
CROATICA
ZAGREBINA

Zagreb, 2023.

PREDGOVOR

Digitalna knjiga koja je pred vama nastajala je u pandemijskoj i „potresnoj“ 2021. godini. U toj je godini održavanje nastave preseljeno u *online* okruženje te smo predavanja, seminare i vježbe održavali putem platforme Microsoft Teams, što je predstavljalo izazov i profesorima i studentima. Zahvaljujući tadašnjemu predstavniku treće godine Sveučilišnoga prijediplomskoga studija sociologije, koji je na zajedničkom sastanku s profesorima i asistentima Sveučilišnoga odjela za sociologiju uputio promišljanja svojih kolega studenata o kvaliteti *online* nastave, odlučile smo u nastavu uvesti inovativne, vizualno atraktivne materijale, koji će biti funkcionalni u digitalnome okruženju. Taj je naš pilot-projekt sa zadovoljstvom prihvaćen od studenata, pa smo ohrabrene, ali i inspirirane bogatstvom sadržaja kvalitativne metodologije, odlučile oblikovati digitalni priručnik za nove generacije naših studenata sociologije.

Knjiga obuhvaća nastavne sadržaje predmeta *Metode društvenih istraživanja 2* te smo ga oblikovale sa svrhom da naši studenti što temeljitije i kvalitetnije pripreme, provedu i prezentiraju svoje prvo kvalitativno istraživanje. Kako bismo unijeli dinamiku i učinile priručnik

što pristupačnijim studentima, poglavlja smo dopunile s još deset digitalnih sadržaja, zatim preporukama za daljnje čitanje (*Zanima vas više?*) te praktičnim savjetima (*Korisni trikovi*). Možemo reći da naš priručnik slijedi i metajezik digitalnih sadržaja iz popularne kulture namijenjenih mladima, i to ne samo onima iz akademske zajednice. U tome smislu on predstavlja novi, transformirani oblik prenošenja znanja, koji je zabavan, ali neprestano poziva na sudjelovanje u izazovu, koji podrazumijeva interakciju i promišljanje uvažavajući etičke i moralne implikacije, kao i katolički identitet sveučilišta. Izazov je upravo istraživački proces, čiji je krajnji cilj neki znanstveni produkt. Taj znanstveni produkt treba sadržavati istinu i mudrost „koja dolazi odozgo“ (Ivan Pavao II, 2006), a koja je usmjerena prema ljudskoj osobi (*human centered*) i „predlagati rješenja koja izražavaju vjerske i etičke vrijednosti koje odgovaraju kršćanskoj viziji ljudske osobe.“ (Congregation for Catholic Education *et al.*, 1994). Rezultati i spoznaje trebaju promicati dijalog jer je „za profesore i studente katoličkih sveučilišta dijalog utemeljen i razvija se u dinamici trojnoga dijaloga, u dijalogu između Boga i čovjeka i u dijalogu između samih ljudi.“ (Mendonça, 2023).

S druge pak strane, što se tiče odabira predstavljenih metoda i dizajna istraživanja, slijedimo „srednju struju“ kvalitativnih istraživača, gotovo uopće ne ulazeći u teme post-kvalitativnoga istraživanja, poput „smrti podataka“, kritike reprezentacijske logike i sl.

Brgles i Swift (2022) govore da kvalitativne istraživače možemo zamisliti kao „trkače“ u „labirintu“, koji prikupljaju tragove (koji vode do odgovora ili boljega razumijevanja fenomena koji istražuju) i sastavljaju ih kako bi mogli otvoriti put novim spoznajama i izaći iz „labirinta“ s nekim produktom istraživanja (primjerice: člankom u časopisu, završnim, diplomskim ili doktorskim radom ili promjenom na bolje). Taj ćemo simbolički prikaz istraživača „trkača“ koristiti i u ovome priručniku te s njime proći kroz istraživački „labirint“ od starta (pronalaženja teme istraživanja) do cilja (diseminacije i prezentacije rezultata istraživanja).

Mladi i neiskusni istraživači, koji se često „utrkuju“ i s vremenskim rokovima unutar kojih moraju završiti istraživanje, mogu se suočiti s nelagodnom pri ulasku u „labirint“, osobito ako u njega ulaze sami te je

zato ključ uspješnoga provođenja kvalitativnoga istraživanja pristup „labirintu“ kao izazovu, a ne nečemu što stvara nelagodu (Brgles i Swift, 2022). Važno je stoga biti kreativan, fokusiran i „uvijek i svugdje prisutan“ istraživač. Također, potrebno je razmišljati i o publici kojoj je namijenjeno istraživanje i koja će nas „dočekati“ na cilju. Nadamo se da će ovaj priručnik pomoći ukloniti nelagodu i ojačati znanje o istraživačkome procesu svim istraživačima „trkačima“ koji stoje na svojim istraživačkim startovima.

Miriam Mary Brgles i Anamaria Malešević

ZAHVALE

Posebno smo radosne i zahvalne što ovaj rad završavamo u siječnju 2023. godine, mjesecu u kojemu je papa Franjo [dao nakanu moliti za djelatnike u obrazovanju jer je obrazovanje „čin ljubavi“](#) (Wells, 2023).

Knjigu posvećujemo našim studentima. Oni su nas potaknuli i motivirali da u ovaj projekt unesemo entuzijazam koji gajimo kao kvalitativne istraživačice, ali i strpljenje jer je rad na rukopisu i kreiranju digitalnih sadržaja trajao gotovo dvije godine. Hvala im na komentarima i raspravi o prvim digitalnim sadržajima koje smo izradile. Također, hvala studentima koji su sudjelovali u planiranju i pripremi izdanja. Josip Čunčić likovno je i grafički oblikovao sadržaje, a Iva Samardžić i Mia Vaclavek pomogle su pri izvršnim poslovima i dale prvu „recenziju“ iz perspektive studenata. Fotografirala nas je studentica

Ariela Matić, kojoj zahvaljujemo na dobroj volji i trudu. Najljepše zahvaljujemo kolegama, izv. prof. dr. sc. Mariju Bari, pročelniku Sveučilišnoga odjela za sociologiju Hrvatskoga katoličkoga sveučilišta, izv. prof. dr. sc. Ivanu Balabaniću s Odsjeka za sociologiju Fakulteta hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu i doc. dr. sc. Mateji Plenković s Sveučilišnoga odjela za sociologiju Hrvatskoga katoličkoga sveučilišta, na recenzijama i spremnosti da nam pomognu realizirati ovo izdanje. Dragomu kolegi, izv. prof. dr. sc. Filipu Galoviću, zahvaljujemo na jezičnim savjetima, lekturi i korekturi. Zahvaljujemo i rektoru Hrvatskoga katoličkoga sveučilišta, prof. dr. sc. Željku Tanjiću na potpori, kao i Odboru za izdavačku djelatnost Hrvatskoga katoličkoga sveučilišta.

SADRŽAJ

1. O ČEMU GOVORIMO KADA GOVORIMO O KVALITATIVNOJ METODOLOGIJI? OPĆI UVOD U KVALITATIVNU METODOLOGIJU

- 1.1. SOCIOLOŠKE GRANE I FAZE EMPIRIJSKOGA KVALITATIVNOGA ISTRAŽIVANJA
- 1.2. ISTRAŽIVAČKI PRISTUPI, PARADIGME ILI SVJETONAZORI
- 1.3. KVALITATIVNI ISTRAŽIVAČKI DIZAJN
- 1.4. MJEŠOVITI ISTRAŽIVAČKI PRISTUP
- 1.5. METODOLOGIJA VS METODA
- 1.6. BILJEŠKA O POVIJESNOME RAZVOJU KVALITATIVNIH METODA
- 1.7. BILJEŠKA O IZAZOVIMA ZA PRIMJENU KVALITATIVNIH METODA U SUVREMENOME SVIJETU

2. PRIPREME ZA PROVOĐENJE ISTRAŽIVANJA: KONCEPTUALIZACIJA

- 2.1. OD IDEJE DO ZNANSTVENE ISTINE
- 2.2. START: PRVI DODIR SA KVALITATIVNIM ISTRAŽIVANJEM
- 2.3. ULOGA, VRLINE, VJEŠTINE I POZICIJA KVALITATIVNOGA ISTRAŽIVAČA
- 2.4. TEMA – PROBLEM ISTRAŽIVANJA. PRONAĆI TEMU ILI PUSTITI DA ONA PRONAĐE NAS? INSPIRACIJA ZA ISTRAŽIVANJE
- 2.5. POTRAGA ZA LITERATUROM, POSTOJEĆIM TEORIJAMA I KONCEPTIMA – ODAKLE KRENUTI?
- 2.6. DEFINIRANJE SVRHE I CILJEVA ISTRAŽIVANJA I POSTAVLJANJE ISTRAŽIVAČKIH PITANJA

3. KAKO SE SNAĆI U „LABIRINTU“: OPERACIONALIZACIJA

- 3.1. IZRADA IDEJNOGA NACRTA ISTRAŽIVANJA
- 3.2. UZORKOVANJE
- 3.3. INFORMIRANI PRISTANAK I ETIČKI ASPEKTI ISTRAŽIVANJA

4. PREMA CILJU: REALIZACIJA

- 4.1. KVALITATIVNI ISTRAŽIVAČKI DIZAJN
- 4.2. METODE ISTRAŽIVANJA
 - 4.2.1. INTERVJU
 - 4.2.2. OPAŽANJE
 - 4.2.3. FOKUS GRUPA
 - 4.2.4. ANALIZA SADRŽAJA
 - 4.2.5. *ARTS-BASED RESEARCH*
- 4.3. KVALITATIVNA ISTRAŽIVANJA U DIGITALNOME OKRUŽENJU
 - 4.3.1. NETNOGRAFIJA
- 4.4. TRANSKRIBIRANJE KORAK PO KORAK
- 4.5. ANALIZA PODATAKA I INTERPRETACIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA
- 4.6. NA CILJU: PREZENTACIJA I DISEMINACIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA

5. LITERATURA

6. BIOGRAFIJE AUTORICA

**1. O ČEMU GOVORIMO KADA GOVORIMO
O KVALITATIVNOJ METODOLOGIJI?
OPĆI UVOD U KVALITATIVNU
METODOLOGIJU**

1.1. SOCIOLOŠKE GRANE I FAZE EMPIRIJSKOGA KVALITATIVNOGA ISTRAŽIVANJA

Sociologija je polje u području društvenih znanosti i dijeli se na tri grane:

1. sociološku teoriju,
2. sociološku metodologiju i
3. posebne sociologije.

Sociološko istraživanje možemo provesti iz bilo koje grane posebne sociologije. Izdvajamo samo neke:

sociologija braka i obitelji

sociologija migracija

sociologija kulture i umjetnosti

sociologija religije

sociologija medija

sociologija tijela

urbana sociologija

ruralna sociologija

sociologija prava

ekonomska sociologija

politička sociologija

sociologija morala

sociologija zdravlja

sociologija obrazovanja

sociologija devijantnosti

sociologija vojske

sociologija sporta

socijalna ekologija

sociologija jezika

Što je empirijsko istraživanje u sociologiji?

„Empirijsko istraživanje: istraživanje činjenica koje se provodi na bilo kojem području socioloških istraživanja“ (Giddens, 2007, str. 687).

Osnovne faze empirijskoga kvalitativnoga istraživanja su:

1. **KONCEPTUALIZACIJA**: izbor teme istraživanja, definiranje predmeta i svrhe istraživanja, pregled literature, definiranje ciljeva i istraživačkih pitanja

2. **OPERACIONALIZACIJA**: odabir metoda i tehnika istraživanja, odabir i priprema potrebnih alata i (tehničke) opreme za (terensko) istraživanje, izrada nacrt istraživanja, uzorkovanje, izrada istraživačkoga protokola, izrada informiranih pristanaka, priprema materijala za dnevničke i terenske bilješke, ishođenje potrebnih potvrda i dozvola (potvrda etičkoga povjerenstva, dozvole institucija, organizacija, grupa i dr.)

3. **REALIZACIJA**: prikupljanje informiranih pristanaka, prikupljanje podataka, provjera i čišćenje podataka, obrada podataka (unos-transkripcija, kodiranje, analiza), interpretacija rezultata, pisanje istraživačkoga izvještaja ili izvedba rezultata i zaključaka (ako se radi o *arts-based research*)

Empirijsko kvalitativno istraživanje je proces i na početku valja napraviti plan, no treba računati da istraživački proces* može biti nepredvidljiv i izranjajući te da se mijenja.

Mladi istraživač „trkač“ pred sobom ima rokove, etape istraživanja i cilj do kojega treba stići. Ulaskom u „labirint“ on se uz dobar plan ne može izgubiti, no može naići na neočekivane situacije i podatke, prepreke koje treba preskočiti, „zidove“ koje treba zaobići ili zagonetke koje treba razriješiti.

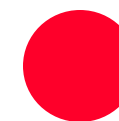
Glavna obilježja kvalitativnoga istraživanja jesu da se odvijaju u **prirodnome okruženju**, da su **induktivna**, da su podatci izranjajući (*emergent*) i možemo ih „slučajno“ otkriti (*serendipity*) te da tražimo **slojevite, guste** (*thick*) **deskripcije**, a istraživač je **instrument istraživanja**.

Moramo razmisliti što želimo postići s našim istraživanjem, koja mu je svrha i kojoj se publici obraćamo? Trebamo razmišljati koja su njena očekivanja, na koji ćemo način objaviti i prezentirati svoj rad i rezultate? Kakav ćemo znanstveni i/ili praktični doprinos donijeti svojim istraživanjem?

**Zanima
vas više?
Kliknite!**

*Kako izgleda
projektni plan?*

*Odbijanje sljedjenja plana i
vrijednost izranjajućega i
nepredvidivoga dizajna*

*Uključuje sve faze istraživačkoga procesa. Primjerice, dizajniranje, prikupljanje podataka, interpretaciju itd.

**PROUČITE, USPOREDITE I
NAUČITE TERMINOLOGIJU**

Prije uranjanja u kvalitativno istraživanje proučite terminologiju koja se koristi u kvalitativnoj istraživačkoj paradigmi i uočite razlike u odnosu prema kvantitativnoj istraživačkoj paradigmi. Preporučamo koristiti *Metodološki rječnik* (Leburić *et al.*, 2014), a kako biste se uspješno služili i literaturom na engleskome jeziku, proučite rječnik (*glossary*), koji donosi Creswell (2014).

1.2. ISTRAŽIVAČKI PRISTUPI, PARADIGME ILI SVJETONAZORI

U sociologiji, kao društvenoj znanosti, postoje tri istraživačka (ili metodološka) pristupa/paradigme:

1. kvantitativni,
2. kvalitativni i
3. mješoviti (*mixed methods research*).

Kvalitativni pristup

„istražuje značenja koja pojedinci ili skupine pripisuju društvenome ili ljudskome problemu. Proces istraživanja uključuje nova pitanja i postupke. Podatci koji se najčešće prikupljaju u okruženju sudionika, dok analiza podataka podrazumijeva induktivno građenje od pojedinosti do općih tema, a istraživač tumači značenje podataka” (Creswell, 2014, str. 32).

Mješoviti istraživački pristup

„uključuje prikupljanje i kvantitativnih i kvalitativnih podataka, integraciju dvaju oblika podataka i korištenje različitih dizajna koji mogu uključivati filozofske postavke i teorijske okvire. Temeljna pretpostavka je da kombinacija kvalitativnih i kvantitativnih pristupa pruža potpunije razumijevanje istraživačkoga problema nego bilo koji pristup pojedinačno” (Creswell, 2014, str. 32).

Ključ za razumijevanje kvalitativnih istraživanja jest ideja da je značenje društveno konstruirano u interakciji pojedinaca, a društvena stvarnost nije fiksna i jednoznačna i ne utemeljuje se u mjerljivosti fenomena, kao u kvantitativnome istraživanju (Merriam, 2002). No, noviji pristupi, poput kritičkoga realizma, tvrde da se upravo ta značenja smatraju dokazima (*evidence*) stvarnosti. U svakodnevici vrlo dobro vidimo kako se društvena stvarnost mijenja, a sukladno tomu mijenjaju se ponašanja aktera i njihove interpretacije stvarnosti. Zadaća kvalitativnoga istraživača jest istraživati određeni **fenomen** u određenome kontekstu i razumjeti kako i zašto dolazi do mijena i novih interpretacija društvene stvarnosti. Drugim riječima, on se bavi istraživanjem „subjektivnih značenja kroz koja ljudi tumače svijet, različitih načina na kojima je stvarnost konstruirana (kroz jezik, slike i kulturne artefakte) te posebno kontekstima” (Sumner, 2006, str. 249). Ciljem je, dakle, otkriti **značenja, razumijevanja i iskustvo** aktera prema fenomenu u određenome kontekstu.

Prema Merriam i Tisdell (2016) istraživanje može biti **osnovno** (*basic*) ili **primijenjeno** (*applied*). Osnovno je istraživanje motivirano intelektualnim zanimanjem za fenomen i usmjereno je na proširivanje znanja o fenomenu iako može imati i praktične implikacije (Merriam i Tisdell, 2016). Primijenjeno se istraživanje poduzima kako bi se poboljšale prakse u specifičnome području i namijenjeno je drugoj publici, primjerice kreatorima politika (zakonodavcima) i/ili administraciji (Merriam i Tisdell, 2016). Također, mogu se provoditi i istraživanja koja procjenjuju vrijednost nečega (*evaluation research*) ili koja su usmjerena na specifični (lokalni) problem (*action research*).

Istraživačku praksu sociolog utemeljuje ponajprije u filozofskoj paradigmi. Termin **paradigma** u društvene je znanosti uveo Thomas Kuhn godine 1962., a pod njim se danas podrazumijeva skup uvjerenja, vrijednosti i pretpostavki koje zajednica istraživača dijeli u pogledu prirode i ponašanja. Uvjerenja uključuju, ali nisu ograničena na: ontološka, epistemološka, aksiološka, estetska i metodološka uvjerenja (Johnson *et al.*, 2007). U literaturi se kao sinonimi za paradigmu koriste i drugi pojmovi: **svjetonazor** (Creswell, 2014) i **podijeljeno razumijevanje stvarnosti** (Rallis, 2003, prema Morgan, 2007).

Creswell (2014) podrazumijeva svjetonazore kao opću filozofsku orijentaciju o svijetu i prirodi istraživanja, koju istraživač donosi u studiju. Svjetonazori se temelje u orijentaciji, sklonosti studentskih savjetnika/mentora i dosadašnjim istraživačkim iskustvima (Creswell, 2014). Temeljem njih istraživač će odabrati i metodološki pristup.

Četiri su dominantne paradigme (svjetonazora) prema Creswellu (2014) u kvalitativnoj metodologiji: postpozitivistička, konstruktivizam, pragmatizam i transformativna.

U novijim je udžbenicima predstavljena i paradigma kritičkoga realizma. Tako se udžbenik koji je uredio Uwe Flick (2018a) otvara poglavljem o kritičkome realizmu, koje potpisuje Joseph A. Maxwell. On pristup shvaća široko, kao „niz stajališta koji eksplicitno kombiniraju ontološki realizam s epistemološkim konstruktivizmom” (Maxwell, 2018, str. 20). Važno je reći da kritički realisti drže da je „značenje (uključujući koncepte, uvjerenja, namjere, vrijednosti i druge „mentalne” pojave) stvarno baš kao i fizičke pojave koje susrećemo u svijetu” te da kritički realizam naglašava važnost konteksta (Maxwell, 2018, str. 21 i 22).

POSTPOZITIVISTIČKA PARADIGMA

determiniranost, redukcionizam, empirijsko opažanje i mjerenje, provjera teorije

KONSTRUKTIVIZAM

razumijevanje, višestruka značenja sudionika, društvena i povijesna konstrukcija, provjera teorije

TRANSFORMATIVNA PARADIGMA

politička, orijentirana na društvenu moć i pravdu, suradnička, usmjerena na promjenu

PRAGMATIZAM

posljedice djelovanja, problem je u središtu zanimanja, pluralistička, usmjerena na praksu u stvarnoj okolini

Prikaz 1. Glavna obilježja četiri paradigme.

Izvor: Tablica izrađena prema Tablici 1.1. (Creswell, 2014, str. 36)

**Zanima
vas više?
Kliknite!**

*Kvalitativno istraživanje: što,
zašto, tko i kako?*

1.3. KVALITATIVNI ISTRAŽIVAČKI DIZAJN

Istraživački dizajn (neki autori koriste i termin strategija ili pristup) predstavlja okvir unutar kojega se smješta istraživačko pitanje, predmet istraživanja, sudionici i metode istraživanja. Fokusira se na prikupljanje podataka, analizu i pisanje (Creswell, 2014). Dizajn trebamo odabrati u skladu s našim istraživačkim pitanjem te trebamo razmotriti slaže li se dizajn dobro s našim svjetonazorom, osobnošću i vještinama (Merriam i Tisdell, 2016). Kako bismo što kvalitetnije obuhvatili različite perspektive i kontekste koji odgovaraju na naša istraživačka pitanja trebamo sustavno razmišljati o istraživačkome dizajnu. Najčešće predmet istraživanja predstavlja ključ za odabir dizajna. To kazuje i Yin (2007) za studiju slučaja, a Flick (2009, str. 33) na općoj razini tvrdi: „dizajniranje metoda otvorenih prema složenosti predmeta istraživanja također je način proučavanja složenih pitanja kvalitativnim istraživanjem. Predmet proučavanja je odlučujući faktor za odabir metode, a ne obrnuto.”

Prema Creswellu (2014) najčešće se koriste sljedeći pristupi:

narativno istraživanje (primjerice: istražujemo živote pojedinaca i pišemo narativnu kronologiju),

fenomenološko istraživanje (primjerice: istražujemo nove oblike rada na internetu),

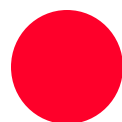
etnografija (primjerice: istražujemo kulturni identitet i običaje nekoga mjesta ili područja),

teorija temeljena na podacima (*grounded theory*) (primjerice: istražujemo kako pacijenti i liječnici tumače primjenu umjetne inteligencije u medicini) i

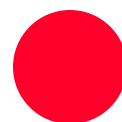
studija slučaja (*case study*) (primjerice: istražujemo određenu instituciju, njezinu društvenu ulogu i ključne aktere koji su uključeni u njezin rad).

Svaki istraživački dizajn ima svoje specifičnosti i metode, koje se mogu kombinirati, no trebamo zapamtiti da se unutar studije slučaja najčešće koristi mješoviti pristup.

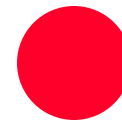
**Zanima
vas više?
Kliknite!**

*Narativno
istraživanje*

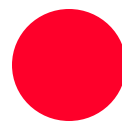
*Fenomenološko
istraživanje*

Etnografija

*Teorija utemeljena
na podacima*

Studija slučaja

*Planiranje kvalitativnoga
dizajna za mlade istraživače*

1.4. MJEŠOVITI ISTRAŽIVAČKI PRISTUP

Mješovita istraživanja oslanjaju se na kvalitativna i kvantitativna gledišta, prikupljanje podataka, analizu i tehnike zaključivanja kombinirane prema logici istraživanja mješovitih metoda (Johnson *et al.*, 2007). No, „u znanstvenoj zajednici ne postoji slaganje oko toga što i kako se u mješovitome pristupu miješa. Neki autori naglašavaju da se miješaju metode, dok drugi tvrde kako se miješaju različite metodologije” (Sekol i Maurović, 2017, str. 12).

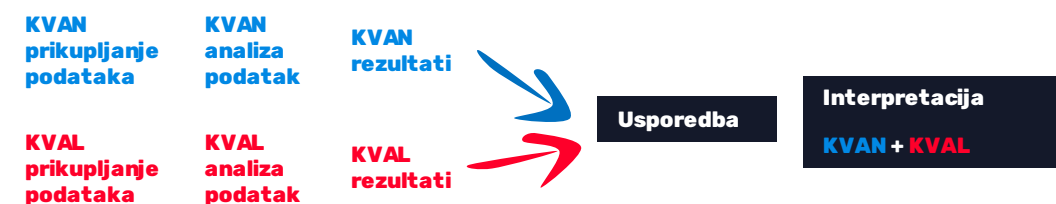
Ovisno o redoslijedu i prioritetu metodološkoga pristupa Creswell (2006) razlikuje nekoliko vrsta nacrtu mješovitoga istraživačkoga pristupa: a) triangulacijski nacrt – konvergentni model, b) ugrađeni nacrt, c) eksplanatorni nacrt i d) eksplorativni sekvencijalni nacrt.

Pojam koji se najčešće susreće u mješovitoj metodologiji jest **triangulacija**. Triangulacija je, prema Denzinu (1978, prema Johnson *et al.*, 2007, str. 114), „kombinacija metodologija u proučavanju istog fenomena”.

Denzin (1978., prema Johnson *et al.*, 2007, str. 114) govori o četiri vrste triangulacije:

1. triangulacija podataka (tj. korištenje različitih izvora u studiji),
2. triangulacija istraživača (tj. angažman nekoliko različitih istraživača),
3. triangulacija teorije (tj. korištenje višestrukih perspektiva i teorija za interpretiranje rezultata studije),
4. metodološka triangulacija (tj. korištenje više metoda)“.

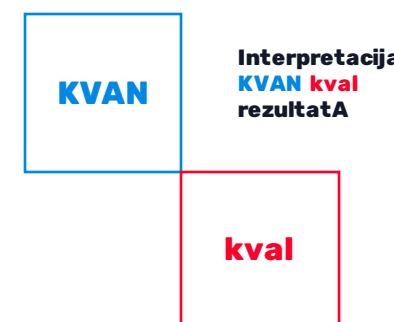
A) TRIANGULACIJSKI NACRT – KONVERGETNI MODEL

B) UGRAĐENI NACRT

C) EKSPLANATORNI NACRT

D) EKSPLOLATIVNI SEKVENCIJALNI NACRT

Slika 1. Grafički prikaz nacrtu mješovitoga istraživačkoga pristupa.

Izvor: prema Slika 4.1., Slika 4.2., Slika 4.3, Slika 4.4., (Creswell, 2006, str. 63-76)

1.5. METODOLOGIJA VS METODA

Metodologija „obuhvaća sustav pravila na temelju kojih se provode istraživački postupci, izgrađuju teorije i obavlja njihova provjera“ (Milas, 2005, str. 4). „Najjednostavnije odnosi se na metode i procedure koje se upotrebljavaju u pojedinome istraživanju ili na opći tip istraživačke djelatnosti. U širem smislu odnosi se **na metode istraživanja, koncepte i temeljne analitičke strukture određene akademske discipline ili poddiscipline**“ (Abercrombie *et al.*, 2008, str. 208). Također, metodologija se definira i kao „filozofski stav ili svjetonazor u kojem se utemeljuje stil istraživanja“ (Sapsford, 2006, str. 175).

„Povezano s raznim teorijskim perspektivama, kvalitativno istraživanje koristi niz metoda da bi se usredotočilo na značenja i tumačenja društvenih pojava i društvenih procesa u posebnim kontekstima u kojima se javljaju“ (Sumner, 2006, str. 249).

Metoda je način istraživanja, kao što je etnografija, dokumentarističko istraživanje ili kvalitativni intervju. Metode su **tehnikе ili postupci koji se koriste za prikupljanje i analizu podataka povezanih s istraživačkim pitanjem ili hipotezom** (Byrne, 2017).

Prema Giddensu (2007, str. 689) u sociologiji su najčešće metode „promatranje sa sudjelovanjem (kvalitativna metoda) i anketno ispitivanje (kvantitativna metoda)“. Vjerujemo da ste za ove metode već čuli, a možda ste i sudjelovali u nekome intervjuu ili anketnome istraživanju. No, postoji još čitav niz metoda koje koriste kvalitativni istraživači. „Uobičajene metode kvalitativnih istraživanja jesu: etnografija i promatranje sa sudjelovanjem; nestrukturirani intervju; studija slučaja; historijska analiza dokumenata; usmene povijesti i životne povijesti pojedinaca; tekstualna analiza dokumenata; te upotreba vizualnih prikaza poput fotografija, slika i video snimaka“ (Abercrombie *et al.* 2008, str. 184).

Metode se stalno razvijaju i traže se novi pristupi. Tako su se razvile kreativne metode poput *arts-based research* metoda i dnevnika (*diaries*), zatim metode koje su prilagođene istraživanju na internetu poput netnografije i analize sentimenta i metode koje se maksimalno prilagođavaju kontekstu i okruženju poput mapiranja i intervjua „u hodu“ (*walking interview*) te niz [drugih](#), koje ponekad koriste i mladi istraživači.

Zanima
vas više?
Kliknite!

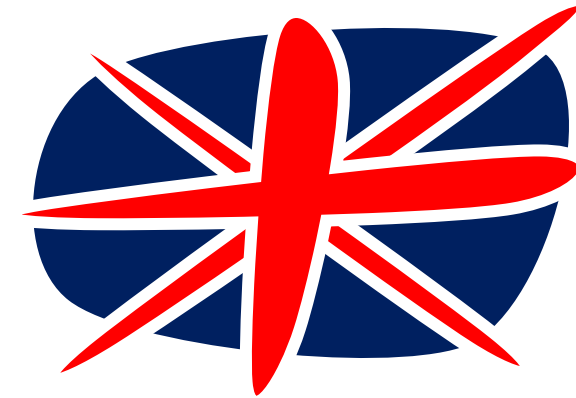
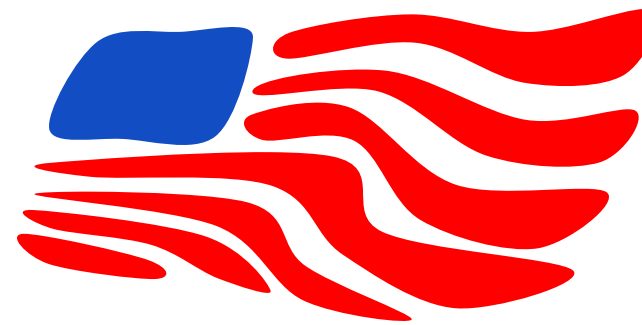
Metoda
dnevnika

1.6. BILJEŠKA O POVIJESNOME RAZVOJU KVALITATIVNIH METODA

Suvremena metodologija društvenih znanosti potječe iz Europe, a kasnije je zaživjela i brže se razvijala u Sjedinjenim Američkim Državama. Metode su se istraživanja oko godine 1850. koristile u Francuskoj, a poslije u Ujedinjenome Kraljevstvu. (Segler, 1972; preuzeto iz Gobo, 2011). Ipak, prvi su se tekstovi pojavili tek u šezdesetim godinama 20. stoljeća. U članku pod naslovom *The Renaissance of Qualitative Methods* Gobo (2005) objašnjava zašto je proteklo toliko vremena do „drugoga” povratka kvalitativnih metoda.

Isti autor predstavlja podjelu razvitka metoda prema razdobljima:

- „1. razdoblje europske dominacije (1850. – 1930.) - do dolaska nacizma,
2. europska kulturna kolonizacija sveučilišta u SAD-u u dvije faze: putem migranata od početka 20. st. te od 1930. godine preko znanstvenika koji su pobjegli iz kontinentalne Europe i
3. Američka i anglosaksonska kulturna kolonizacija kontinentalne Europe i ostalih dijelova svijeta od 1950. godine , u kojoj se učvršćuje dominacija SAD-a i UK-a” (Gobo, 2011, str. 418).

U sociologiji su pionirska djela utemeljena u kvalitativnome pristupu nastala u okviru Čikaške škole, gdje su se razvijala istraživanja povezana s imenima poput Goffmana, Garfinkela i Cicourela (Flick, 2009). U Njemačkoj je Habermas godine 1967. prvi prepoznao tu „drugačiju“ tradiciju i raspravu u američkoj sociologiji, a iste su godine privukli pažnju Glaser i Strauss i njihov novi istraživački proces (Flick, 2009). Krajem 70-ih u Njemačkoj se raspravljalo jesu li metode poput intervjua samo nova moda ili novi počeci i tamo se, neovisno o utjecaju SAD-a 80-ih razvijaju metode intervjua i objektivne hermeneutike, koje su potaknula nova istraživanja (Flick, 2009). Denzin i Lincoln (1995, prema Flick, 2009) navode sedam ključnih momenata u razvoju kvalitativne metodologije:

1. tradicionalno razdoblje (od početka 20. st. do Drugoga svjetskoga rata – etnografski rad Malinowskoga i istraživanja Čikaške škole),
2. moderna faza (do 70-ih: pokušaji formaliziranja kvalitativne metodologije),
3. zamagljeni žanrovi (do sredine 80-ih: razvoj simboličkoga interakcionizma, etnometodologije, fenomenologije, semiotike i feminizma),
4. krize reprezentacije (sredina 80-ih: problematizira se znanje i prezentacija rezultata istraživanja, propituju se tradicionalni kriteriji i traži se uspostava novih),

5. peti moment (90-e godine: pad velikih teorija, narativi su zamijenili teoriju, a teorije se „čitaju“ kao narativi),
6. šesti moment (posteksperimentalno pisanje),
7. sedmi moment (2000. – 2004., daljnji razvoj zasnovan na novih znanstvenih časopisa) i
8. osmi moment (od 2005. godine, praksa zasnovana na dokazima; eng. *evidence based practice*).

Tražimo li izvore mješovite metodologije, postoje dokazi da su se metode kombinirale još 20-ih i 30-ih godina 20. st. (Denscombe, 2008), no nije se razvio samostalni pristup. Godine 1959. Campbell i Fiske razvijali su ideju integracije kvantitativnih i kvalitativnih metoda, te postavili temelje za *multiple methods research*, koji je preteča mješovitim metodama, a pojam **triangulacija** prvi je upotrijebio Webb sa suradnicima 1966. godine (Johnson *et al.*, 2007).

1.7. BILJEŠKA O IZAZOVIMA ZA PRIMJENU KVALITATIVNIH METODA U SUVREMENOME SVIJETU

„Ljudi se u suvremenome društvu neprestano „izmišljaju“ i „ponovno izmišljaju“ kroz čino ve prikazivanja i zrcaljenja. Internetsko okruženje ubrzava ovu tendenciju“ (Kozinets, 2015, str. 15). Kako u takvoj okolini, pa i u bogatome, mnogostrukome, *online* okruženju (koje još ne doživljavamo „prirodnim“ iako u njega svaki dan, pa i više puta dnevno ulazimo) istraživati i tražiti istinu? Fragmentirani identiteti i učinci medija na pojedince svakako otežavaju i primjenu kvalitativnih metoda, a posebno interpretaciju podataka jer su konteksti ponekad „zamagljeni“ ili „isprani“, pa ih sudionici i istraživač(i) ne mogu jasno vidjeti i podvrgnuti analizi i interpretaciji. Zato “pregovaranje o definiciji stvarnosti između istraživača i istraživanoga dolazi u središte interesa, a ponašanja i izjave ispitanih ljudi nisu statični i nepromjenjivi već su procesni izvanci reprodukcije i konstrukcije društvenih stvarnosti“ (Lamnek i Krell 2016, str. 35).

Flick (2014) ističe tri ključna izazova za kvalitativno istraživanje u suvremenome svijetu. Prvo, još uvijek živimo u različitim „svjetovima“ (političkim i kulturnim kontekstima) kvalitativnih istraživanja u kojima postoje lokalne tradicije s ograničenom razmjenom, a razlike su prepreka globalizaciji kvalitativnoga istraživanja. S druge strane, uslijed migracija, istraživačka pitanja postaju sve više globalizirana te se u istraživanjima susrećemo s raznolikošću iskustava i vrijednosti. To dovodi do treće konstatacije da će se metode trebati prilagođavati i triangulirati.

Flick (2018a) naglašava izazove globalizacije, osobito pri korištenju metode intervjua sa specifičnim društvenim grupama, poput migranata. Također, tu su i izazovi financiranja jer se, prema Flicku (2018a) financiraju velika, interdisciplinarna istraživanja, koja prikupljaju tzv. „big data“. Ovaj je izazov usko povezan i sa pohranjivanjem podataka u javno dostupnim bazama jer se korištenjem kvalitativnih podataka treba obuhvatiti kontekst, koji izostaje ako istraživač nije uronjen u teren. Također, postoje i problemi vezani uz etičke aspekte istraživanja zbog izranjajućega dizajna i iznenadnih, neočekivanih podataka (Flick, 2018a).

Razdoblje pandemije usmjerilo je istraživače na primjenu metoda u novome okruženju, što je ponekad zahtijevalo dodatne vještine, ali je postavljalo i dodatna etička pitanja. S obzirom na to da su terenska istraživanja bila teško ili gotovo nikako ostvariva, australaska istraživačica Deborah Lupton kreirala je dokument (u koji su kasnije mnogi istraživači nadodali vlastita iskustva) sa smjernicama za istraživače diljem svijeta. Taj dokument otvara nove mogućnosti terenskih istraživanja, posebice u digitalnome svijetu, a moguće ga je preuzeti na [poveznici](#).

**2. PRIPREME ZA PROVOĐENJE
ISTRAŽIVANJA:
KONCEPTUALIZACIJA**

2.1. OD IDEJE DO... ZNANSTVENE ISTINE

Školski rječnik hrvatskoga jezika (2012, str. 174) definira ideju, između ostaloga, kao „misao, plan ili naum do kojega se dolazi razmišljanjem“, a Klaićev *Rječnik stranih riječi* (1980, str. 565) kao „misao, opći pojam o nekom predmetu ili pojavi“, odnosno kao „glavnu misao umjetničkog, znanstvenog ili političkog djela“.

Slijedeći spomenute definicije, možemo zaključiti da ideja nije nulta točka kvalitativnoga istraživanja jer joj prethodi razmišljanje, odnosno oblikovanje misli. Oblikovanje misli podrazumijeva epistemološki potkrijepljen **proces**, na što nas upućuje nesvršeni glagolski vid – *razmišljati*, kojemu je vidski parnjak – *razmisliti*. „Filozofirati je misliti, misliti je proizvoditi, odista proizvoditi je metafizički proizvoditi!“, tvrdi Despot (1988, str. 73) na početku jednoga od predavanja svojim studentima osamdesetih godina 20. stoljeća. Predavanje pak završava zaključkom kako se podrazumijeva da je „raspon između znanosti i njezinoga predmeta nepremostiv, polje znanstvenoga rada neograničeno, a znanstvena je istina cilj kojemu se čovjek-znanost-mišljenje *iz beskonačnosti približavaju*“ (Despot, 1988, str. 83).

Dakle, ideja dolazi nakon razmišljanja, a nakon ideje slijedi definiranje teme ili problema istraživanja, što je prva točka istraživačkoga procesa kojemu je cilj **znanstvena istina**! No, što je važno pri oblikovanju ideje iz koje će prosteći sociološko istraživanje?

Ona može proizaći iz promatranja društva na makro, mezo i mikro razini: iz njegovih fenomena i interakcija, kao i sustava i struktura. Treba misliti i šire, izvan naše discipline, interdisciplinarno i transdisciplinarno. Za oblikovanje dobre ideje potrebno je poznavati i neke teme iz filozofije, povijesti, ekonomije, antropologije, teologije, komunikologije, etnologije, lingvistike i sl.

Na začetku, „klasični“ sociološke discipline verovali su da je zadaća sociologa pobjeći „iz carstva laičkog poimanja i usmjeriti pozornost na činjenice“ (Durkheim, 2014, str. 87). Tradicija se nastavlja i kod suvremenih sociologa koji tvrde da je „svrha sociološkoga teoretiziranja i istraživanja uvijek raskid sa spekulativnim načinom na koji prosječna osoba obično odgovara na ta pitanja“ (Giddens, 2007, str. 639). Naime, „dobar sociolog pokušava što preciznije uobličiti pitanja i skupiti činjenične dokaze, prije nego donese zaključak“ (Giddens, 2007, str. 639). Danas, pak, neki istraživači (Leavy, 2018) drže da je koristeći neke metode (primjerice *arts-based research*) važnije postavljati pitanja, nego davati odgovore te da akademsko istraživanje nema smisla jer znanstvene članke čita samo malen broj stručnjaka, pa je potrebno rezultate diseminirati na drugačiji način, kako bi ih mogla „čitati“ šira publika, koja sebe „pronalazi“ u novim oblicima tumačenja društvene stvarnosti.

Vratimo li se „klasicima“ sociologije, vidjet ćemo da je već Weber držao da je predmet sociološke spoznaje kompleks „subjektivnoga značenja djelovanja“ (prema Berger i Luckmann, 1992, str. 33). Berger i Luckmann (1992, str. 34) zaključuju kako „upravo taj dvojak karakter društva, određen objektivnim fakticitetom i subjektivnim značenjem tvori njegovu zbiljnost *sui generis*“. Upravo na ovim teorijskim temeljima sociologije znanja, možemo najlakše uočiti i metodološko razdvajanje. Dok kvantitativne metode u sociologiji istražuju ponajprije činjenice koje proizlaze iz društvenih struktura i procesa, kvalitativnim metodama traga se za značenjima koja akteri pridaju nekomu društvenomu fenomenu i iskustvima koje su proživjeli u odnosu na neki fenomen.

2.2. START: PRVI DODIR SA KVALITATIVNIM ISTRAŽIVANJEM

„Kvalitativno istraživanje je pristup za istraživanje i razumijevanje **značenja** koje pojedinci ili skupine pripisuju društvenom ili ljudskom problemu. Proces istraživanja uključuje:

- nova pitanja i postupke,
- podatke koji se obično prikupljaju u okruženju sudionika,
- analizu podataka (**induktivno** građenje od pojedinosti do općih tema),
- istraživačevu interpretaciju podataka i
- pisanje izvještaja u slobodnoj formi“ (Creswell, 2014, str. 32).

Uz značenja, istražujemo **iskustva sudionika** i **kontekst** i zato je **prirodno okruženje** mjesto na kojem prikupljamo podatke. Dakle, istraživač temeljem podataka stvara **kompleksne slike**, koje obuhvaćaju **kompleksne interakcije** i **višestruke perspektive**.

Iz definicije je vidljivo da je rad na istraživanju dugotrajan proces, a studenti društvenih znanosti se sa provođenjem znanstvenoga istraživanja (uglavnom manjega opsega) najčešće prvi put susreću na metodološkome predmetu ili tek pri pisanju završnih radova. Vjerojatno prvo pitanje koje stoji pred mladim istraživačem jest – *što ću istražiti?*

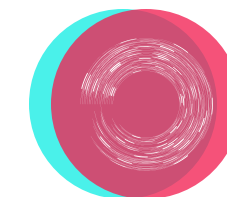
Inspiracija za istraživanje nalazi se u nama, potrebno ju je pronaći, prepoznati, a zatim u kreativnome procesu koji će uslijediti, usmjeriti ideje i misli prema znanstvenim teorijama i metodama. Kao istraživači prethodno moramo biti upoznati s klasičnim i suvremenim sociološkim teorijama jer ćemo kroz teorijsku leću promatrati fenomen koji istražujemo. Također, moramo poznavati i razumjeti koncepte i termine koji se koriste u sociologiji. Poznavanje teorije i terminologije pomoći će nam da se fokusiramo na problem istraživanja i postavimo istraživačka pitanja. Isto tako, moramo imati razvijen senzibilitet za društvenu zbilju, ali i biti otvoreni za dijalog te razumjeti da je naše istraživanje usmjereno prema čovjeku – ljudskoj osobi.

Tijekom cijeloga istraživačkoga procesa istraživač je instrument koji **reflektira** o vlastitoj poziciji, sudionicima, etičkim aspektima, metodama, nenadanim situacijama, obradi podataka, diseminaciji rezultata itd.

Refleksivnost podrazumijeva „osvješčivanje istraživača o njegovoj ulozi u istraživanju te neprestano razmatranje o tome kako ta uloga može utjecati na odnos i dinamiku moći između njih i sudionika“ (Holloway i Galvin, 2016, prema: Water *et al.*, 2018, str. 34).

DIGITALNI
SADRŽAJ #01

<Refleksivnost>

Pri odabiru i primjeni metoda, kao i prikazu rezultata istraživanja („otkrića“), trebamo uzeti u obzir etičke i moralne implikacije jer je znanje namijenjeno služiti ljudskoj osobi (Ivan Pavao II, 2006). Kao znanstvenike obvezuju nas etički zahtjevi naše discipline i propisani etički kodeksi, a za istraživanja, čije rezultate planiramo objaviti u znanstvenim ili drugim publikacijama ili kao doktorske radove potrebno je tražiti potvrdu [Sveučilišnoga etičkoga povjerenstva](#).

Istraživač je dužan u istraživanjima voditi se Etičkim kodeksom institucije s koje dolazi ([Etički kodeks Hrvatskoga katoličkoga sveučilišta](#)) i postupati u skladu sa zakonskim odredbama (poput [Opće uredbe o zaštiti osobnih podataka \(GDPR\)](#) i [Zakona o provedbi Opće uredbe o zaštiti osobnih podataka NN 42/2018](#)).

**Zanima vas više?
Kliknite!**

*Pomoć pri reflektiranju:
koristite posebno dizajnirane kartice*

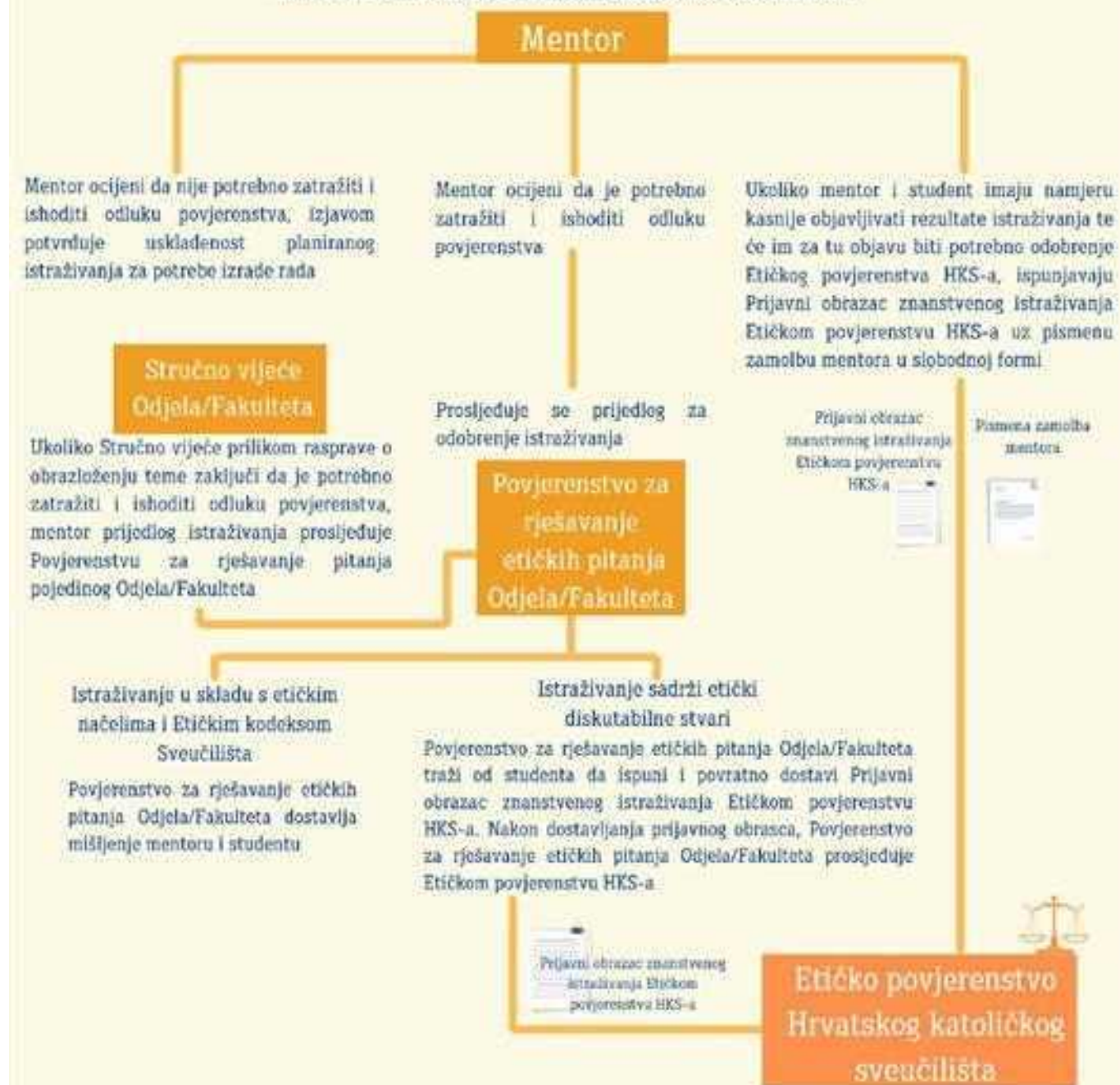
*Pitate se što je kvalitativno u
kvalitativnome istraživanju?*

Studenti preddiplomskih/diplomskih studija HKS-a

Student koji za izradu rada provodi istraživanje dužan je obratiti se mentoru koji će ocijeniti je li potrebno zatražiti i ishoditi mišljenje Povjerenstva za rješavanje etičkih pitanja pojedinog Odjela/Fakulteta.

2.3. ULOGA, VRLINE, VJEŠTINE I POZICIJA KVALITATIVNOGA ISTRAŽIVAČA

Istraživač u kvalitativnome istraživanju ima važnu ulogu. On je sam, kako već naglasimo, instrument u istraživanju i potrebna mu je senzibilnost za temu i sudionike istraživanja, ali i specifične vrline i vještine. Prema Hammersley i Traianou (2012), intrinzične vrline istraživača, koji traži istinu i znanje u društvenim znanostima su:

- posvećenost,
- objektivnost i
- neovisnost.

Te su vrline usko povezane s [refleksivnošću](#) istraživača, koja je jedna od najbitnijih karakteristika kvalitativnih istraživanja.

Prema Merriam i Tisdell (2016) kvalitativni istraživač stalno se treba pitati „Zašto su stvari takve kakve jesu?“, treba imati tolerancije za dvosmislenosti, biti obziran promatrač i postavljati dobra (svrhovita) pitanja, razmišljati induktivno i znati dobro pisati.

Također, važne vještine i vrline istraživača jesu: fleksibilnost, kao prilagođavanje uvjetima terena i osobina sudionika, otvorenost, komunikativnost, [multimodalnost](#), opsežno poznavanje interpretativnih, kritičkih istraživačkih paradigmi te odgovornost za etičko provođenje istraživanja (Lamnek i Krell, 2016).

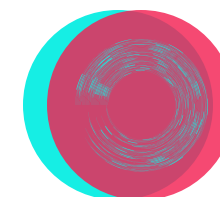
Pozicija istraživača može biti *insajderska* ili *autsajderska*. Kao *insajderi*, istraživači su već bili ili su tek postali članovi neke grupe, zajednice, organizacije, zaposlenici institucije i sl. *Insajderski* istraživač može se definirati kao netko tko dijeli određene karakteristike kao što su spol, etnička pripadnost ili kultura, dok bi se *autsajder* mogao definirati kao netko tko ne dijeli navedene karakteristike (Mercer, 2007). Pozicioniranje istraživača ovisi o „vlastitim aspektima ili identitetu *insajdera* koji je usklađen ili ga dijeli sa sudionicima“ (Chavez, 2008, str. 475 prema Fleming, 2018, str. 312).

Tijekom 20. stoljeća sociolozi su imali različita mišljenja o poziciji istraživača. Simmel (1950, prema Saidin i Yaacob, 2016) je tvrdio da istraživač može biti objektivan i prirodan samo ako je *autsajder*, dok je Merton (1972, prema Saidin i Yaacob, 2016) držao da *autsajder*, koji s temom nije povezan prema kulturi, grupi ili statusu, neće moći razumjeti problem koji istražuje i stoga će teško opravdati nalaze svoje studije.

U 21. stoljeću javljaju se autori (Rabe, 2003., Corbin Dwyer i Buckle, 2009, Crossley *et al.*, 2016, Chhabra, 2020) koji zastupaju „fluidnu“ poziciju istraživača nazivajući je *in-betweener*.

DIGITALNI SADRŽAJ #02

<Prednosti i izazovi
insajderskoga istraživača
„trkača“>

**Zanima
vas više?
Kliknite!**

*Istraživač kao
instrument*

*Pozicioniranje mladoga
istraživača*

2.4. TEMA - PROBLEM ISTRAŽIVANJA. PRONAĆI TEMU ILI PUSTITI DA ONA PRONAĐE NAS? INSPIRACIJA ZA ISTRAŽIVANJE

Istraživanjem nastojimo prikupiti nove činjenice i odgovoriti na postavljena pitanja. No, kako pronaći temu koju želimo produbiti našim istraživanjem? U početcima sociološkoga promišljanja metode pravilo je bilo da za predmet istraživanja treba „uvijek izabrati jednu skupinu pojava unaprijed određenih nekim izvanjskim svojstvima koja su im zajednička i istim istraživanjem obuhvatiti sve pojave koje odgovaraju ovoj definiciji“ (Durkheim, 2014, str. 88). Biranje teme istraživanja izazovan je, ali i kreativan proces. Pred mladim istraživačem, „trkačem“, koji se po prvi puta susreće sa znanstvenim istraživanjem, nalazi se kreativan zadatak pronalaska teme.

Uzimajući u obzir katolički identitet i socijalni nauk Crkve, važne su teme vezane za

„proučavanje ozbiljnih suvremenih problema u područjima kao što su dostojanstvo ljudskog života, promicanje pravde za sve, kvaliteta osobnog i obiteljskog života, zaštita prirode, potraga za mirom i političkom stabilnošću, pravednija podjela svjetskih resursa i novi gospodarski i politički poredak koji će bolje služiti ljudskoj zajednici na nacionalnoj i međunarodnoj razini“ (Ivan Pavao II, 2006, str. 32).

Također, „posebno se preporučuje da se odgovarajućim studijama dubinski prouči utjecaj moderne tehnologije, a posebno masovnih medija na osobe, obitelj i institucije i cijelu modernu kulturu“ (Ivan Pavao II, 45).

Giddens (2007) smatra da je zadatak sociološkoga istraživanja prodrijeti ispod površine kako bi se razumio svakodnevni život. Nakon što smo odgonetnuli koje vrijednosti želimo promicati svojim istraživanjem, vrijeme je da otkrijemo istraživački problem.

Istraživački problem može jednostavno izroniti iz nepoznavanja činjenica jer kao istraživači želimo dobiti bolji uvid i spoznaju u određeni fenomen. Takvim ćemo istraživačkim problemom odgovoriti na pitanje *što?*. Giddens (2007) smatra da su ipak najbolja istraživanja istovremeno i zagonetke. Umjesto da odgovorimo samo *što se ondje zbiva*, rješavanje zagonetki pokušava razumjeti *zašto* se određeni događaji zbivaju. No, nije cilj uvijek dati odgovore, vrlo često cilj istraživanja može biti postavljanje pitanja ili ukazivanje, odnosno osvještavanje problema određene društvene grupe ili institucije, koje imaju reperkusije na društveno okruženje.

Naime, u kvalitativnoj istraživačkoj paradigmi

„velik broj istraživanja i teorija je usmjeren na mijenjanje stvari – poboljšanje sposobnosti pojedinaca za upravljanje sa svojim životima, poništavanje nejednakosti moći ili barem osvještavanje ljudi o načinima oblikovanja svijeta koji ih okružuje uz pomoć čimbenika koji su ili izvan njihove kontrole ili ih uopće nisu svjesni“ (Sapsford, 2006, str. 217).

Na taj su način istraživači itekako korisni i poduzimaju istraživanje kako bi osnažili grupu, instituciju i sl., ili doveli do poboljšanja, napretka, razvitka toga društvenoga okruženja, potaknuli solidarnost, ojačali princip općega dobra, ukazali na dostojanstvo ljudske osobe ili nepravdu itd.

Pitanje koje sebi možemo postaviti na početku jest koje nam je područje sociologije posebno zanimljivo, postoji li neki kolegij koji nam se posebno urezao u pamćenje ili neka stručna literatura koje se sjetimo s vremena na vrijeme? Interes koji pokazujemo za vrijeme studija za određeno područje može poslužiti kao polazišna točka u traganju za inspiracijom. Možda previranjem sjećanja o odslušanim predmetima tijekom dosadašnjega studiranja shvatimo da nas posebno zanima područje sociologije braka i obitelji ili su ipak više zanimljive migracije, a možda je najzanimljivije bilo slušati predavanja iz sociologije medija?

Za mlade je istraživače koji su još u potrazi za istraživačkom temom i istraživačkim pitanjima korisno tragati za temom u neposrednoj socijalnoj okolini ili čak pustiti da tema pronade nas.

KAKO AKTIVNO SUDJELOVATI U TOME PROCESU?

- Osvijestiti **teme i područja interesa**
- Promatrati svoju **okolinu** (postoji li nešto zanimljivo što se trenutno događa među mojim prijateljima, kolegama, naselju u kojemu živim?)
- Osvrnuti se na **vlastita iskustva** (sudjelujem li u nekoj aktivnosti koju bi mogao istražiti iz različitih perspektiva?)
- Promisliti o proživljenome **fenomenu** (ekonomske krize, promidžbene kampanje, elementarne nepogode, nepravedni status ili nešto s čime se zajednica susrela?)
- Pratiti aktualna **zbivanja** (oslušivati što se događa u društvu, što privlači pozornost ili koje teme su zanemarene, a važne su)
- Proučavati **literaturu**
- Provoditi kratka **etnografska istraživanja** (u svakodnevici staviti se u poziciju istraživača i promatrati teren)

Želimo li pak istraživati prošlost društva i usporediti ga sa sadašnjim bavimo se razvojnim pitanjima (Giddens, 2007). Razvojna su pitanja intrigantna za istraživanje onih društvenih institucija ili grupa koje imaju dugu povijest te uživaju određenu društvenu moć, odnosno imaju učinke na povijesna događanja, okoliš, identitet i sl.**

**Primjerice, razvoj Hrvatskoga narodnoga kazališta u Zagrebu, koje kao najveća nacionalna matična kazališna kuća, ima ključnu ulogu u razvoju hrvatskoga jezika, nacionalnoga identiteta i kulture općenito, istraživala je Brgles (2020a).

PRONAĐITE ISTRAŽIVAČA U SEBI!

Iza svakoga dobrog istraživača stoji iskustvo i vježba. Kao i za vrsne atletičare, potrebne su mu hrabrost, odlučnost i upornost! Temeljem dostupnoga sadržaja (u *online* ili fizičkome formatu) poput internetskih članaka, videozapisa i sličnog, kvalitativno analizirajte određeni fenomen, pritom imajući na umu da vam je potreban cilj istraživanja i istraživačka pitanja, kao i teorijski okvir. Možete sami osmisliti temu, a ako vam nedostaje ideja, neki od naših prijedloga jesu:

- Državna matura iz perspektive učenika
- Turistička ponuda istočne Hrvatske: dobrobiti i rizici
- Volonteri i društvena solidarnost
- Mladi i briga za okoliš
- Socijalna osjetljivost i briga za ranjive društvene skupine
- Životni stilovi i dostojanstvo ljudske osobe
- Obitelj i nova radna sučelja
- Majčinstvo i radni odnosi
- Dječji rad u zemljama trećega svijeta
- Obrtnici i obiteljska gospodarstva u Hrvatskoj
- *Stand up* komedija i *sitcom* serije
- Aktivno provođenje slobodnoga vremena
- Zdrav život i prehrana
- Društvene mreže za vrijeme velikih glazbenih ili sportskih natjecanja
- Javnozdravstvene preventivne kampanje i njihovi društveni učinci
- Studentske zabave i život u studentskim domovima iz perspektive sociologije svakodnevice
- Potrošačka košarica za vrijeme blagdana
- Govor mladih na Facebook-u – sociolingvistička analiza

Tablica 1. Teme, metode i sudionici /sadržaji istraživanja.

Naši su dosadašnji studenti istraživali:

TEMA	METODA	SUDIONICI / SADRŽAJ
Stereotipi u <i>bodybuilding</i> zajednici	opažanje sa sudjelovanjem, intervjui	treneri, <i>bodybuilderi</i>
Obiteljske vrijednosti i svakodnevnica na društvenim mrežama	analiza sadržaja	četiri obiteljska profila na Instagramu autorice profila: The Bucketlistfamily, Findingphilotea, Mamaplese, Morelessines
Religijski svjetonazor i broj djece u obitelji	intervjui	obitelji s 3+ djece
Obrazovna reforma na internetskim portalima	analiza sadržaja	objavljeni tekstovi na tri portala, npr. studentski.hr
Ukus i kulturne preferencije kazališne publike kao čimbenik distinkcije	fokus grupe	redovni posjetitelji kulturnih događanja (primjerice: kazališni pretplatnici), zaposlenici ustanova u kulturi i/ili slobodni umjetnici
Restorani i kulturni identitet. Primjer užega centra Zagreba	etnografija, opažanje, intervjui „u hodu“	etnografija, opažanje, intervjui „u hodu“
Habitus i navike planinara	opažanje i intervjui	članovi planinarskih društava

TEMA	METODA	SUDIONICI / SADRŽAJ
Pozicioniranje i javno djelovanje inicijative #spasime	vizualna i tekstualna analiza sadržaja	emisija <i>Nedjeljom u 2</i> i dva internetska portala
Obilježja marketinga kazališta u digitalnome dobu	analiza sadržaja	web stranice i društvene mreže četiri odabrana kazališta (dva inozemna i dva hrvatska)
Vrijednosti danas i nekad u ljubavnim vezama	polustrukturirani intervjui	partneri i supružnici različitih dobnih skupina
Crkveni zborovi i socijalizacija mladih	polustrukturirani intervjui	članovi i voditelji crkvenih zborova
Brak i promjene vrijednosti u društvu	dubinski intervjui	bračni parovi
Društveni status branitelja invalida u Hrvatskoj	polustrukturirani intervjui	osobe sa ostvarenim pravnim statusom hrvatskoga branitelja invalida
Vršnjačko nasilje na internetu	analiza sadržaja medijskih objava	tri primjera nasilja u tri medija
Manifestacija <i>Advent u Zagrebu</i> : funkcije i značenje	etnografija, opažanje sa sudjelovanjem, intervjui „u hodu“	posjetitelji manifestacije <i>Advent u Zagrebu</i>
Majčinstvo i novi oblici karijere	intervjui	zaposlene majke u „novim zanimanjima“ (bloggerice, voditeljice društvenih mreža...)

TEMA	METODA	SUDIONICI / SADRŽAJ
Ples kao hobi i profesija	intervjui	amaterski i profesionalni plesači
Društveni i potrošački kontekst sajma knjiga: primjer <i>Interlibera</i> u Zagrebu	opažanje sa sudjelovanjem, intervjui „u hodu”	posjetitelji sajma
Molitvene zajednice i njihovo javno djelovanje	polustrukturirani intervjui, opažanje sa sudjelovanjem	članovi molitvenih zajednica (Srce Isusovo)
Prikazivanje problema nezaposlenosti u medijima	analiza sadržaja, intervjui	medijske objava na tri internetska portala, zaposlenici HZZ-a
Uloga roditelja u odgoju sportaša	polustrukturirani intervjui, opažanje sa sudjelovanjem	sportaši i roditelji sportaša
Slobodno vrijeme studenata i korištenje digitalnih medija	fokus grupa, opažanje	studenti HKS-a
Grupno ponašanje i usamljenost. Primjer društvene mreže Facebook	analiza sadržaja	komentari i objave u Facebook grupama
Središnje teme katoličkih medija	polustrukturirani intervjui, analiza sadržaja	novinari i urednici, tiskani katolički mediji i internetski portali

TEMA	METODA	SUDIONICI / SADRŽAJ
Učinci političkih poruka rap pjesama na slušatelje i formiranje mišljenja o politici	analiza teksta pjesama, intervjui	rap pjesme, pripadnici rap subkulture
Serija <i>Laži me</i> : vrijednosti i poruke	analiza sadržaja	10 epizoda serije
Životni stil kazališnih umjetnika	polustrukturirani intervjui	kazališni umjetnici
Neodgovorna vožnja kao devijantno ponašanje – analiza „slučaja Kamenički“	analiza sadržaja	medijske objave na tri portala o prometnoj nesreći i sudionicima, zakoni i prometna pravila
Zadovoljstvo studenata HKS-a vlastitim obrazovnim postignućima	strukturirani intervjui	studenti HKS-a
Odrednice kulturnoga identiteta Srednjega Lipovca s osobitim naglaskom na jezik	strukturirani intervjui	mještani Srednjega Lipovca
Društvena konstrukcija stvarnosti – manipulacije u reklamama (s osobitim osvrtom na jezične strategije)	analiza sadržaja	reklamni spotovi na dva programa komercijalnih televizija i jednom programu nacionalne televizije
Napad huligana i perspektive sigurnosti grada Zagreba	analiza sadržaja	komentari na društvenim mrežama

2.5. POTRAGA ZA LITERATUROM, POSTOJEĆIM TEORIJAMA I KONCEPTIMA – ODKUDA KRENUTI?

Literatura je saveznik u svakome istraživanju. Putem nje otkrivamo što je do sada spoznato, gdje ostaje prostora za naše istraživanje i produbljujemo teorijski okvir unutar kojega pozicioniramo naše istraživanje. Stoga je u svakoj fazi istraživanja nužno koristiti se literaturom. Najjednostavniji i prvi je korak potražiti baze gradske ili sveučilišne knjižnice vezane za tu temu. Ako nam se učini da o tome još uvijek nije ništa pisano ili nitko nije istražio – vrlo vjerojatno ne tražimo dobro. Znanstvene članke možemo pronaći na portalu hrvatskih znanstvenih i stručnih časopisa – [Hrčak](#). Korisno je poslužiti se i [Google scholar](#) alatom i svoju temu pretražiti i na još nekome svjetskome jeziku. Za detaljniji uvid u znanstvene radove i istraživanja korisno je posjetiti stručne baze. Neke od najpoznatijih na području društvenih znanosti su: [Scopus](#), [Springer Journals](#), [Web of Science](#), [ERIC](#), [APA PsycInfo](#), [Oxford Journals](#). Zabavan način pretrage literature jest i isprobavanje eksperimentalne verzije Googleove umjetne inteligencije – [Talk to books](#). Putem tražilice upišemo pitanje koje imamo, a on nam pronađe odgovor u mnogim knjigama.

Kada „zapnemo“ u potrazi za literaturom, osim svojim mentorima i profesorima, možemo se obratiti i drugim stručnjacima koristeći uslugu „[Pitajte knjižničara](#)“ Nacionalne i sveučilišne knjižnice za opći upit i tematsko pretraživanje i uslugu „[Pitajte knjižničare](#)“ projekta narodnih knjižnica u Republici Hrvatskoj.

Creswell (2014) preporuča da se pri pregledu literature napravi prioritetni slijed: prvo tražimo referentnu literaturu (rječnici, enciklopedije i sl.), koja sintetizira našu temu istraživanja, zatim tražimo članke u visoko rangiranim časopisima, osobito

istraživačke studije iz područja koje istražujemo, potom se koristimo knjigama ili uredničkim knjigama s poglavljima povezanim s našom temom, slijedi pregled konferencijskih priopćenja s važnijih i poznatijih znanstvenih konferencija koje su održane nedavno. Uz njih možemo konzultirati sažetke disertacija i naposljetku koristimo razne izvore na internetu. Dok proučavamo literaturu radimo bilješke, preuzimamo citate, pišemo sažetke studija, definiramo osnovne pojmove koji se tiču našega predmeta istraživanja i radimo popis literature. Tako ćemo efikasno pripremiti našu „trkaću stazu“ prema interpretaciji i diseminaciji rezultata istraživanja.

Kao što smo već naglasili, važno je da smo kao istraživači dobri poznavatelji sociološke teorije te da možemo koristiti važnije koncepte i učestale termine naše znanstvene discipline. No, ne zaboravimo da se teorija može izgraditi i temeljem podataka dobivenih kvalitativnim istraživanjem!

Prema Creswellu (2014) **teorijska leća** ili **perspektiva** u kvalitativnome istraživanju koristi se za proučavanje pitanja roda, klase i rase (ili drugih pitanja marginaliziranih skupina). Ona postaje perspektiva zagovaranja koja oblikuje vrste postavljenih pitanja, informira kako su podatci prikupljeni i analizirani te daje poziv na akciju ili promjenu. Creswell (2014) kao poznatije primjere, među ostalima, navodi feminističku i kritičku teoriju, a mi bismo dodali i funkcionalističku, simbolički interakcionizam, teoriju rizika, relacijsku teoriju, kritički realizam itd. Također, dodali bismo kako teorija može proučavati odnose (primjerice relacijska teorija Pierpaola Donatija), procese (primjerice teorija civilizacije Norberta Eliasa), učinke razvoja društva na samo društvo (primjerice, teorija rizika Ulricha Becka) itd.

PRISJETITE SE RELEVANTNIH SUVREMENIH SOCIOLOŠKIH TEORIJA!

Prelistajte sveučilišni udžbenik *Suvremene sociološke teorije u makroperspektivi* autorice Ivane Brstilo Lovrić te sveučilišni udžbenik autora Mateje Plenković i Gordana Črpića *Suvremene sociološke teorije: sociologije svakodnevnog života i drugi mikrosociološki pristupi* i pregledajte relevantnu literaturu.

**Zanima
vas više?
Kliknite!**

*Relacijska sociologija
Pierpaola Donatija*

*Intervju sa Margaret Archer,
začetnicom realističke teorije društva*

Tablica 2. Raspored sociološkoga ispitivanja.

2.6. DEFINIRANJE SVRHE I CILJEVA ISTRAŽIVANJA I POSTAVLJANJE ISTRAŽIVAČKIH PITANJA

Nakon uvida u literaturu i koncipiranja teorijskoga okvira potrebno je postaviti opći cilj i specifične ciljeve istraživanja. Svrhu i ciljeve određujemo ovisno o istraživačkome dizajnu i paradigmi. Različite istraživačke paradigme postavljaju drugačija pitanja. Također, temeljem teorijskih okvira i dosadašnjega poznavanja konteksta i predmeta istraživanja, postavljamo istraživačka pitanja koja su nužno vezana uz opći cilj i specifične ciljeve istraživanja. Postavljanje ciljeva i pitanja može biti različito s obzirom na *insajdersku* ili *outsajdersku* poziciju istraživača. U ovoj fazi trebamo osvijestiti da nam je u kvalitativnome istraživanju cilj dobiti „**bogate**“ podatke i to **induktivnim putem** te da ćemo **rezultate formirati kao teme, kategorije, tipologije, koncepte**, pa možda čak i utemeljiti **novu teoriju**. Također, podatke ćemo interpretirati deskriptivno. Sukladno tomu, postavljamo pitanja koja potiču sudionike na razgovor, na opširna opisivanja, duboke analize, interpretacije i sl.

Najčešće pitamo: **što, kako i zašto?**

Izvor: Tablica izrađena prema Tablica 20.1 (Giddens, 2007, str. 640)

SAVJETI i TRIKOVI

KAKO POSTAVITI SVRHU I CILJEVE ISTRAŽIVANJA?

Lofland i Lofland (1984, str. 94 prema Flick, 2009) predstavili su različite tipove istraživačkih pitanja temeljem kojih možemo postaviti svrhu i cilj istraživanja:

- *O kojemu je tipu (fenomena) riječ?*
- *Kakva mu je struktura?*
- *Koliko je čest, ponavlja li se?*
- *Što uzrokuje?*
- *Koje procese izaziva?*
- *Koje su mu posljedice?*
- *Koje su strategije aktera?*

Također, isti autori (1984, str. 95 prema Flick, 2009) predlažu da razmišljamo u kojim aspektima ćemo sagledavati naša istraživačka pitanja te predlažu sljedeće:

- *značenja*
- *prakse*
- *epizode*
- *susrete*
- *uloge*
- *odnose*
- *organizacije*
- *životne stilove*

Creswell (2015) predlaže da postavimo **jedno do dva glavna pitanja i pet do sedam potpitanja** te da se glavno pitanje postavi prema odabranomu istraživačkomu dizajnu, a da pitanja počinju sa **kako i zašto?** Također, savjetuje da se fokusiramo na jedan fenomen ili koncept i koristimo eksploratorne glagole, poput:

- *izvijestiti (ili reflektirati) o pričama (primjerice u narativnome istraživanju),*
- *opisati bit iskustva (primjerice u fenomenološkome istraživanju),*
- *otkriti (primjerice u teoriji utemeljenoj na podacima),*
- *razumjeti (primjerice za etnografiju),*
- *istražiti proces (primjerice za studiju slučaja).*

U kvalitativnome istraživanju često se pri definiranju svrhe i ciljeva rabe i sljedeći glagoli: **objasniti, identificirati, razlučiti, produbiti razumijevanje, podići svijest, dati „glas“** i dr.

3. KAKO SE SNAĆI U „LABIRINTU”: OPERACIONALIZACIJA

3.1. IZRADA IDEJNOGA NACRTA ISTRAŽIVANJA

U nacrtu istraživanja istraživač sažeto opisuje i prikazuje definirane elemente istraživanja. Iako je to samo idejni nacrt, dobro je da on bude što precizniji kako bi sam istraživač imao jasnoću i upute prema kojima će se voditi kod konceptualizacije i realizacije samoga istraživanja. Blaikie (2000, str. 16) uspoređuje taj proces s aktivnostima arhitekta kod dizajniranja zgrade. Potrebno je sve zabilježiti, zatim povezati, a onda evaluirati odluke koje će se napraviti pridavajući pažnju detaljima i sveukupnom završnom produktu.

Blaikie (2000) i Lamza Posavec (2021) navode dijelove od kojih se sastoji (idejni) nacrt istraživanja:

2. UVOD

Opisujemo ideju istraživanja - čime se bavimo, na kojim uporištima počiva ideja, što je do sada istraženo, a što je ostalo neodgovoreno te kako će naše istraživanje doprinijeti tome. Sažeto opisujemo od ideje do teorijskoga pristupa i metodologije.

1. NASLOV

Donosi esenciju onoga što se istraživanjem želi prikazati, informativan je i jasan.

3. ISTRAŽIVAČKI PROBLEM – PREDMET ISTRAŽIVANJA

Istraživački problem dio je slagalice koju istraživač želi otkriti, a pritom treba jasno definirati i opisati kontekst koji okružuje uočeni problem. Istraživač donosi pregled dosadašnjih istraživanja, definira i opisuje glavne pojmove.

4. SVRHA I MOTIVI ISTRAŽIVANJA

Navodi se svrha provedbe istraživanja i svojevrsni doprinos te osobni motivi istraživača za odabirom teme i istraživačke problematike. Ovdje istraživač opisuje je li svrha istraživanja znanstvena (primjerice, opisati promjene u zadovoljstvu radnika konceptom rada od kuće i usporediti s postojećim konceptima) ili pragmatična (primjerice, poboljšati zadovoljstvo radom od kuće radnika tvrtke XY).

5. ISTRAŽIVAČKA PITANJA I CILJEVI

Istraživač opisuje opći cilj istraživanja, ako postoje specifični ciljevi navodi i njih. Zatim navodi glavno istraživačko pitanje te ostala istraživačka pitanja koja proizlaze iz toga. Istraživačka pitanja moraju biti jasna i razumljiva.

6. INTERPRETATIVNI OKVIR I PREGLED LITERATURE

Eksplícitno ili implicítno istraživač radi u kontekstu određenoga skupa teorija i ideja koje čine njegov interpretativni okvir, odnosno leću kroz koju promatra istraživački fenomen. U ovome dijelu istraživač opisuje interpretativni okvir i donosi pregled literature (dosadašnjih istraživanja i spoznaja o temi).

7. ISTRAŽIVAČKI PRISTUP

Opis istraživačkoga pristupa (narrativni, fenomenološki, etnografija, studija slučaja i teorija utemeljena na podacima) i razloga odabira istog.

8. PLANIRANA METODA ISTRAŽIVANJA

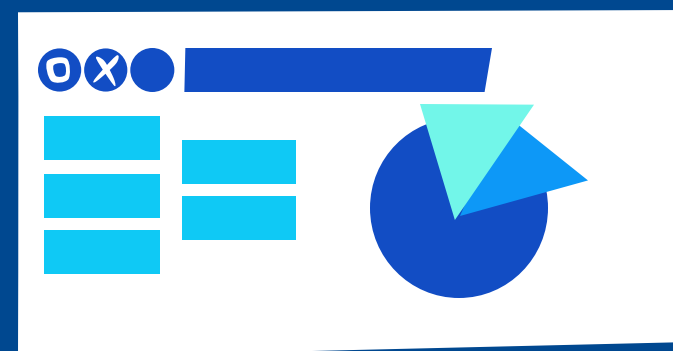
U ovome odjeljku istraživač odgovara na pitanje kako će provesti istraživanja, koju metodu smatra relevantnom i odgovarajućom za postavljene istraživačke ciljeve.

9. PLANIRANI PROCES PRIKUPLJANJA PODATAKA I VREMENSKI OKVIR

Istraživač opisuje sam proces prikupljanja podataka, odnosno na koji način će doći do podataka, opisuje uzorak na kojemu se provodi istraživanje, kako će im pristupiti, koje su mu karakteristike te u kojemu će se vremenskome razdoblju prikupljati podatci.

10. PLANIRANI PROCES OBRADE PODATAKA

Nakon što su prikupljeni podatci treba navesti na koji će se način oni obraditi, koji koraci slijede prilikom analize, koji će se programi koristiti. Navedena su samo neka od potpitanja ovoga dijela.

11. (PROBLEMI, OGRANIČENJA)

Istraživač već prilikom izrade nacrtu može uočiti određena ograničenja istraživanja ili potencijalne probleme s kojima će se suočiti. Važno je uključiti ih u sam nacrt kako bi istraživač sam sebi osvijestio postojanje istih te na vrijeme pronašao alate i tehnike kako ih prevenirati ili ublažiti. Na primjer, možda se istraživanje provodi na malobrojnome, teško dostupnome uzorku. Istraživač tada pokušava osmisliti načine kako da dođe do svojih sudionika (pravovremeno informiranje, pronalaženje *gatekeepera* i sl.).

12. (ETIČKI ASPEKTI ISTRAŽIVANJA)

Istraživanja koja se provode s ljudima zahtijevaju i etičku procjenu. Ovisno o tipu istraživanja, procjenu može dati mentor ili etičko povjerenstvo. Istraživanja se uvijek trebaju provoditi u skladu s etičkim načelima, poštujući dobrovoljnost, dostojanstvo i privatnost sudionika te počivati na načelima akademske čestitosti.

13. PREGLED LITERATURE

Istraživač abecednim redom navodi bibliografiju korištene literature u nacrt istraživanja, pritom koristeći određeni stil citiranja i formatiranja. Sociolozi često koriste [APA](#) stil.

3.2. UZORKOVANJE

U kvalitativnim istraživanjima cilj nam nije „obuhvatiti“ što veći broj ispitanika, nego „okupiti“ sudionike s bogatim iskustvom, koji nam mogu pružiti „bogate“, duboke, slojevite podatke, odnosno guste opise. Iako se uobičajeno koristimo terminom „podatci“ u kvalitativnoj istraživačkoj paradigmi, mladi istraživači mogu se zbuniti jer taj termin povezuju s nekim statističkim podacima, brojkama iz izvještaja i sl. Zato zapamtite: kvalitativni podatci najčešće su, ali ne i isključivo(!), **priče**, koje obuhvaćaju višestruke perspektive!

Stoga u kvalitativnome istraživanju koristimo **svrhovito** ili **namjensko** uzorkovanje, odnosno **kriterijsko uzorkovanje**. Pri svrhovitome uzorkovanju trebamo definirati tko će biti naši sudionici, odnosno trebamo definirati kriterije i obrazložiti ih. Primjerice, istražujemo li primjenu umjetne inteligencije u medicinskoj praksi, u uzorak ćemo birati liječnike i medicinske sestre. Trebamo se zapitati koji su daljnji kriteriji? Je li nam važno kojega su spola, koje su dobi, jesu li se obrazovali u Hrvatskoj ili inozemstvu, idu li i koliko često na znanstvene skupove i/ili usavršavanja, rade li u javnoj ili privatnoj zdravstvenoj instituciji i sl.

Pri uzorkovanju trebamo razmišljati jesu li nam jedinice uzorka (grupe, pojedinci, sadržaji i sl.) dostupni i na koji način ćemo doći do njih? Treba razmisliti tko nam može biti vratar (*gatekeeper*), a važno je i prosuditi kada

sudionici ne daju nove podatke, nego se podatci ponavljaju ili procijeniti da su sudionici homogenih karakteristika (primjerice, sličnoga socioekonomskoga statusa). To znači da dolazi do **satracije uzorka** i da dalje ne trebamo regrutirati sudionike.

Trebamo razmisliti i o nekim mogućim troškovima ili posebnim zahtjevima. Primjerice, radimo li analizu sadržaja određenih medija, trebamo provjeriti moramo li platiti pristup tim sadržajima? Ili ako provodimo istraživanje u penalnoj instituciji, trebamo razmišljati kako i na koji način ćemo dobiti potrebne dozvole za ulazak u instituciju i koliko će proces prikupljanja istih trajati?

Istražujemo li pak neke događaje koji se povremeno odvijaju, trebamo provjeriti kada se odvijaju i kako su strukturirani njihovi programi, kao i sudionici i/ili publika iz koje želimo odabrati uzorak.

Također, **broj sudionika koji planiramo regrutirati** ovisi o metodi koju ćemo koristiti. Uvijek je dobro planirati višebrojni uzorak jer nam se u „labirintu“ može dogoditi niz nepredviđenih trenutaka i situacija. Primjerice, sudionici odustanu od sudjelovanja ili moraju otići prije nego smo završili s prikupljanjem podataka, čekamo predugo neke dozvole, nemamo valjano popunjen informirani pristanak, sudionik nije dao „bogate“ podatke itd. Kada imamo višebrojni uzorak, ako se i neki podatci „izgube“ u „labirintu“ pri prikupljanju ili čišćenju podataka, to nam neće predstavljati problem jer smo osigurali da ćemo podatke dobiti iz drugih izvora.

Tablica 3. Modeli saturacije (zasićenja) i njihov glavni fokus u procesu istraživanja.

MODELI SATURACIJE (ZASIĆENJA)		
MODEL	OPIS	GLAVNI FOKUS
Teorijska saturacija	Odnosi se na razvoj teorijskih kategorija, povezano s teorijom utemeljenom na podacima.	Uzorkovanje
Induktivno tematska saturacija	Odnosi se na pojavu novih tema i kodova.	Analiza
Apriorna tematska saturacija	Odnosi se na stupanj do kojega su identificirani kodovi ili teme prikazani u podacima.	Uzorkovanje
Saturacija podataka	Odnosi se na stupanj do kojega novi podatci ponavljaju ono što je izraženo ranije u podacima.	Prikupljanje podataka

3.3. INFORMIRANI PRISTANAK I ETIČKI ASPEKTI ISTRAŽIVANJA

Informirani pristanak ugovor je između provoditelja (istraživača) i sudionika istraživanja. Služi nam kako bismo sudionike informirali o istraživanju, ali i svojim im potpisom jamčili da ćemo se pridržavati istraživačke etike i djelovati prema etičkim kodeksima institucije, struke, kao i zakonima te propisima.

Istraživač je dužan promisliti o etičkim aspektima svojega istraživanja i na koji način će oblikovati istraživanje te prezentirati rezultate i spoznaje istraživanja pazeći da ni na koji način ne ugrozi sudionike. U istraživanju je dužan poštovati povjerljivost podataka i anonimnost sudionika. Kako bi osigurao anonimnost sudionika prilikom obrade i analize podataka može im dati „kodna imena“. Primjerice, u istraživanju o uvjetima na radnome mjestu sudjeluju zaposlenici određene tvrtke, otkrivanje njihova identiteta moglo bi prouzročiti neugodu ili potencijalnu štetu, pa umjesto njihovih osobnih podataka dodijeliti ćemo kodna imena kao što su primjerice Zaposlenik 1, Zaposlenik 2... Povjerljivost podataka znači da će istraživač podatke čuvati i osigurati da podacima nemaju pristup neovlaštene (često nazivane i „treće“) osobe.

Kako se putem glasa osobu može identificirati, nakon transkripcije, istraživač snimke mora uništiti jer mu one nisu više potrebne. O svemu tome dužan je u informiranome pristanku obavijestiti sudionika. Sudjelovanje je u istraživanju **dobrovoljno** što znači da istraživač ne smije vršiti prisilu nad sudionikom, obmanjivati, uvjeravati ili ucjenjivati. Sudionici nisu dužni sudjelovati u našem istraživanju, niti im je to obveza, zato je na istraživaču da im pruži dovoljno informacija o tome što se želi istraživanjem postići i zašto bi njihovo sudjelovanje predstavljalo vrijedan doprinos. Upravo kroz dokument koji nazivamo informirani pristanak, stvaramo **odnos povjerenja** između istraživača i sudionika. Nakon što istraživač prikupi podatke, potrebno ih je analizirati. Možda će podatci biti drugačiji od očekivanih, neće ići „u korist“ istraživaču. Vratimo li se na primjer istraživanja o uvjetima na radnome mjestu, možda je istraživač očekivao da će dobiti podatke koji će prikazivati nezadovoljstvo zajedničkim uredima, no podatci su pokazali upravo suprotno – zaposlenici su bili izrazito zadovoljni time što su svoje radno mjesto dijelili s kolegama. Stoga istraživač mora svoju analizu i zaključke uskladiti s dobivenim rezultatima kako bi istraživanje bilo valjano. Neetično je bilo kakvo mijenjanje dobivenih rezultata, njihovo iskrivljavanje ili preoblikovanje.

KAKO ZAŠTITITI SUDIONIKE?

Prilikom istraživanja istraživač je dužan maksimalno zaštititi sudionika istraživanja vodeći se načelima dobrovoljnosti i očuvanja dostojanstva osobe. Istraživač stoga mora:

- 1. Minimalizirati rizik:** osigurati da mjesto gdje provodite istraživanje ima dovoljno privatnosti da sudionici budu slobodni sudjelovati u istraživanju, onemogućiti neovlašteno korištenje podataka osobama koje nisu dio istraživačkoga tima, izbjegavati osjetljiva pitanja putem kojih se pojedinca može identificirati, diskriminirati ili pružiti im neugodu.
- 2. Zaštititi pojedince koji su iz ranjivih skupina i/ili osjetljivih populacija.** Primjerice, ako istraživač planira uključiti djecu u istraživanje potrebno je da se strogo drži smjernica propisanih Etičkim kodeksom istraživanja s djecom (između ostaloga potrebna je suglasnost roditelja za mlade od 16 godina). Osjetljive su populacije sve one kojima bi istraživanje moglo nanijeti značajnu štetu te je istraživač dužan zaštititi pojedince.
- 3. Ne prikupljati osjetljive podatke:** bilježenje i pohranjivanje informacija koje se mogu identificirati na individualnoj razini, a kojih bi otkrivanje dovelo do štete za pojedinca. Primjerice, informacije koje bi ugrozile radno mjesto, informacije koje bi mogle izazvati stigmatu, informacije o financijskim aspektima života koje mogu dovesti do krađe, osjetljivi podatci ovisno o kontekstu (npr. političko mišljenje u strogim režimima).

SAVJETI i TRIKOVI

KORACI ZA IZRADU INFORMIRANOGA PRISTANKA

1. Pisati u službenoj formi u obliku dopisa, no koristiti jednostavan i razumljiv jezik. Istraživač se osobno obraća sudioniku istraživanja, a zatim se поближе predstavlja (tko provodi istraživanje, pod čijim mentorstvom i iz koje institucije).

2. Opisati istraživanje – koja je svrha, za što će se koristiti prikupljeni podatci.

3. Navesti kojom se metodom prikupljaju podatci, koji je tijekom samoga istraživanja i koliko je očekivano vrijeme trajanja.

4. Pojasniti postoje li rizici za sudionika u istraživanju (i na koji način će se spriječiti ili umanjiti) i pojasniti koje su koristi istraživanja za sudionika.

5. Objasniti kako će se prikupljati podaci (hoće li se snimati), na koji način će se analizirati i kako će se spremirati (na računalo istraživača u mapu zaštićenu lozinkom i sl.).

6. Napomenuti da je istraživanje dobrovoljno i da sudionik može odustati u bilo kojemu trenutku bez posljedica.

7. Navesti kontakte (ime i prezime istraživača, e-mail adresa, broj telefona) na koje se sudionik može obratiti s pitanjima.

8. Uključiti izraz privole da sudionik potpisom potvrđuje sudjelovanje u istraživanju i da je razumio informirani pristanak.

9. Osigurati prostor za potpis sudionika i istraživača, datum i mjesto.

10. Informirani pristanak potpisuje se u 2 primjerka – jedan ide istraživaču, drugi sudioniku.

Istraživač je dužan valjano pohraniti pristanke i čuvati ih u vremenskome razdoblju koje je propisano etičkim kodeksom. Etičko povjerenstvo Hrvatskoga katoličkoga sveučilišta izradilo je [Upute za izradu informiranoga pristanka](#) u kojemu su detaljno navedeni i pojašnjeni svi potrebni elementi pristanka.

**Zanima
vas više?
Kliknite!**

*Etičko postupanje s vizualnim
materijalima istraživanja*

4. PREMA CILJU: REALIZACIJA

4.1. PRIKUPLJANJE PODATAKA

Prikupljanje je podataka kreativan proces, zahtijeva promišljanje i pripremu. Podatci se nalaze posvuda, tvrde Brgles i Swift (2022, str. 292), a da bismo ih pronašli trebamo **kreativnost** kako bismo mogli:

„1. raditi sa svakom „stvari“ (every-thing) koja je dostupna kako bismo postigli svoj cilj,

2. uključiti „svakog“ (every-one) da izgradimo održivu mrežu „snalažljivih“ ljudi i

3. biti „svugdje gdje“ (every-where) se mogu dogoditi zanimljivi događaji vezani za našu temu istraživanja“.

Za prikupljanje podataka ili regrutaciju sudionika mogu nam pomoći **vratari (gatekeeperi)**.

Također, pri prikupljanju podataka bitna je **fleksibilnost** (sjetite se metafore o istraživaču „trkaču“ u „labirintu“ i njegovih vještina!) jer je kvalitativno istraživanje

„prema definiciji, fleksibilan pristup u kojem se istraživač prebacuje s jedne linije istraživanja na drugu, dodajući nove točke koje će promatrati tijekom napredovanja studije i krećući se u novim smjerovima o kojima se prije nije razmišljalo. Napokon, on mijenja svoju definiciju relevantnih podataka u istoj mjeri u kojoj se stječe novo znanje i posebno razumijevanje.“ (Lamnek i Krell, 2016, str. 37).

Stoga u kvalitativnome istraživanju možemo i tijekom različitih faza istraživanja prikupljati nove podatke i kombinirati različite metode te koristiti različite izvore podataka!

Primjerice, pri analizi intervjua možemo zbog dobivenih podataka osvijestiti da trebamo provjeriti neke opće statističke podatke ili

pretražiti već postojeće istraživačke baze ili pak da ćemo istraživanje obogatiti dodatnim boravkom na terenu (primjerice fotografirajući) ili u instituciji, arhivu i sl. (ako nam treba arhivsko gradivo, službeni dokumenti i sl. da bismo bolje razumjeli kontekst). No, uvijek trebamo imati na umu i etičke aspekte istraživanja, koji mogu ograničiti fleksibilnost (primjerice, nismo prikupili informirane pristanke za fotografiranje i snimanje ili neku od metoda koje bismo mogli primijeniti nismo naveli pri prijavi istraživanja etičkomu povjerenstvu).

Također, trebamo znati kada zaustaviti prikupljanje podataka. Ako osjetimo i vidimo da nam se podatci ponavljaju i da ne dobivamo nove podatke, to znači da je došlo do **saturacije podataka** i da ih dalje ne trebamo prikupljati.

Uz primarne koje nalazimo istraživanjem, postoje i sekundarni izvori podataka. Sekundarni izvori podataka mogu se naći u statističkim bazama institucija ili agencija za istraživanje. Primjerice, baze Državnoga zavoda za statistiku – **DZS**, Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje – **HZZ**, Hrvatskoga zavoda za javno zdravstvo – **HZZJZ**, Eurostat – **Eurostat**, Pew Research Center – **PWC**.

Na stranicama Državnoga zavoda za statistiku mogu se naći linkovi na svjetske statistike – <https://www.dzs.hr/hrv/links/statistics/statistics.asp>

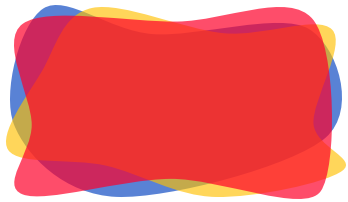
Također, mogu biti korisne i istraživačke baze Europske studije vrednota – **EVS**, Svjetske studije vrednota – **WVS**.

**KAKO SE KREATIVNO KRETATI
TERENOM? PLANIRAJTE ETAPE I
IZRADITE MAPE!**

Podaci se zaista „skrivaju“ posvuda i nekada će izroniti tijekom boravaka na terenu sami, a nekada se trebate opušteno i kreativno kretati terenom kako biste na podatke „naišli“ ili ih se „sjetili“. S obzirom na limitirano vrijeme istraživanja, organizaciju terenskoga istraživanja dobro je planirati u nekoliko etapa, a istraživač može izraditi vremensku i lokacijsku mapu ili plan „trčanja“ te tako efikasno organizirati svoje vremenske resurse. Mapa može biti fizička ili digitalna ili možete imati obje. U izrađeni plan ili mapu dodajete sve elemente i detalje o etapama neposredno nakon što završite s radom na svakoj. Primjerice, nakon što ste prikupili informirane pristanke dodajete ih u mapu, a nakon što ste izradili protokol za intervju dodajete i njega. Isto tako, u mapu dodajete i bilješke, fotografije, intervjue, kopije arhivskoga gradiva, dokumente, postere, ulaznice i sve ostale resurse koje ste prikupili na terenu.

Glaser i Strauss (1967, str. 164) tvrde da su „različite procedure i tehnike prikupljanja podataka na terenu analogne istraživanju u knjižnici“. Kao što jednim posjetom knjižnici ne možete prikupiti svu potrebnu građu, tako i boravak na terenu podrazumijeva rad u etapama da bi se prikupili bogati podatci i dobro upoznao kontekst.

Prva etapa terenskoga istraživanja obuhvaća prikupljanje dokumenata i/ili artefakata. To može uključivati posjete knjižnicama i arhivima, no ako postoji digitalno gradivo, uvid u njega se može dobiti i putem *web* stranica ili *e-mailom*. Neki arhivi zahtijevaju najavu dolaska, ali i narudžbu gradiva, pa istraživača može dočekati kutija s izborom gradiva koje treba pretražiti ili dokumenti već mogu biti izdvojeni prema uputama koje ste dali arhivistu. Dobro je provesti kratko vrijeme u razgovoru s arhivistima i knjižničarima jer daju korisne savjete i brzo možete doći do podataka te uštedjeti vrijeme u početnoj etapi istraživanja. Ako istražujete neki fenomen o kojemu ne postoje arhivski zapisi, onda se u ovoj etapi usmjeravate na pronalaženje vratara, koji će osigurati informacije i uputiti u neke specifičnosti te ćete ga zamoliti da “proširi glas” o istraživanju, predloži daljnje korake i/ili pomogne pronaći sudionike. On može osigurati i da dokumente i/ili artefakte prikupite na terenu, gdje oni postoje ili se kreiraju u svojem prirodnom okruženju.

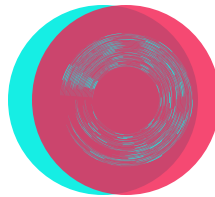
Druga etapa može biti širi prostor (od ciljane lokacije) na kojoj istražujete. Ciljanu lokaciju ćete „rastegnuti” na širi prostor koji ju okružuje ili na kojemu se ona „pozicionira”. Primjerice, istražujete li neku instituciju, vrijedi „zaviriti” u obližnje

kafiće i restorane jer su to neformalna mjesta koja vrlo vjerojatno posjećuju neki zaposlenici institucije. Stoga je vrlo važno i doba dana u kojemu dolazite. Trebate procijeniti (s obzirom na fenomen koji istražujete) kada je najveća frekvencija na tim prostorima i tada trebate planirati dolazak. U ovoj etapi efikasno je prikupljati vizualne podatke (fotografije okoliša, zgrada ili detalja, atmosfere, autoportrete) koji će potaknuti reakcije sudionika u intervjuima (Banks, 2007, str. 59) ili poslužiti za reflektiranje o kontekstu istraživanja, a mogu pomoći i pri diseminaciji rezultata istraživanja. Tamo možete provesti i neke neformalne razgovore, koje ćete koristiti za istraživanje, uz usmeno odobrenje sudionika ili bez njega ako procijenite da ne ugrožavate etičke aspekte istraživanja (Swain i Zachery, 2020). Za snimanje u vanjskome prostoru istraživaču ne treba dozvola, što može uštedjeti vrijeme, ali neki etički problemi mogu ga i potratiti (Emmison *et al.*, 2012).

Treća etapa jest odlazak na ciljanu lokaciju istraživanja. Riječ je o istraživanju *in situ*, gdje se mogu kombinirati neometajuće metode (*unobtrusive methods*) poput opažanja s drugim metodama (intervjuom, fokus grupom i dr.).

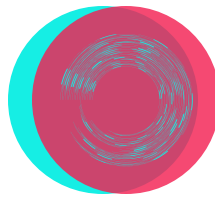
DIGITALNI SADRŽAJ #03

<Sekundarni izvori
podataka: primjeri>

DIGITALNI SADRŽAJ #04

<Terensko istraživanje>

Zanima
vas više?
Kliknite!

*Gatekeeperi u
kvalitativnome
istraživanju*

*Dosezanje
saturacije u
intervjuima*

4.2. METODE ISTRAŽIVANJA

4.2.1. INTERVJU

Intervju je jedna od najučestalijih metoda u kvalitativnim istraživanjima te se koristi kako bi se prikupile informacije, odnosno opisi iskustva, pogledi i vjerovanja vezana za fenomen koji je predmet istraživanja (Ryan *et al.* 2009; Jamshed, 2014). Intervju se razlikuje od svakodnevnoga razgovora, jasno je tko je istraživač, a tko sudionik. Istraživački intervju ima znanstvenu svrhu, cilj i strukturu. Prema obliku intervjuje dijelimo na **nestrukturirane** koji se ostvaruju u slobodnome razgovoru bez unaprijed pripremljenih pitanja, **struktuirane** koji imaju jasnu određenu shemu od koje se ne smije odstupati, te **polustrukturirane** intervjuje. Polustrukturirani intervjui su detaljni razgovori, opširni intervjui, koji se temelje na shematskom prikazu pitanja ili tema na koje istraživač želi dobiti odgovor od sudionika. Pitanja su otvorenoga tipa, nisu strogo formalna, te istraživač može pojedina pitanja preformulirati, postaviti potpitanja ili tražiti dodatno objašnjenje od sudionika. Tema je pobliže određena, ali pitanja su relativno slobodna što omogućava istraživaču procjenu na licu mjesta (Lamza Posavec, 2021; Jamshed, 2014). Individualni intervjui zahtijevaju vještoga i talentiranoga istraživača koji će usmjeravati intervju sa sudionikom.

Moguće teškoće u vođenju intervjuja jesu da sudionik ne daje izravne odgovore, nije dovoljno upoznat s tematikom i ne razumije postavljena pitanja ili se ne može sjetiti podataka koji se traže od njega, mogući su brzopleti i površni odgovori ili skretanje na drugu temu i gubljenje u nevažnim pojedinostima (Lamza Posavec, 2021).

Zato je potrebno da istraživač može usmjeriti istraživanje prema svrsi provođenja, a svoje sudionike unaprijed upoznati s temom istraživanja. Individualni intervjui omogućavaju dublju analizu i uvid u iskustva sudionika, sudionik ima više vremena na raspolaganju, te je smanjena pristranost odgovorima, koja je moguća u fokus grupi (Shwab, 2020). Jedan od nedostataka individualnih intervjuja jesu vremenski resursi prilikom provođenja samoga istraživanja, te nužnost i spremnost na promjene termina ukoliko bude potrebno. Sudionici u istraživanju imaju slobodu odustati u bilo kojemu trenutku od istraživanja te istraživač mora biti spreman na to, kao i na fleksibilnost pronalaska novih sudionika.

Intervjui se mogu odvijati licem u lice ili putem *online* platformi, kao i telefonski. Nedostatak telefonskih intervjuja je taj što istraživač ne može pratiti neverbalne znakove, niti uspostaviti kontakt očima, gestama i sl. Intervjui putem *online* platformi omogućavaju audio-vizualni prikaz sudionika. To nam omogućava da i one sudionike koji su nam prostorno udaljeni ipak uključimo u istraživanje koristeći se ovom tehnologijom. Prethodno spomenuti [priručnik](#) autorice Lupton donosi i vrijedne savjete za provedbu *online* intervjuja putem različitih platformi (poput Zoom, MS Teams, Skype, Google Meet).

**Zanima
vas više?
Kliknite!**

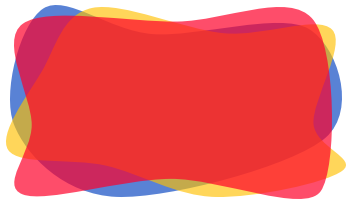
*Korištenje tehnologije i
vođenje intervjuja putem
digitalnih medija*

KAKO SE PRIPREMITI ZA *ONLINE* INTERVJU?

Istraživač je dužan kvalitetno se pripremiti za provedbu intervjua. *Online* okruženje katkada može biti izazovno za sudionike (ali i samoga istraživača), pa je važno na vrijeme:

1. odabrati platformu na kojoj će se provesti intervju (provjeriti mogućnost i opcije koje se mogu koristiti);
2. provjeriti sa sudionicima jesu li upoznati sa platformom na kojoj će se provoditi istraživanje. Ako nisu, osigurati upute za pristup;
3. poslati link sudionicima putem kojega će se priključiti u razgovor. Provjeriti imaju li sve tehničke uvjete za provođenje intervjua (mikrofon, zvučnik, kamera...);
4. osigurati da istraživač ima sve uvjete za provođenje *online* istraživanja (na koji način će se snimati intervju i sl.) i
5. uključiti se ranije u poziv kako sudionici ne bi čekali.

Online istraživanja uključuju da istraživač određenu pažnju posveti i fizičkomu okruženju. Putem video poziva dijelite i dio svoje privatnosti, prostor u kojemu se nalazite. Okruženje u kojemu se nalazite, kao i prizor koji sudionici vide i na temelju njega stvore dojam, može utjecati na njihovu spremnost na sudjelovanje u istraživanju. Jones i Abdelfattah (2020) napominju da istraživač mora:

- 1. pronaći tiho mjesto na kojemu neće biti ometan. Ako provodite istraživanje unutar svojega doma ili prostora kojega dijelite s drugima, važno je da pronađete mjesto na koje se možete izdvojiti kako bi u intervju bili samo vi i vaši sudionici, bez publike;***
- 2. pronaći dobro osvjetljenje i izbjegavati prozore u pozadini. Na taj način svjetlo će ići u kameru pa će vas sudionici slabije vidjeti, odnosno samo vašu siluetu. To da vas ne vide može utjecati na njihove odgovore ili želju za sudjelovanjem;***
- 3. osigurati da u kadru se ne nalazi ništa što može odvući pažnju sudionika (upaljeni uređaji poput televizije, kućni ljubimci, bučan promet, fotografije...).***

Neovisno o tome provodite li intervju *online* ili uživo, važno je da ga započnete s kratkim uvodom u kojemu će te se predstaviti, zahvaliti sudioniku što je pristao sudjelovati u istraživanju i opisati mu kako će intervju izgledati u nastavku. Sudionik svojim potpisom na dokumentu Informiranoga pristanaka daje

suglasnost za sudjelovanje i potvrđuje da ste ga vi kao istraživač informirali za što će se koristiti podatci, na koji će način oni biti analizirani i prikazani, te kako će se čuvati. Prije početka snimanja, provjerite radi li snimač i imajte dodatni u „rezervi“. Također, napomenite sudionicima da započnete snimanje.

Tijekom intervjua slušajte sudionike, njihovo mišljenje, proživljeno iskustvo i opis određenoga fenomena. U intervjuima u kojima želite čuti „glas“ sudionika ne postoje točni i netočni odgovori. Ako vam je nešto nejasno što je sudionik ispričao, tražite dodatno pojašnjenje. Ukoliko razgovor krene u smjeru koji nije u skladu s istraživanjem, istraživač je dužan usmjeriti ga prema ranije planiranim pitanjima.

Kada završite sa pitanjima, priupitajte sudionike žele li nešto dodati. Možda bi sudionici htjeli produbiti ranije izrečenu misao, osvrnuti se na prethodni odgovor ili pitanje ili vas usmjeriti prema nečemu što oni smatraju važnim, a nisu stigli unutar razgovora to izreći. Na kraju još jednom zahvalite i uputite ih gdje vas mogu kontaktirati ako za to bude potrebe.

KAKO PRIPREMITI DOBAR PROTOKOL?

Temelj svake provedbe intervjuja kvalitetna je priprema istraživača koja se sastoji u planiranju i kreiranju istraživačkih ciljeva i pitanja. U tome se procesu vodite sljedećim:

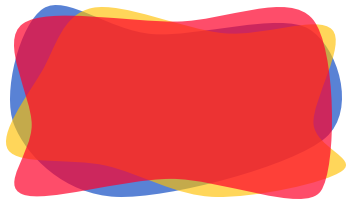
1. ODABERITE TEMU KOJA VAS ZANIMA – kada imate mogućnost odabira teme istraživanja, odaberite nešto što u vama pobuđuje znatiželju. Kada ste sami zainteresirani za svoje istraživanje, ono će vam biti lakše jer ćete uživati radeći ga.

2. ISTRAŽIVANJE VODI VAŠA PITANJA – prije nego što krenete s osmišljavanjem pitanja, trebali biste istražiti postojeću literaturu. U nekim slučajevima bit će mnogo istraživanja na temu sličnu vašoj, dok ćete u drugim morati malo više pretraživati. Korištenje prethodnih istraživanja za usmjeravanje vaših pitanja znači da ste temeljito proučili literaturu i da ste upoznati s onim što drugi znanstvenici pišu o temi koju proučavate. Kada poznajete prethodna ili slična istraživanja, možete se usredotočiti na kreiranje vlastitih pitanja.

3. POSTAVLJAJTE OTVORENA PITANJA – pitanja zatvorenoga tipa mogu rezultirati samo jednim od dva odgovora – da ili ne. Takva vrsta pitanja ne dopušta sugovorniku da vam ponudi svoje dublje viđenje i guste opise, a cilj je kvalitativnoga istraživanja otkriti što više o sudionicima i njihovim situacijama. Ako želite sudionika istraživanja pitati *Postoji li nešto što vas zanima oko online nastave?* bolji način da postavite pitanje je: *Što vas sve zanima u vezi online nastave? Molim vas pričajte mi o stvarima koje vas zanimaju oko online nastave...*

4. KRENITE S OSNOVAMA – jednostavnija pitanja za početak pa onda kompleksnija – na početku intervjuja pitajte jednostavna pitanja. Važno je izgraditi odnos povjerenja i lagano uvoditi u samu temu istraživanja. Ako vas zanima na koji način su se družili za vrijeme karantene uzrokovane pandemijom bolesti COVID-19 (primjerice, jesu li kršili zabranu okupljanja kada su bile propisane te mjere), nećete to postaviti kao prvo pitanje. Prije toga će te ih zamoliti da vam opišu na koji način se družili sa svojim prijateljima, kakvu vrstu susreta preferiraju, njihovo iskustvo karantene...

5. JASNA PITANJA „ŠIROKIH“ MOGUĆNOSTI – pitanja „širokih“ mogućnosti odgovora dopuštaju sudionicima da kažu stvari koje možda ni vi kao istraživač niste imali na umu prilikom sastavljanja pitanja, a pokažu se zaista vrijednima u daljnjoj analizi. Primjerice, želite li znati neke informacije o sudioniku, bolje je reći: *Molim vas, recite nam nešto o sebi,* nego: *Koliko imate godina? Gdje ste rođeni? Koju školu pohađate?* Postavljanje detaljnih pitanja ne dopušta da intervju teče slobodno, a putem „širokih“ pitanja omogućujete sugovorniku da odgovara neprekidno. Kada završi, slobodno ga možete zatražiti da svoj odgovor upotpuni informacijom za koju smatrate da vam je važna, a on ju je propustio izreći.

6. PITANJIMA POKREĆITE PRIČU SUDIONIKA – neka pitanja započinju tako da pokreću priču: *Recite mi...; Kako biste opisali...; Što je za vas...; Jeste li razmišljali...; Kakvo je vaše viđenje/iskustvo/poimanje...*

7. POSTAVLJAJTE JEDNO PO JEDNO PITANJE – izbjegavajte pitanja sastavljena od više dijelova (primjerice, *Jeste li bili u Zagrebu za vrijeme potresa? Što se dogodilo s vašim stanom i kako biste opisali štetu nastalu tada?*). Takvim pitanjima zbunit ćete sudionika, te vam vjerojatno neće odgovoriti na sva postavljena pitanja već na ono posljednje.

8. NE PRETPOSTAVLJAJTE U SVOJIM PITANJIMA – izbjegavajte pitanja koja u sebi imaju ugrađenu pretpostavku (primjerice, umjesto *Zašto je hrvatski turizam bolji od svih ostalih u Europi?*, bolje je pitati: *Kako biste opisali hrvatski turizam u odnosu na druge zemlje Europe?*).

9. NE KORISTITE TERMINOLOGIJU KOJA BI SUDIONICIMA BILA NEPOZNATA – izbjegavajte pojmove koji bi bili nepoznati sudionicima kako sudionik ne bi bio zbunjen i nesiguran. Ako istražujete specifičnu temu koja zahtijeva pojmove koji nisu nužno poznati sudionicima, a bitni su zbog istraživanja, ponudite im opise samoga pojma ili primjenu istog.

10. POSTAVITE PITANJA U TEMATSKE BLOKOVE – pitanja koja ste osmislili složite u tematske blokove, kako bi i vama i sudioniku razgovor tekao prirodnije. Primjerice, istraživanje je usmjereno na zadovoljstvo radnim mjestom, prva pitanja koja ćete postavljati bit će vezana za prethodna radna iskustva, karakteristike dobrog posla, zatim trenutno radno okruženje, odnos s kolegama...

11. Ukoliko su vam potrebni SOCIODEMOGRAFSKI PODATCI, možete napraviti malu tablicu i te podatke tražiti na početku ili kraju intervjuiranja.

SAVJETI i TRIKOVI

ISTRAŽIVAČ TIJEKOM INTERVJUA

Sudjelovanje u istraživanju mnogima nije uobičajena i svakodnevna situacija, stoga je na istraživaču da sudionika opusti, informira i cijeli proces učini ugodnim iskustvom. Nekoliko koraka prilikom intervjua pomoći će vam u što lakšem snalaženju u tome istraživačkom zadatku:

1. Predstavite se sudionicima.
2. Objasnite svrhu istraživanja.
3. Zamolite ih da potpišu informirani pristanak.
4. Uputite ih u tijek istraživanja.
5. Uključite snimač zvuka i provjerite još jednom radi li sve kako treba.
6. Započnite s naznakom datuma i sata, a zatim s pripremljenim pitanjima, oslušajte sudionika, te produbljujte njegove odgovore postavljanjem dodatnih pitanja.

7. Budite aktivni slušač, u potpunosti prisutan u razgovoru, nemojte da vam misli „lutaju“. Ako sudionika pitate pitanje na koje vam je već odgovorio u kontekstu prethodnih pitanja, njemu će to biti signal da ga ne slušate pažljivo što može stvoriti određenu frustraciju.

8. Vodite bilješke koje bi vam mogle pomoći pri analiziranju podataka.

9. Potičite sudionika na razgovor i slušajte više nego što govorite. Nekada će već u prvome pitanju sudionik odgovoriti na neka vaša daljnja pitanja. Imajte stoga na umu da će se postavljeni protokol često „poremetiti“ i zato trebate biti dobro fokusirani i ležerni te prihvatiti prirodni tijek razgovora.

10. Prilikom intervjuiranja nema točnih ili netočnih odgovora, stoga nemojte ispravljati sudionike ako se ne slažete s onim što su izrekli.

11. Po završetku intervjua zahvalite se sudionicima na sudjelovanju.

4.2.2. OPAŽANJE

Neovisno o tome jesmo li istraživači ili ne, svaki dan promatramo osobe, događaje i pojave koje nas okružuju i s kojima se susrećemo. Takva vrsta opažanja razlikuje se od znanstvenoga opažanja. Lamza Posavec (2021) navodi kako znanstveno opažanje jest sustavno jer je unaprijed definirano što će se promatrati, prema kojemu planu, s kojim ciljem i u kojemu opsegu. Istraživač posjeduje određenu kontrolu prilikom odabira vremena i mjesta opažanja, a posjeduje određene instrumente poput *check-liste* putem kojih bilježi podatke. Istraživač mora biti objektivan i uvježban, a podatci moraju biti zapisani ili zabilježeni pomoću uređaja (primjerice, snimač zvuka, videosnimač i sl.).

Opažanje može biti **izravno** gdje istraživač ima pasivnu ulogu i **sudjelujuće** gdje se istraživač uključuje u samo opažanje. Opažanja mogu biti tajna ili uočljiva.

U bilješke s terena, istraživač bilježi zapažanja koje je uočio tijekom opažanja kako bi evidentirao iskustva i aktivnosti koje će vremenom zaboraviti. Kvalitativni istraživač tako bilježi detaljne opise ljudi, mjesta, stvari, događaja kao i promišljanja o istima (Brodsky, 2008).

Brodsky (2008) i Emerson i sur. (2011) navode kako je pri vođenju bilješki bitno voditi računa o:

- **Točnosti** – opažanje nam pruža jedinstveno promatranje u određenome trenutku vremena, potrebno je razviti vlastiti stil bilježenja podataka.
- **Organiziranosti** – korisno je unaprijed isplanirati na koji način će se bilježiti podatci, neorganizirano vođenje bilješki može otežati kasnije tumačenje.
- **Opsežnosti** – promatramo ulicu prepunu trgovina i ponašanje kupaca u vrijeme sniženja. Ukoliko kao bilješku navedemo da je *gužva* ona će nam govoriti puno manje od toga da smo zapisali *i s jedne i s druge strane ulice prolazi više desetaka ljudi što otežava normalno kretanje pa se stvaraju kolone na ulazu u trgovinu X*.
- **Fokusiranosti** – fokusiramo se na temu istraživanja i istraživačke ciljeve. Opažanja su zahtjevna i bogata detaljima stoga kako ne bismo „odlutali” potrebno je imati fokus na onome što želimo istražiti kako bismo izbjegli pretrpavanje bilješki nevažnim informacijama.
- **Vlastitim mislima** – korisno je zapisivati i svoje misli i ideje koje nam dolaze dok vršimo određeno opažanje.

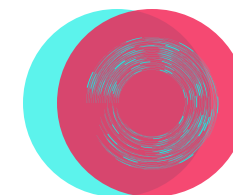
SAVJETI i TRIKOVI

POGLEDAJTE DOKUMENTARNI FILM

Unutar dokumentarnoga filma postoji podvrsta koja je usmjerena na neprekinuto promatranje ljudi i događaja iz stvarnoga života, gdje redatelj prati ljude oko sebe, ne ometajući ih u njihovim aktivnostima. Redatelj zauzima poziciju istraživača u promatranju bez sudjelovanja. Ono u čemu se može razlikovati njegov pristup jest to što promatranje nije tajno jer ga ipak odaju kamere koje za ovu vrstu dokumentarnog filma moraju biti što manje i minimalističke kako ne bi previše ometali sudionike. Neki od primjera ovakve vrste dokumentarnih filmova jesu: [Young Plato](#) (2021) koji prati učenike i ravnatelja osnovne škole, [Children Underground](#) (2001) potresna priča o djeci beskućnicima na ulicama Bukurešta, [Sister Helen](#) (2002) priča o časnoj sestri koja se posvetila brizi o ovisnicima i [Chronicle of a Summer](#) (1961) koji donosi svakodnevicu Parižana. Objektivni, potresni, pomalo provokativni ovi dokumentarni filmovi ostavljaju prostor gledatelju da preuzmu ulogu istraživača i da se sami užive u promatranje.

**DIGITALNI
SADRŽAJ #05**

<Opažanje>

4.2.3. FOKUS GRUPA

Podatke u našem kvalitativnome istraživanju možemo prikupiti putem intervjua, koji može biti individualan ili grupni. Fokus grupa metoda je grupnoga intervjua, odnosno spoznavanje istraživane pojave kroz grupni razgovor. U fokus grupu pozivamo relevantne sudionike za našu istraživačku temu. U fokus grupi očekuje se da će grupna atmosfera doprinijeti dobivanju više informacija nego individualni intervjui jer se sudionici međusobno potiču na raspravu, te se potencijalno može dotaknuti neki problem koji bi se zanemario u individualnome intervjuu. Odnosno, možda nam fokus grupa u razgovoru ukaže na neku temu koju mi kao istraživač pri pripremi istraživanja nismo imali na pameti. Fokus grupa također se smatra isplativijom metodom, posebice u pogledu vremena kao resursa. Ova nam metoda omogućava prikupljanje velikoga broja podataka u relativno kratkome roku i bez puno licem-u-lice (*face to face*) kontakta. Ako radimo istraživanje manjega opsega koje uključuje samo jednu fokus grupu, u prikupljanje podataka uložiti ćemo otprilike 120 minuta i okupiti otprilike 6 sudionika. Možemo i sami zaključiti da smo sudionike individualno intervjuirali da bismo uložili barem tri puta više vremena. Prednosti fokus grupe u odnosu na individualne intervjue zasigurno jesu: jednostavnija provedba, mogućnost prikupljanja podataka u interakciji sudionika, brzina prikupljanja podataka, veći broj sudionika, obogaćivanje odgovora obzirom na raznolikost sudionika.

Dinamičnost unutar grupe omogućava osobama da reagiraju na mišljenja drugih, čime se povećava broj komentara i opaski i pridonosi prikupljanju većega broja podataka. Unutar grupe pojedinci se mogu ohrabrivati i jedni druge poticati na repliciranje. No, ova metoda ima i nedostatke. Nedostatak je fokus grupe neravnomjernost u aktivnome razgovoru. Naime, može se dogoditi da se pojedinci ne istaknu, te je njihov doprinos značajno manji. Možda je jedan od sudionika bolje upoznat s temom ili raspolaže znanjima s kojima drugi sudionici nisu upoznati. To ostale sudionike može potaknuti da se povuku i da ne sudjeluju aktivno u raspravi. Također, moguća je pristranost moderatora, analiza je podataka kompleksnija, a same podatke potrebno je tumačiti u skladu s kontekstom, odnosno grupnom atmosferom. Istraživač ima manju kontrolu nego u individualnim intervjuiima, te postoji opasnost da razgovor krene u smjeru koji nije relevantan za istraživanje, stoga moderiranje fokus grupom zahtijeva iskustvo i dobru fokusiranost. Moderator, odnosno istraživač mora prepoznati trenutak kada je rasprava otišla izvan istraživanoga konteksta, te je vratiti na pravi put. Daljnji nedostatak fokus grupe jest to što ne postoji prirodna spontanost, grupe su okupljene na umjetni način, a sudionici se vjerojatno ne bi nikad međusobno sreli i razgovarali o tim temama.

4.2.4. ANALIZA SADRŽAJA

Analiza sadržaja može biti kvantitativna i kvalitativna metoda, a osobito često se koristi pri analizi medijskoga materijala (novinski članci, fotografije, videozapisi...). Korijeni se kvantitativne analize sadržaja nalaze u medijskim analizama, dok kvalitativna seže iz društvenih istraživanja (Bengtsson, 2016). Istraživač vrednuje analizirani sadržaj ovisno o postojanju ili nepostojanju određenoga sadržaja (Lamza Posavec, 2021). Početak 20. stoljeća bio je obilježen masovnim tiskanjem novina, a prva kvantitativna analiza sadržaja novinskih članaka objavljena je 1893. godine pod nazivom *Do newspapers now give the news?* John Gilmer Speed, autor toga istraživanja, prikazao je kako su njujorške novine od 1881. do 1893. počele objavljivati sve više tračeva, skandala i sporta (Krippendorff, 2019). Zanimljiva je informacija da je na prvome susretu Njemačkoga sociološkoga društva Max Weber 1910. godine predložio analizu sadržaja medija, ali to istraživanje na kraju nije bilo provedeno (Krippendorff, 2019).

Pri kvantitativnoj analizi sadržaja istraživač materiju dijeli prema kategorijama i zatim koristi statističke metode kojima opisuje intenzitet. U kvalitativnoj analizi sadržaja istraživač subjektivno interpretira sadržaj, identificira kodove i klasificira u teme (Hsieh i Shannon, 2005).

Kurtić (2017) navodi kako širokoj rasprostranjenosti analize sadržaja ide u prilog, što je materijal za analizu lako dostupan zbog digitalizacije, zatim da je pristup sadržajima slobodan, a prikupljanje podataka jednostavnije od drugih istraživačkih metoda. Bez obzira na olakšan pristup informacijama, važno je da istraživač informira sve one koji su uključeni u istraživanju jamčeći im povjerljivost i dobrovoljnost (Bengtsson, 2016). Nekada, ako se radi o opsežnijim istraživanjima, materijale za analizu je potrebno kupiti od agencije koja prikuplja i arhivira medijske sadržaje.

Messinger (2012) smatra kako analiza sadržaja često može biti izazovna za studente stoga on na primjeru glazbe korištene u filmu *Harry Potter* iskustveno poučava ovu metodu. Studenti na kodnome listu označavaju vrstu glazbe koja svira u pozadini ovisno o sceni koja je prikazana.

SAVJETI i TRIKOVI

**OKUŠAJTESE U ANALIZI
SADRŽAJA!**

Odaberite informativni internetski portal (poput dnevnik.hr, jutarnji.hr, vecernji.hr i sl.) i u tražilicu upišite pojam koji želite istražiti (npr. inflacija, nezaposlenost, održivi razvoj). Odaberite prvih 15 članaka koji će biti uzorak za analizu sadržaja. Na papiru ili u Excel tablici pripremite kodnu listu (matricu) koja će sadržavati istraživačka pitanja koja želite istražiti. Probajte osmisliti barem 10 pitanja. Primjerice, pitanje može biti: *Odnosi li se članak na situaciju u Hrvatskoj? Da/Ne/Djelomično; Kakav je ton internetskoga članka? Pozitivan/Negativan/Neutralan.* Zatim svaki članak analizirajte kroz kodnu listu. Nakon provedene analize sadržaja probajte donijeti određeni zaključak o temi istraživanja i medijskome prikazu iste.

4.2.5. ARTS-BASED RESEARCH

Arts-based research (ABR) označava skup metodoloških alata, koji se koriste u različitim fazama istraživanja i podrazumijevaju kreiranje umjetničkih podataka/sadržaja/djela/rezultata istraživanja***. ABR se utemeljuje u umjetničkoj formi (primjerice: poeziji, plesu, kazališnoj predstavi, fotografiji itd.) i uključuje aktivnu participaciju sudionika. Sudionici su često pripadnici ranjivih društvenih skupina čiji se autentični „glas“ želi čuti (djeca, teško oboljeli, obitelji teško oboljelih, socijalno ugroženi, migranti, diskriminirane skupine, marginalizirane zajednice i sl.). Tim skupinama, koristeći fleksibilnost ABR metoda, možemo lakše pristupiti, a možemo im i pomoći (da razmišljaju o svojim problemima, da pomognu svojoj zajednici, unaprijede nešto, predstave svoju kulturu široj publici, postanu vidljiviji, zagovaraju političke promjene i sl.). Također, možemo dobiti duboke podatke koje **ne bismo mogli prikupiti tradicionalnim metodama istraživanja**. Osim toga, ABR istraživači vjeruju da **znanje nastaje kroz umjetnički proces, pa se upotrebom ovih metoda znanje dijeli, a nastaju i nove forme znanja**. Dakle, ABR metode društveno su angažirane (*socially engaged research*), participativne (*participatory*) i provode se u nekoj (lokalnoj) zajednici (*community based practice*). Metode mogu poslužiti kao učinkovit most između generacija, kultura, socioekonomskih klasa i ljudi koji se razlikuju po svom habitusu (van den Vaart *et al.* 2018).

ABR se najčešće koriste u „fazama prikupljanja podataka i diseminacije rezultata istraživanja“ (Coemans *et al.*, 2015, str. 34).

Termin je prvi put upotrijebio Elliot Eisner**** godine 1993. na konferenciji na Sveučilištu Stanford, gdje je osnovao *Arts-based research institut*. Leavy (2015, str. 10) tvrdi da je zadaća ABR-a usvojiti „načela kreativnih umjetnosti kako bi se istraživačka pitanja postavila holistički i na angažiran način“. U sociologiji su se već prije u istraživanjima koristile fotografije. Prvi ih je koristio Pierre Bourdieu polovicom 20. stoljeća. Bourdieua se često naziva „vizualnim sociologom“ jer je tvrdio da fotografija kao metoda daje istraživaču drugačiji alat za razumijevanje ponašanja i iskustava.

ABR često se kombinira s drugim metodama, poput „etnografije, autoetnografije, narativnim metodama, studijama slučaja, participativnim akcijskim istraživanjima, diskurzivnom analizom ili intervjuima“ (Suominen *et al.* 2018, str. 104).

***Primjena ABR-a još nije zaživjela u sociološkim istraživanjima u Hrvatskoj, niti se kao samostalan predmet izvodi na fakultetima. No, kolege u inozemstvu je revno zastupaju i koriste. Vidi: <https://www.abrglobalconsortium.org/>, a autorica Brgles je u ak. g. 2021./2022. na Fakultetu društvenih znanosti Pontifikalnoga sveučilišta sv. Tome Akvinskoga-Angelicum u Rimu pripremila silabus i sudjelovala u izvođenju nastave predmeta „Qualitative Interview and Arts-Based Research“.

****Istraživač iz područja obrazovnih znanosti.

Klasifikacija ABR dijeli se na pet glavnih oblika:

1. vizualna umjetnost,
2. slušna (audio) umjetnost,
3. literarna umjetnost,
4. izvedbena umjetnost i
5. novi mediji (Wang *et al.*, 2018).

Glavne karakteristike ABR-a:

•podrazumijeva aktivnu participaciju sudionika u kojoj su sudionici ravnopravni s istraživačem, odnosno istražuju s njim (Wang *et al.*, 2018) te se stoga uspostavlja odnos povjerenja,

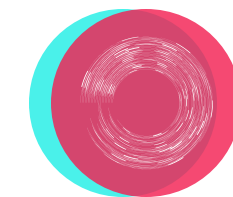
•olakšava refleksiju i dijalog kako bi omogućio sudionicima da bolje artikuliraju vlastita, jedinstvena iskustva (Wang *et al.*, 2018),

•„promiču dijalog, koji je ključan za usvajanje razumijevanja” (Leavy, 2020, str. 53).

Zbog aktivnije uloge sudionika i publike, etički aspekti u ABR-u iznimno su važni i o njima istraživač neprestano treba reflektirati. Također, zbog specifičnosti ABR-a istraživaču su potrebne vrline posvećenosti, objektivnosti i neutralnosti koje će obuhvaćati reflektiranje, ali koje doprinose slabljenju, neutralizaciji ili jačanju moći istraživača (Brgles i Vrhovski Peran, 2023).

**DIGITALNI
SADRŽAJ #06**
<Arts-Based Research>

4.3. KVALITATIVNA ISTRAŽIVANJA U DIGITALNOME OKRUŽENJU

Online metode istraživanja vrlo su raznolike (Fielding, 2019), a najčešće su zastupljene: netnografija, *online* intervju i fokus grupe. U *online* istraživanju jest teže procijeniti rizik sudionika jer postoji manji broj studija koje su provedene i iz kojih istraživači mogu naučiti, a teže je i prosuđivati reakcije sudionika na istraživanje (Eynon *et al.*, 2017). Također, može se ugroziti povjerljivost podataka i teže je provesti prikupljanje informiranih pristanaka, a postoji i veća opasnost od dijeljenja ili zlouporabe podataka od treće strane (Eynon *et al.*, 2017).

Etičko povjerenstvo Hrvatskoga katoličkoga sveučilišta pripremio je dokument pod nazivom [Etički i drugi izazovi kod istraživanja koja se provode pomoću interneta](#) kako bi istraživačima ponudili preporuke za sve etičke izazove s kojima se suočavaju kod provedbe takvih istraživanja. Uz korisne smjernice, u dokumentu je moguće pronaći i korisne alate koji su u skladu s dobrom istraživačkom praksom.

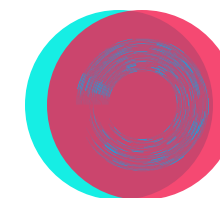
**Zanima vas više?
Kliknite!**

*Novi podatci – stare dileme:
izazovi online istraživanja*

DIGITALNI SADRŽAJ #07

*<Kvalitativno istraživanje
u digitalnome okruženju>*

4.3.1. NETNOGRAFIJA

Netnografija je relativno mlada metoda, koja koristi tradicionalne etnografske tehnike pri proučavanju društvenih medija (Kozinets, 2015). Početci korištenja povezani su s istraživanjem potrošnje (konzumerizmom), marketinškim studijama i istraživanjem zajednica prisutnih na internetu. Postoji djelomično nerazumijevanje istraživača oko ove metode, koja se često koristi kao i sinonim za *cyber*-etnografiju, virtualnu etnografiju i sl., što je dovelo do zbunjujućih i zamagljenih tumačenja (Costello *et al.*, 2017). Kozinets, kao začetnik netnografije, jasno razdvaja netnografiju od drugih oblika etnografskoga istraživanja na internetu, nudeći sustavni pristup u rješavanju etičkih, proceduralnih i metodoloških pitanja specifičnih za *online* istraživanje (Costello *et al.*, 2017).

„Unatoč prevladavanju primjene u marketingu i istraživanju potrošača, netnografija može također koristiti za razumijevanje infrastruktura, mreža, grupa i svih relevantnih sastavnica ponašanja na internetu koje nas potencijalno informiraju o mnogim elementima njihovoga cjelokupnoga životnoga svijeta” (Kozinets, 2018, str. 385). Stoga Kozinets (2018) navodi primjere studija koje su istraživale religioznost, životne svakodnevice i dr.

Četiri su tipa netnografije prema Kozinetsu (2015, str. 19):

„**1. AUTOETNOGRAFIJA** - istraživač mora prikazati podatke kroz vlastiti identitet, mora posjedovati izrazito kritički element u svojem razumijevanju vlastitog položaja netografa u vremenu prožetom tehnološki posredovanom komunikacijom.

2. SIMBOLIČKA - najčešće se koristi i nastoji se usredotočiti na određenu skupinu ili terensku stranicu i ilustrirati prakse grupe, značenja te generirati razumijevanje određenih potrošača koje se više temelji na akciji.

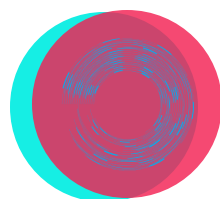
3. DIGITALNA - povezuje analizu statističkih podataka s kulturnim razumijevanjem, što znači da obuhvaća veliku količinu društvenih podataka, ali uvijek s težnjom prema dubljemu kulturnomu razumijevanju, a ne samo prema statističkim trendovima.

4. HUMANISTIČKA - usredotočena je na istraživačka pitanja s dubokim društvenim značenjem. Koristi podatke društvenih medija kako bi pokušala odgovoriti na ova pitanja i utjecati na društvene promjene. Istraživača čvrsto postavlja u poziciju zagovornika, a može ga čak i potaknuti na aktivizam”.

Poželjno je da istraživač **vodi bilješke** i prikuplja „**bogate**” **podatke**, no vrlo je važno da se pobrine za sve **dozvole etičkih povjerenstava, kao i pristanke sudionika ili dozvole grupa koje proučava te da istraživanjem ne povrijedi etička načela**. S obzirom na to da je etnografija „posebno prikladna za bavljenje osobno ili politički osjetljivim temama ili nezakonitim radnjama, o kojima u *online* zajednicama raspravljaju pojedinci koji radije skrivaju svoj izvanmrežni identitet i pozdravljaju ponudenu anonimnost na mreži” (Costello *et al.*, 2017), istraživačev senzibilitet, ali i poznavanje zakona i pravilnika ključni su za provođenje netnografije prema etičkim načelima. Savjetovanje sa stručnjacima (primjerice softverskim inženjerima i sl.) također je poželjno jer se mogu javiti zamagljena područja ili pitanja na koja ne nalazimo odgovore u dostupnoj nam legislativi.

**DIGITALNI
SADRŽAJ #08**

⟨*Šest temeljnih razlika
između prakse
netnografije i etnografije*⟩

**Zanima
vas više?
Kliknite!**

*Netnografija: prakse,
nerazumijevanja i propuštene prilike*

4.4. TRANSKRIBIRANJE KORAK PO KORAK

Iako transkript najčešće radimo u zasebnoj fazi istraživanja, nakon što smo završili s terenskim radom, neki autori preporučuju da se transkribira u razdoblju terenskoga istraživanja. Istraživač je tada „uronjen“ u istraživanje, njegove su misli i dojmovi svježiji, pa najčešće može i vještije izvesti transkripciju. Tada možemo koristiti i bilješke s terena, kako bismo pri transkripciji imali što jasniju sliku stanja na terenu. Kombinacija izlazaka na teren i „rada za stolom“ može biti vrlo uspješna jer daje dodatnu dinamiku istraživačima. Ipak, trebamo imati na umu da je transkribiranje vrlo precizan i iscrpljujući posao, pa ga trebamo raditi odmorni i na tihome i mirnome mjestu. Flick (2018) drži da transkripcija omogućava i zahtijeva od istraživača transformaciju kratkotrajnoga prolaznoga iskustva u trajni zapis tekstualnih, prostornih i vizualnih zapisa. Ukoliko radimo u timu, izazov ili nedostatak očituje se u tome da dva istraživača mogu napraviti transkript na dva potpuno različita načina (Flick, 2018). Važno je stoga da se unutar tima dogovorimo tko će raditi transkripte i na koji način.

KORACI ZA USPJEŠNO TRANSKRIBIRANJE

Nakon prikupljenih podataka, pred vama kao istraživačem nalazi se proces transkripcije. U suočavanju s tim izazovom predlažemo vam:

1. Preslušajte snimke i zabilježite nejasnoće ili posebnosti koje proizlaze iz nekih dijelova snimke (primjerice: *14. minuta: čuje se autobus, pa je riječ nejasna, 37. minuta: netko kuca na vrata, nakratko se ometa sudionika, slijedi stanka*).
2. Napravite kodnu tablicu s kodnim imenima sudionika i provjerite imate li njihove informirane pristanke i te podatke unesite u tablicu. Ako nemate potpisane pristanke (primjerice, neki ga je sudionik zaboravio potpisati, a vi to niste primijetili), prije transkripcije trebete kontaktirati sudionike i zamoliti ih da potpišu pristanak. Ako ih ne dobijete i nemate potpisani pristanak, nažalost snimku trebete uništiti i ne raditi transkript.
3. Transkripte radite kronološkim redoslijedom kako ste vodili intervju. Provjerite datume kada ste vodili intervju i tako ih transkribirajte.

4. Započnite transkripciju, koristite mogućnosti snimača, osobito mogućnost „usporenoga govora“.

5. Nakon što završite transkript, još jednom preslušajte snimke istodobno čitajući transkript te uočite postoje li greške, nelogičnosti, jeste li što izostavili ili nadopunili svojim riječima i sl.

6. Pročitajte sve transkripte još jednom.

Dobar transkript uvažava sve etičke principe istraživanja. To znači da transkripte čuvate na zaštićenome disku ili oblaku, kojemu pristup imate isključivo vi, odnosno vaš istraživački tim. Također, iako ste sudionicima dali kodna imena, trebete pri transkripciji paziti i na druge aspekte anonimizacije. Kada se intervju provodi u prirodnome okruženju, sudionici često nesvjesno odaju svoj identitet (primjerice, odaju naziv organizacije u kojoj rade) ili navode neka imena i/ili prezimena (primjerice, direktora, liječnika, članova obitelji, policijskoga službenika, suborca u ratu i sl.), stoga trebete imati razvijen senzibilitet i za te osobe i njihove uloge te ne transkribirati na eksplicitan način, nego upotrijebiti opći opis (primjerice: *sudionik spominje imena kolega*) ili dati „kodna“ imena, koja samo naznačuju ulogu osobama o kojima govori (primjerice: *sudionik govori o Nadređenom*). Na taj način štitite sudionike, sebe i treće osobe!

Kada sudionici govore o javnim osobama, ako procijenite da naracijom ne donose štetu sebi, vama ili tim trećim osobama, možete navoditi puna imena političara, vjerskih dužnosnika i sl., pazeći da specifični kontekst ne naštetiti anonimnosti sudionika.

Vrlo je važno „uhvatiti“ atmosferu intervju u transkriptu! Opis dajete u zagrada.

ŠTO MOŽETE OPISATI U ZAGRADAMA?

1. Neverbalne ili druge oblike verbalne komunikacije navodite kao: *smijeh, plač, namigivanje, šutnja...*
2. Neprimjerene riječi ili fraze navodite: *psovka, pogrdna riječ, uvreda, kletva...*
3. Vrijeme ili šum navodite: *duža stanka, stanika od 20 sekundi, šum, nejasno zbog buke u pozadini, nejasno zbog šuma...*
4. Ton i dinamiku razgovora opisujete kao: *šapće, glasno govori, više, uzdiše...*
5. Ako tijekom razgovora sudionik izađe iz teme razgovora, ne radite transkript digresije, nego radite bilješku (primjerice: *sudionik priča kako šeće sa svojim psom, kako provodi slobodno vrijeme, tko mu je susjed ili samo: sudionik govori o nerelavantnoj temi za predmet istraživanja...*).
6. Ako je sudionikova naracija previše „plastična“, naturalistička ili izrečena na način koji bi mogao biti neprimjeren ili štetan za nekoga ili njega samoga (primjerice: *kako je nekoga zlostavljao, kako se drogirao ili vrijeđa na nacionalnoj, vjerskoj, spolnoj osnovi*) taj dio razgovora ne transkribirate i možete dodati u zagradama: *sudionik govori o drugoj temi ili sudionikovo kazivanje nije usklađeno s etičkim aspektima istraživanja.*

Istaknite duže i značajnije stanke ili šutnju, one imaju svoje značenje i možete ih opisati i kontekstualizirati pri interpretaciji rezultata. Primjerice, sudionik govori o štetama koje je potres nanio njegovu domu, no u nekome trenutku zašuti. **Šutnja može biti odraz nelagode i nepovjerenja, ali i dubokih značenja! Istraživač treba prepoznati i protumačiti to značenje.**

4.5. ANALIZA PODATAKA I INTERPRETACIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA

U literaturi, ali i u svakodnevnome radu s kvalitativnim podatcima, možemo vidjeti ili si osvijestiti da provođenje kvalitativnoga istraživanja iziskuje mnogo vremena i da nije jednostavno za analizu. Najčešće se upravo vrijeme uloženo u provođenje i analiziranje smatra glavnim nedostacima kod ovakvih istraživanja. Mladoga (kreativnoga) istraživača to ne treba obeshrabriti da uroni u bogatstvo podataka koje je prikupio. Blank (2004) navodi kako dobra analiza kvalitativnoga istraživanja počiva na sustavnome i dobro dokumentiranome radu. To objašnjava kao potrebu da se bude uredan, strukturiran i promišljen, da sama analiza ne bude impulzivna niti proizvoljna. Nadopunjava i riječima da to ne znači da treba odustati od fleksibilnosti niti kreativnosti istraživača. Naime, istraživač je već pri prikupljanju podataka i pripremi podataka za analizu (primjerice pri transkripciji) suočen s velikom količinom i gustoćom podataka, no to ga ne treba obeshrabriti! Dapače, to znači da je uspio dobiti „bogate” podatke i da će pri analizi biti potrebno fokusirati se samo na neke podatke. Creswell (2014) ističe da se podatci mogu analizirati i pri prikupljanju podataka i da ne treba čekati da se završi s prikupljanjem. Isto kao i za transkripciju, mi bismo savjetovali mladim istraživačima da idu „korak po korak” i analizu rade kada su već završili s izlascima na teren jer će se tako bolje moći fokusirati na analizu.

Analiza podataka u kvalitativnome istraživanju sastoji se od pripreme i organiziranja podataka za analizu, zatim smanjenja podataka u kategorije i teme kroz postupak kodiranja i sažimanja kodova, te konačno predstavljanje podataka. U procesu analiziranja podataka, kvalitativni istraživač uočava kodove koji služe za opisivanje podataka i razvijanje tema. Kodovi mogu biti informacije koje je istraživač očekivao da će dobiti u istraživanju prije samoga provođenja, neočekivani podatci koje nije očekivao da će dobiti putem istraživanja ili informacije koje su neuobičajene i zanimljive za istraživača (i potencijalno sudionike i publiku).

Kvalitativno kodiranje **postupak je uzimanja nestrukturiranih podataka i sustavna kategorizacija odlomaka kako bi se pronašle teme i obrasci za analizu.** Kodiranje je postupak koji se koristi u analizi kvalitativnoga istraživanja, te zahtijeva vrijeme i kreativnost. Kodovi se obično koriste za pronalaženje i kategoriziranje podataka koji su slični u značenju, tako da istraživač može brzo pronaći i **grupirati segmente koji se međusobno povezuju.**

Prije nego što uronite u proces kodiranja podataka, važno je razmisliti o istraživačkome pitanju. Ono je vaša vodilja kroz podatke i daljnju obradu i analizu. Također, prije kodiranja važno je i upoznati se s prikupljenim podatcima. U intervjuima ili fokus grupama aktivno smo slušali sudionike, s materijom smo se upoznavali i prilikom izrade transkripta, a ponovno čitanje pružit će nam još dublji uvid u podatke i potaknuti nas na promišljanje o ispričanome.

Kodovi su oznake koje se dodjeljuju ulomcima teksta. Mogu se primijeniti na **odlomke, rečenice, fraze** ili **riječi**. Također, s kodiranjem prestajemo kada dolazi do **satracije (zasićenja) podataka** i kada ne možemo stvarati nove kategorije s analiziranim podacima.

Kodiranje može biti **deduktivno** ili **induktivno**, no koja je glavna razlika između toga? U deduktivnome kodiranju krećemo za unaprijed postavljenim očekivanjima, odnosno kodove razvijamo na temelju istraživačkih pitanja i tražimo ih u prikupljenome sadržaju. Induktivno kodiranje proizlazi iz prikupljenih podataka, na temelju dobivenoga stvaramo kodove. Informacije smo prikupili iz razgovora sa sudionicima (ili nekom drugom metodom poput opažanja, analize sadržaja) i pokušavamo ih predočiti u teoriju.

Je li Sherlock Holmes u svome opažanju mjesta zločina promišljao induktivno ili deduktivno? Poznati detektiv iz književnih djela Arthura Conana Doylea doživio je svjetsku slavu u nizu romana i televizijskih ekranizacija. Iako je poznat po svojem deduktivnome razmišljanju, na temelju zamišljenoga primjera zaključite kojom se metodom koristio prilikom pronalaska tragova. Kako on u ovome slučaju pronalazi tragove, tako i istraživač može pronalaziti kodove.

U poznatoj galeriji nestala je vrijedna umjetnička slika. Kako nitko drugi nije uspio riješiti misterij njezina nestanka, uprava je pozvala poznatoga detektiva da im pomogne na slučaju. Sherlock Holmes uočio je da nema vidljivih tragova provale, kao ni otisaka na zidu oko mjesta gdje je stajala slika. Sherlock promatra cijelu galeriju i pažljivo obilazi mjesto. Razgovarat će sa voditeljem galerije, zaštitarom i kustosom u nadi da će od njih dobiti vrijedne informacije o tome kada je zadnji puta viđena slika. Nakon što prikupi sve potrebne dokaze, intervjuira sve sudionike i one koji su povezani s nestankom, Sherlock će doći do zaključka kako je slika nestala iz galerije.

Sherlock bi u ovome slučaju došao do zaključka na temelju opažanja i intervjua, obrađujući informacije postavio bi određeno pitanje, zatim iznio svoju teoriju o onome što se dogodilo. Služio bi se induktivnom metodom, no zamislimo da je prvo pronašao odbačenu sliku koja mu se učinila velike umjetničke vrijednosti pored svoje kuće. Tada bi se znajući da je slika ukradena, poslužio deduktivnom metodom i tražio mjesto otkuda je nestala.

KORAK PO KORAK DO KODIRANJA

Pretkorak: Važno je znati da se ne moraju svi podatci iskoristiti za jedan rad, podatci su bogati, možete ih koristiti za više radova...čak i ako pišete doktorsku disertaciju!

1. Kreirajte početne kodove na temelju istraživačkoga pitanja – kao mladi istraživači bilo bi dobro da na temelju onoga što želite istražiti osmislite neke kodove za koje očekujete da će te ih pronaći. To neka vam bude polazište za analizu.
2. Čitajte transkripte/podatke za analizu – važno je upoznati se s prikupljenim podacima i detaljima koji izranjaju iz njih.
3. Kodirajte svoje podatke i postepeno uvodite nove kodove na temelju prikupljenih podataka – svakim novim čitanjem prikupljenih podataka, uočićete nove kodove ili pronalaziti već postojeće.

4. Isječke teksta/sadržaja grupirajte prema kodovima – različiti dijelovi prikupljenoga materijala mogu tvoriti iste kodove. Uočavate sličnost i pokušavate grupirati prema kodovima.

5. Kodove grupirajte u **teme** – više kodova može tvoriti tematsku cjelinu. Vratimo li se na primjer Sherlocka i zamislimo da su tragovi kodovi, tada bi kist, paleta, spužvica zajedno tvorili slikarski pribor. Isto radite i za vrijeme kodiranja u istraživanju grupirajući kodove prema tematskim jedinicama.

6. Revidirajte podatke, slažite, čitajte – upoznavanje i uronjavanje u podatke omogućit će vam da selektirate relevantno od manje relevantnoga. Kodiranje je proces koji zahtijeva cirkularni pristup podacima.

7. Pisanje analize na temelju prikupljenih podataka – na temelju prikupljenih podataka i dodijeljenih kodova, prikazujete podatke istraživanja.

POMOĆ PRI ANALIZI

Danas mnogi softveri mogu pomoći istraživaču da bude sustavan i da lakše dokumentira prikupljene podatke. Na znanstvenim konferencijama posvećenim kvalitativnoj metodologiji (primjerice [European Congress of Qualitative Inquiry](#), [World Conference on Qualitative Research](#) i dr) može se besplatno ili uz nisku kotizaciju sudjelovati na radionicama na kojima se predstavljaju softverski alati i novine ugrađene u njih.

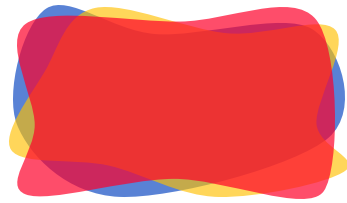
[Nvivo](#) je najpoznatiji softver koji se koristi u analizi kvalitativnih podataka. Sam se softver plaća, ali je moguće isprobati ga 14 dana besplatno.

[Delve](#) je softver koji olakšava kodiranje u kvalitativnim istraživanjima. Omogućuje mjesečnu pretplatu, ali nudi i 14 dana besplatnoga probnoga razdoblja.

[QualCoder](#) i [Taguette](#) najpoznatije su besplatne alternative softverskomu rješenju kvalitativne analize podataka.

Na stranicama softvera Atlas.ti možete pogledati [primjere projekata i korištenja alata](#).

Kada ste završili s analizom, počinjete s **interpretacijom**. Pri interpretaciji, koristite se višestrukim podacima, odnosno rezultatima koje ste dobili iz različitih izvora podataka i različitim metodama. Primjerice, istraživali ste potres u Zagrebu i Sisku, pa podatke dobivene iz intervjua i analize sadržaja dnevnih portala uspoređujete i opisujete. Tako možete uočiti kontradiktornosti i provjeriti točnost nekih podataka. Primjerice, možete uočiti da (neki) sudionik navodi datum potresa suprotan onome koji su navedeni u medijskim objavama na portalima ili da je pomoć zakazala u nekim područjima iako su mediji izvještavali da je pomoć pristigla svima. Dakle, radite provjeru [vjerodostojnosti i pouzdanosti](#) podataka. Također, uzimate u obzir kontekst, reflektirate, koristite mape i bilješke prikupljene u „labirintu”. Pri interpretaciji morate biti svjesni ograničenja i dosega istraživanja. **Rezultati se uglavnom ne generaliziraju u kvalitativnoj istraživačkoj paradigmi i zato ne smijete imati pretenzije i želje da rezultate „uopćavate”.**

Pri interpretaciji uzimate u obzir teorijski okvir ili teorije unutar kojih ste postavili istraživanje. Također, koristite sve relevantne spoznaje vezane uz istraživačko pitanje, koje ste prikupili iz literature. Referirate se na postojeće rezultate i studije povezane s temom.

Rezultate s njima uspoređujete, potvrđujete dosadašnje rezultate, ili vaše njima konfrontirate i/ili raspravljate. Tumačite rezultate s obzirom na vlastitu istraživačku poziciju, odnose moći, reprezentacije aktera, sudionike (uzorak), ali i poteškoće i izazove na koje ste nailazili i na koje drugi istraživači možda upozoravaju ili ih propituju.

Cilj je dobre interpretacije stvoriti nove kategorije, koncepte, tipologije, sadržaje/djela (u ABR-u), obrasce, okvire, podjele, organizacije ili pak predložiti rješenja, postavljati pitanja, otvarati daljnja pitanja i raspravu, podizati „glas“, zagovarati i/ili predlagati promjene, poboljšanja, dati prijedloge i/ili smjernice za izgradnju teorije, metodologije ili novih politika, strategija, kao i novih (su)odnosa i djelovanja.

Važno je istaknuti ono što je bitno s obzirom na istraživačko pitanje, ali i sve ono što je izronilo iz podataka na terenu, a što vas je kao istraživače možda i „zateklo“, „začudilo“, „zapitalo“ ili vam dalo „vjetar u leđa“ da dosegnete nove spoznaje ili postavite nova pitanja. Trebate znati i da interpretacijom ostajete „neraskidivo“ vezani za iskustvo „trčanja u labirintu“ i uz znanstveni ili pragmatični doprinos temi istraživanja, što ne znači da vaš rad i rezultati ne podliježu daljnjoj samoevaluciji, novim spoznajama, proširivanjima istraživanja, evaluaciji znanstvene zajednice i publike kojoj predstavljate rezultate i interpretacije.

KAKO ZAPOČETIS INTERPRETACIJOM?

Izvucite one mape koje ste kreirali prije prikupljanja podataka i pogledajte što sve u njima imate. Zapitajte se i pronađite odgovor na pitanje: kako vam mogu poslužiti spremljeni dokumenti, fotografije, video zapisi i sl. i kako ih možete povezati s temama unutar kojih ste grupirali kodove. Oni sigurno mogu obogatiti i kontekst koji želite opisati ili pomoći da se prisjetite (zahvaljujući bilješkama!) nekih važnih događaja ili odnosa koje ste uočili na terenu. Uzevši u obzir to da kvalitativno istraživanje dopušta slobodnu formu pisanja, bez sustezanja krenite raspisivati vlastito iskustvo s terena! Mladim istraživačima to je prvi „mali” izazov kada počinju pisati svoj rad ili kada pripremaju prezentaciju rezultata istraživanja.

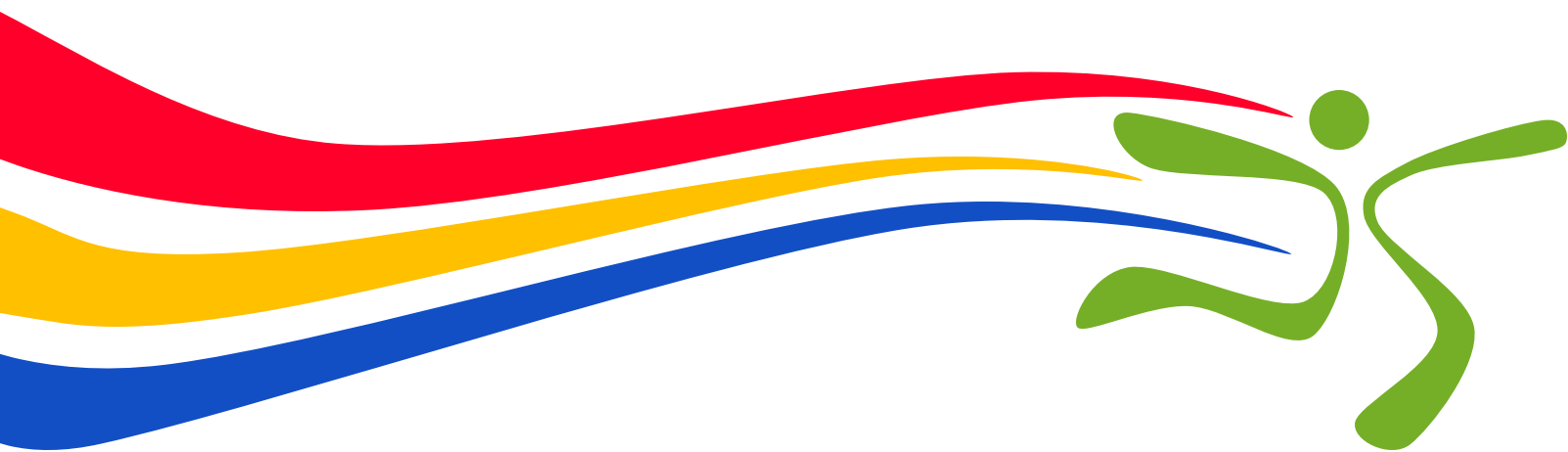
**Zanima
vas više?
Kliknite!**

*Vjerodostojnost i pouzdanost
podataka*

*Kako upravljati istraživačkim
podacima i koja su pravila pri
pohrani i dijeljenju podataka?*

4.6. NA CILJU: PREZENTACIJA I DISEMINACIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA

Iako neki autori daju detaljne opise kako napisati istraživački izvještaj ili ga prezentirati, mi ćemo ovo zadnje poglavlje ostaviti „otvorenim“ za vaše kreacije te ćemo samo dati neke naznake i primjere istraživačke prakse.

Način prezentacije i diseminacije rezultata ovisi o vrsti produkta istraživanja (završni rad, diplomski rad, znanstveni članak, doktorski rad, pilot-istraživanje i dr.) te ga istraživač treba dogovoriti s mentorom i/ili profesorom. Također, oblik izvještaja proizlazi iz istraživačkoga dizajna i korištenih metoda, svrhe istraživanja kao i istraživačkoga pitanja i publike kojoj želimo predstaviti rezultate istraživačke studije. Primjerice, nećemo na isti način izvještavati autoetnografski rad i studiju slučaja.

KAKO PREZENTIRATI REZULTATE ISTRAŽIVANJA?

Za pisanje izvještaja trebat će vam vještine i talenti koje razvijate (probnim) pisanjem i čitanjem tuđih radova. Ovako može teći faza pisanja u „labirintu“: čitajte, bilježite pročitano, razmišljajte, bilježite refleksije, pišite, križajte, iznova pišite, čitajte, (kreativno) razmišljajte, pišite, predahnite, uronite u čitanje onoga što ste napisali i finalizirajte tekst. Za pisane ili audio bilješke možete koristiti aplikacije [RemNote](#) ili [Obsidian](#). Obogatite tekst citatima iz intervjua ili drugih izvora! Citate možete vaditi ručno iz teksta ili koristiti neku od aplikacija, primjerice [Readwise](#). Autentična „riječ“ i „glas“ sudionika kroz citat doprinosi kvaliteti cjelokupnoga rada, vjerodostojnosti interpretacije i obogaćivanju rezultata koje prikazujete javno.

Istraživački izvještaj možete pisati u slobodnoj formi, što može biti dodatni izazov za mlade istraživače. Razmislite o svojim talentima i sposobnostima za pisanje, a za inspiraciju pročitajte na [linku](#) autoetnografski izvještaj pisan u slobodnoj formi. Za lakše upisivanje ili korištenje referenci možete koristiti besplatne aplikacije poput [Zotero](#) ili [Mendeley](#).

Ako ne pišete u slobodnoj formi, možete se poslužiti formom za pisanje akademskoga eseja. Podsjetite se na strukturu i sve detalje oko tehničkih zahtjeva putem [Vodiča za pisanje akademskog eseja](#) autora Jeronima Dorotića. Nacrt istraživanja svakako će vam dobro doći i pri oblikovanju rada.

Prezentaciju rezultata možete napraviti u programu Microsoft Power Point, no možete koristiti i druge digitalne alate poput aplikacije [Genial](#), koju smo koristili za izradu digitalnih materijala u ovome priručniku ili primjerice aplikaciju [SlideModel](#).

Želite li objaviti rezultate istraživanja u formi znanstvenoga ili stručnoga članka, savjetujte se s profesorom ili mentorom oko izbora časopisa u koji ćete poslati rukopis. Primjer članka s rezultatima istraživanja koje je autorica Brgles *et al.* (2021) provela metodom fokus grupe pronađite na [linku](#).

Pripremate li poster prezentaciju za znanstveni skup, preuzmite neku od digitalnih aplikacija za izradu postera poput [Canva](#). Primjer postera koje je autorica Malešević *et al.* (2022) prezentirala na 5. *European Congress of Qualitative Inquiry* pogledajte na [linku](#).

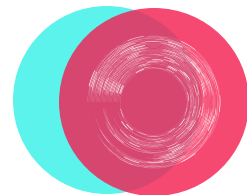
U Canvi ili [Animakeru](#) moguće je napraviti i videozapise koji mogu poslužiti za diseminaciju rezultata. Primjer videozapisa s rezultatima istraživanja koje je napravio znanstveno-istraživački tim Digit-HeaL laboratorija pogledajte na [linku](#).

Pripremate li izlaganje za znanstveni skup, pogledajte neke od priloga s 4. *European Congress of Qualitative Inquiry*, uključujući i onaj autorice Brgles (2020) na [linku](#).

Ukoliko ste koristili ABR metode, možete organizirati javno umjetničko ili multimedijalno događanje ili ostvariti suradnju s umjetnicima u realizaciji finalnoga produkta (primjerice: predstave, izložbe, knjige poezije ili romana, stripa itd.). Primjer suradnje i oblikovanja podataka iz intervjua (korištenjem ABR-a) u strip pogledajte na [linku](#).

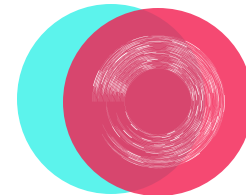
**DIGITALNI
SADRŽAJ #09**

*<Prezentiranje pred
publikom>*

**DIGITALNI
SADRŽAJ #10**

*<Metodološki rječnik
pojmov - kviz>*

5. LITERATURA

Abercrombie, A. N., Hill, S. H. i Turner, B. S. (2008). *Rječnik sociologije*. Naklada Jesenski i Turk.

ABR Research / Arts-Based Research Global Consortium. (n. d.). Mysite. <https://www.abrglobalconsortium.org/>

Adams, P. (2010). Action Research. U *Encyclopedia of Research Design*. Pristup 17. siječnja 2023, s <https://methods.sagepub.com/reference/encyc-of-research-design/n3.xml> <https://dx.doi.org/10.4135/9781412961288>

ALNAP. (2020, travanj 17). *Using diaries as a research method / March 2020 webinar*[Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=Y0yaEpTB_bc

Andoh-Arthur, J. (2019). Gatekeepers in Qualitative Research. U P. Atkinson, S. Delamont, A. Cernat, J. W. Sakshaug, i R. A. Williams (Ur.), *SAGE Research Methods Foundations*. (EncyclopediaProject). Sage. <https://www.doi.org/10.4135/9781526421036854377>

Archer, M. S., i Morgan, J. (2020). Contributions to realist social theory: an interview with Margaret S. Archer. *Journal of Critical Realism*, 19(2), 179–200. <https://doi.org/10.1080/14767430.2020.1732760>

Aspers, P., i Corte, U. (2019). What is Qualitative in Qualitative Research. *Qualitative Sociology*, 42(2), 139–160. <https://doi.org/10.1007/s11133-019-9413-7>

Banks, M. (2007). *Using Visual Data in Qualitative Research*. SAGE Publications Ltd. <https://doi.org/10.4135/9780857020260>

Bannigan, K., i Watson, R. (2009). Reliability and validity in a nutshell. *Journal of Clinical Nursing*, 18(23), 3237–3243. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2702.2009.02939.x>

Bengtsson, M. (2016). How to plan and perform a qualitative study using content analysis. *NursingPlus Open*, 2, 8–14. <https://doi.org/10.1016/j.npls.2016.01.001>

Berger, P. L., i Luckmann, T. (1992). *Socijalna konstrukcija zbilje: rasprava o sociologiji znanja*. Naprijed.

Blaikie, N. (2000). *Designing social research*. Polity Press.

Blank, G. (2004). Teaching Qualitative Data Analysis to Graduate Students. *Social Science Computer Review*, 22(2), 187–196. <https://doi.org/10.1177/0894439303262559>

Bouchard, T. J. (1976). Unobtrusive Measures. *Sociological Methods & Research*, 4(3), 267–300. <https://doi.org/10.1177/004912417600400301>

Breaking Methods Webinar Series. (2020, srpanj 27). *Digital Diaries as Social Research Method*[Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=xRuxXp-ud54>

Breaking Methods Webinar Series. (2020a, lipanj 19). *TikTok Methods*. YouTube. [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=cts7BDyoH9E>

Brgles, M. M. (2020). Artist, audience and management in theatre space. Contribution to research methodology. U K. Hannes *et al.* (Ur.), *European Congress of Qualitative Inquiry Proceedings: Qualitative Inquiry towards Sustainability 2020*. (str. 74–78). Leuven: European Network Qualitative Inquiry.

Brgles, M. M. (2020a). *Borba za moć: politika, umjetnici i publika. Društveni aspekti razvoja Hrvatskoga narodnog kazališta u Zagrebu*. Citadela libri, Hrvatsko katoličko sveučilište.

Brgles, M. M., Dombre, M., i Matić, A. (2021). Publika i primjeri potrošnje digitalnih sadržaja u kulturi. *Kroatologija*, 12(2–3). <https://hrcak.srce.hr/266366>

[Brgles, M. M. i Swift, A. \(2022\). Being creative with resources in qualitative research. U F. Uwe \(Ur.\). *The Sage Handbook of Qualitative Research Design*. \(Vol. 1\), \(str. 290–306\). SAGE Publications Ltd, <https://dx.doi.org/10.4135/9781529770278>](https://dx.doi.org/10.4135/9781529770278)

Brgles, M. M. i Vrhovski Peran, S. (2023). Vrline i moć istraživača u *Arts-based* istraživanju. U M. Šain i I. Buljubašić (Ur.). *Europski realiteti – Moć: Zbornik radova: 5. Međunarodni znanstveni skup*. (str. 288–402). Akademija za umjetnost i kulturu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti Centar za znanstveni rad u Vinkovcima. <https://doi.org/10.59014/AKME8380>

Brodsky, A. E. (2008). *The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods* (L. M. Given, Ur.; Vol. 2). SAGE Publishing.

Brstilo Lovrić, I. (2020). *Suvremene sociološke teorije u makroperspektivi*. Sveučilišni udžbenik. Hrvatsko katoličko sveučilište.

Buelo, A., Kirk, A., i Jepson, R. (2020). A novel research method for workshops and co-production of knowledge: using a secret Facebook group. *Pilot and Feasibility Studies*. <https://doi.org/10.21203/rs.2.24083/v1>

[Byrne, D. \(2017\). What's the Difference Between Methodology and Methods?. *Project Planner*. 10.4135/9781526408495.n2](https://doi.org/10.4135/9781526408495.n2)

Caines, K. (2010). Ethnography. U N. J. Salkind (Ur.), *Encyclopedia of research design* (str. 431–433). SAGE Publications, Inc., <https://dx.doi.org/10.4135/9781412961288.n135>

Cassell, C., Cunliffe, A. L., i Grandy, G. (2018). *The SAGE Handbook of Qualitative Business and Management Research Methods: Methods and Challenges* (Vol. 2). SAGE Publications. <https://doi.org/10.4135/9781526430236>

[Celjak, D., Dorotić Malič, I., Matijević, M., Poljak, Lj., Posavec, K., Turk, I. \(2020\). Istraživački podaci - što s njima?: Priručnik o upravljanju istraživačkim podacima. Srce.](https://doi.org/10.4135/9781526430236)

Chen, J., i Neo, P. (2019). Texting the waters: An assessment of focus groups conducted via the WhatsApp smartphone messaging application. *Methodological Innovations*, 12(3), 205979911988427. <https://doi.org/10.1177/2059799119884276>

Chhabra, G. (2020). Insider, Outsider or an In-Between? Epistemological Reflections of a Legally Blind Researcher on Conducting Cross-National Disability Research. *Scandinavian Journal of Disability Research*, 22(1), 307–317. <https://doi.org/10.16993/sjdr.696>

Choen. Slover Linett Audience Research. Yancey Consulting. <https://s28475.pcdn.co/wp-content/uploads/2021/11/CCTT-Key-Findings-from-Wave-2.pdf>

Chronicle of a Summer. (n.d.). MUBI. <https://mubi.com/films/chronicle-of-a-summer>

Coemans, S., Wang, Q., Leysen, J., i Hannes, K. (2015). The use of arts-based methods in community-based research with vulnerable populations: Protocol for a scoping review. *International Journal of Educational Research*, 71, 33–39. <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2015.02.008>

Congregation for Catholic Education, Pontifical Council for the Laity, i Pontifical Council for Culture. (1994). *The Presence of the Church in the University and in University Culture*. Vatican Press. https://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/cultr/documents/rc_pc_cultr_doc_22051994_presence_en.html

Costello, L., McDermott, M. L., i Wallace, R. (2017). Netnography: Range of Practices, Misperceptions, and Missed Opportunities. *International Journal of Qualitative Methods*, 16(1). <https://doi.org/10.1177/1609406917700647>

COVID-19 Response. (2021, kolovoz, 2). *Global Monitoring of School Closures caused by COVID-19 Pandemic – Dashboards – Covid-19 Response*. Covid-19 Response -. <https://covid19.uis.unesco.org/global-monitoring-school-closures-covid19/>

Crossley, M., Arthur, L., i McNess, E. (2015). *Revisiting Insider-Outsider Research in Comparative and International Education (Bristol Papers in Education)*. Symposium Books.

Creswell, J. W., i Plano Clark, V. L. (2006). *Designing and Conducting Mixed Methods Research*. Sage Publications.

Creswell, J. W., i Creswell, D. J. (2014). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches* (4th ed.). SAGE Publications, Inc.

CULTURE + COMMUNITY IN A TIME OF TRANSFORMATION. (2021). [Dataset]. La Placa Choen. Slover Linett Audience Research. Yancey Consulting. <https://s28475.pcdn.co/wp-content/uploads/2021/11/CCTT-Key-Findings-from-Wave-2.pdf>

Cypress, B. S. (2015). Qualitative Research. *Dimensions of Critical Care Nursing*, 34 (6), 356–361. <https://doi.org/10.1097/dcc.000000000000150>

Darwin Holmes, A. G. (2020). Researcher Positionality - A Consideration of Its Influence and Place in Qualitative Research - A New Researcher Guide. *Shanlax International Journal of Education*, 8(4), 1–10. <https://doi.org/10.34293/education.v8i4.3232>

deMarrais, K. (2004). Qualitative interview studies: Learning through experience. U K. DeMarrais i S. D. Lapan (Ur.), *Foundations for research: Methods of inquiry in education and the social sciences* (str. 51–68). Lawrence Erlbaum Associates.

Denscombe, M. (2008). Communities of Practice: A Research Paradigm for the Mixed Methods Approach. *Journal of Mixed Methods Research*, 2(3), 270–283. <https://doi.org/10.1177/1558689808316807>

Denzin, N. K. (2018). Performance, Hermeneutics, Interpretation. U Flick, U. (Ur.) *The SAGE Handbook of Qualitative Data Collection* (str. 200–216). SAGE Publications Ltd.

Despot, B. (1988). *Uvod u filozofiju*. Grafički zavod Hrvatske.

DeWalt K., DeWalt B. (2010). *Participant Observation: A Guide for Fieldworkers. 2nd Edition*. AltaMiraPress.

Donati, P. (2014). Relational Sociology, Critical Realism and Social Morphogenesis. *Sociologia E Politiche Sociali*, 17(1), 9–26. https://www.researchgate.net/publication/335830792_Pierpaolo_Donati_2014_%27Relational_Sociology_Critical_Realism_and_Social_Morphogenesis%27_in_Sociologia_e_Politiche_Sociali_vol_17_1_9-26

Documentary Central. (2022, listopad 9). The Sister Helping Recovering Addicts And Alcoholics Sister Helen. Documentary Central [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=8CwCzc0Mi6I>

https://www.researchgate.net/publication/335830792_Pierpaolo_Donati_2014_%27Relational_Sociology_Critical_Realism_and_Social_Morphogenesis%27_in_Sociologia_e_Politiche_Sociali_vol_17_1_9-26

Dorotić, J. (2018). *Vodič za pisanje akademskog eseja*. Zagreb: MONOGRAM, Hrvatsko katoličko sveučilište.

Durkheim, E. (2014). *Pravila sociološke metode*. Jesenski i Turk.

Dwyer, S. C., i Buckle, J. L. (2009). The Space Between: On Being an Insider-Outsider in Qualitative Research. *International Journal of Qualitative Methods*, 8(1), 54–63. <https://doi.org/10.1177/160940690900800105>

Eynon, R., Fry, J., i Schroeder, R. (2017). The ethics of online research. U: *The SAGE Handbook of Online Research Methods*. SAGE Publications.

Emerson, R. M., Fretz, R. I., i Shaw, L. L. (2011). *Writing ethnographic fieldnotes* (2nd ed.). The University of Chicago Press.

Emmison, M., Smith, P. D., Smith, P. D., i Mayall, M. (2012). *Researching the Visual*. SAGE Publications.

Etički kodeks. (2021). Hrvatsko katoličko sveučilište. <https://www.unicath.hr/hks2015/wp-content/uploads/2021/10/Eticki-kodeks-08-10-2021.pdf>

Etičko povjerenstvo Hrvatskog katoličkog sveučilišta | Hrvatsko katoličko sveučilište. (n. d.). <https://www.unicath.hr/o-sveucilistu/odbori-i-povjerenstva/eticko-povjerenstvo>

Etičko povjerenstvo Hrvatskog katoličkog sveučilišta. (2023). Upute za izradu informiranog pristanka. <https://www.unicath.hr/hks2015/wp-content/uploads/2023/01/Upute-za-izradu-informiranog-pristanka-2.pdf>

Etičko povjerenstvo Hrvatskog katoličkog sveučilišta. (2023). Etički i drugi izazovi kod istraživanja koja se provode pomoću interneta. https://www.unicath.hr/hks2015/wp-content/uploads/2023/01/Eticki-i-drugi-izazovi-kod-istrazivanja-koja-se-provode-pomocu-interneta-5_compressed-1.pdf

fenomen | Hrvatska enciklopedija. (n. d.-b). <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=19236>

Fielding, N. G. (2014). Qualitative Research and Our Digital Futures. *Qualitative Inquiry*, 20(9), 1064–1073. <https://doi.org/10.1177/1077800414545237>

Fielding, N. G., Lee, R., i Blank, G. (2017). *The SAGE Handbook of online research methods*. SAGE Publications Ltd, <https://dx.doi.org/10.4135/9781473957992>

Fielding, N. G. (2019). New Data and Old Dilemmas: Changes and Continuities in Online Social Research. *Qualitative Inquiry*, 25(8), 761–772. <https://doi.org/10.1177/1077800418809130>

Fleming, J. (2018). Recognizing and resolving the challenges of being an insider researcher in work-integrated learning. *International Journal of Work-Integrated Learning*, Special Issue, 19(3), 311–320.

Flick, U. (2009). (Ur.). *An Introduction to Qualitative Research* (4th ed.). SAGE Publications Ltd.

Flick, U., i Röhsch, G. (2014). Migrating Diseases. *Qualitative Inquiry*, 20(9), 1096–1109. <https://doi.org/10.1177/1077800414543694>

Flick, U. (2014). Challenges for Qualitative Inquiry as a Global Endeavor: Introduction to the Special Issue. *Qualitative Inquiry*, 20(9), 1059–1063. <https://doi.org/10.1177/1077800414543693>

Flick, U. (2015). Qualitative Inquiry—2.0 at 20? Developments, Trends, and Challenges for the Politics of Research. *Qualitative Inquiry*, 21(7), 599–608. <https://doi.org/10.1177/1077800415583296>

Flick, U. (2018). (Ur.). *An Introduction to Qualitative Research* (6th ed.). SAGE Publications Ltd.

Flick U. (2018a). (Ur.). *The SAGE Handbook of Qualitative Data Collection*. SAGE Publications Ltd.

Flick, U. (2022). (Ur.) *The SAGE Handbook of Qualitative Research Design* (Vol 1). SAGE Publications Ltd.

Giddens, A. (2007). *Sociologija*. Nakladni zavod Globus.

Glaser, B. G., i Strauss, A. L. (1967) *The discovery of grounded theory: strategies for qualitative research*. Aldine.

Gobo, G. (2005). The Renaissance of Qualitative Methods. *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research*, (3). <https://doi.org/10.17169/fqs-6.3.5>

Gobo, G. (2011). Glocalizing methodology? The encounter between local methodologies. *International Journal of Social Research Methodology*, 14, 417–437.

GrammarIsMyHomeboy. (2017, ožujak 30). Grounded Theory [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=Es-PHU52qEE>

Groenewald, T. (2004). A Phenomenological Research Design Illustrated. *International Journal of Qualitative Methods*, 3(1), 42–55. <https://doi.org/10.1177/160940690400300104>

[Gunnhildur, U. J. \(2016\). Temporary blindness. U J. Wyatt i T. E. Adams \(Ur.\), *On \(writing\) families: Autoethnographies of presence and absence, love and loss.* \(str. 123–130\). Sense Publishers.](#)

Hacking Facebook Groups for Research. (n. d.). Medium. Preuzeto 5. siječnja, 2023, s <https://medium.com/meta-research/hacking-facebook-groups-for-research-74ed30b17f2d>

Hammersley, M., i Traianou, A. (2012). *Ethics in qualitative research: Controversies and contexts.* SAGE Publications Ltd, <https://dx.doi.org/10.4135/9781473957619>

Hannes, K. (2016, March 18). *Magnificent Rubbish Arts-based upcycling research project* [Video]. <https://www.youtube.com/watch?v=JF9yCUYAhoQ>

Hannes, K., Falzon, R., Benozzo, A., Gemignani M., Issari P., Taylor, C. A., Wyatt, J. (2020) (Ur.), *European Congress of Qualitative Inquiry Proceedings. Qualitative Inquiry towards Sustainability.* European Network for Qualitative Inquiry.

Holmes, A. G. D. (2020). Researcher Positionality - A Consideration of Its Influence and Place in Qualitative Research - A New Researcher Guide. *Shanlax International Journal of Education*, 8(4), 1-10.

Hsieh, H. F., i Shannon, S. E. (2005). Three Approaches to Qualitative Content Analysis. *Qualitative Health Research*, 15(9), 1277–1288. <https://doi.org/10.1177/1049732305276687>

Hyvärinen, M. (2016). Narrative and Sociology (Invited). *Narrative Works*, 6(1), 38–62.

IMPACT OF COVID-19 EPIDEMIC ON TOTAL MORTALITY OF RESIDENT POPULATION. (2021). [Dataset]. Istituto Nazionale di Statistica. <https://www.istat.it/en/archivio/254537>

indukcija / *Hrvatska enciklopedija.* (n. d.). <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=27347>

In-game interviews. (2021, ožujak 9). [Video]. Youtube. Preuzeto 5. siječnja 2023, s https://www.youtube.com/watch?v=qqi-Ne2hv_k

Ivan Pavao II. (2006). *Ex corde Ecclesiae. Iz srca Crkve (D-145). Apostolska konstitucija o katoličkim sveučilištima.* Kršćanska sadašnjost.

Jacob, S. A., i Furgerson, S. P. (2012). Writing Interview Protocols and Conducting Interviews: Tips for Students New to the Field of Qualitative Research. *The Qualitative Report*, 17(42), 1–10. <https://doi.org/10.46743/2160-3715/2012.1718>

Jamshed, S. (2014). Qualitative research method-interviewing and observation. *Journal of Basic and Clinical Pharmacy*, 5(4), 87. <https://doi.org/10.4103/0976-0105.141942>

Johnson, R. B., Onwuegbuzie, A. J., i Turner, L. A. (2007). Toward a Definition of Mixed Methods Research. *Journal of Mixed Methods Research*, 1(2), 112–133. <https://doi.org/10.1177/1558689806298224>

Jones, R. E., i Abdelfattah, K. R. (2020). Virtual Interviews in the Era of COVID-19: A Primer for Applicants. *Journal of Surgical Education*, 77(4), 733–734. <https://doi.org/10.1016/j.jsurg.2020.03.020>

Jordan, S. R. (2013). Research integrity, image manipulation, and anonymizing photographs in visual social science research. *International Journal of Social Research Methodology*, 17(4), 441–454. <https://doi.org/10.1080/13645579.2012.759333>

Jupp, V. (Ur.) (2006). *The SAGE dictionary of social research methods.* (Vols. 1–0). SAGE Publications, Ltd, <https://dx.doi.org/10.4135/9780857020116>

Kaufmann, K., i Peil, C. (2019). The mobile instant messaging interview (MIMI): Using WhatsApp to enhance self-reporting and explore media usage in situ. *Mobile Media & Communication*, 8(2), 229–246.

<https://doi.org/10.1177/2050157919852392>

Kellaghan, T. (2010). Evaluation Research. U *International Encyclopedia of Education (Third Edition)*(3rd ed.). Elsevier.

Klaić, B. (1980). *Rječnik stranih riječi*. Nakladni zavod MH.

Kontaminacija. (2011, studenti 12). Children Underground (2001) [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=fGbjSKURMwo>

Kozinets, R. (2015). *Netnography: Redefined*(2nd ed.). SAGE Publications Ltd.

Kozinets, R. (2018). Netnography for Management and Business Research. U C. Cassell, A. L. Cunliffe, i G. Grandy (Ur.), *The SAGE Handbook of Qualitative Business and Management Research Methods: Methods and Challenges*(Vol. 2, str. 384–397). SAGE Publications. <https://doi.org/10.4135/9781526430236>

Kurtić, N. (2017). *Kvantitativna i kvalitativna analiza sadržaja*. University press - izdanja Magistrat.

Krippendorff, K. (2019). *Content analysis*. SAGE Publications, Inc., <https://dx.doi.org/10.4135/9781071878781>

Lamnek, S., i Krell, C. (2016). *Qualitative Sozialforschung* (6. Aufl.). Beltz PVU.

Lamza Posavec, V. (2021). *Metodologija društvenih istraživanja: temeljni uvidi*. Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.

Leavy, P. (2015). *Method Meets Art: Arts-based Research practice*(2nd ed.). Guilford.

Leavy P. (2018). (ur.). *Handbook of arts-based research*. Guilford Press.

Leavy, P. (2018a). Introduction to arts based research. U: P. Leavy (ur.), *Handbook of arts-based research* (str. 3–21). Guilford Press.

Leavy, P. (2020). *Method Meets Art*(3rd ed.). Guilford Publications.

Leburić, A., Delin, S. Botica, I. i Barun, I. (2014). *Metodološki rječnik*. Redak.

Malešević, A., Brgles, M. M., Tomičić, A., i Čartolovni, A. (2022). *Engaging critical thinking around future possibilities – health 4.0. and the scenario method*[Poster prezentacija]. European Congress of Qualitative Inquiry 2022, Belgium.

Maxwell, J. A. (2018). Collecting Qualitative Data: A Realist Approach. U: U. Flick (Ur.). *The SAGE Handbook of Qualitative Data Collection* (str. 19–32). Sage Publications Ltd.

Mendonça, J. T. (2023, siječanj 17). *What the Church expects from Catholic Universities?*[Video]. Fiuc. Pristup 23. siječnja, 2023, s http://www.fiuc.org/article76_en.html

Markman, K. M. (2011). Doing radio, making friends, and having fun: Exploring the motivations of independent audio podcasters. *New Media & Society*, 14(4), 547–565. <https://doi.org/10.1177/1461444811420848>

Mercer, J. (2007). The challenges of insider research in educational institutions: Wielding a double-edged sword and resolving delicate dilemmas. *Oxford Review of Education*, 33(1), 1–17. <https://doi.org/10.1080/03054980601094651>

Merriam S. B. (2002). *Qualitative research in practice: examples for discussion and analysis*(1st ed.). Jossey-Bass.

Merriam, S. B., i Tisdell, E. J. (2016). *Qualitative Research: A Guide to Design and Implementation*(4th ed.). John Wiley & Sons.

Messinger, A. M. (2012). Teaching Content Analysis through Harry Potter. *Teaching Sociology*, 40(4), 360–367. <https://doi.org/10.1177/0092055X12445461>

Middleton, F. (2022, prosinac 19). *Reliability vs. Validity in Research / Difference, Types and Examples*. Scribbr. <https://www.scribbr.com/methodology/reliability-vs-validity/>

Middha, B. (2018). Everyday digital engagements: using food selfies on Facebook to explore eating practices. *Communication Research and Practice*, 4(3), 291–306.

<https://doi.org/10.1080/22041451.2018.1476796>

Milas, G. (2005). *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*. Naklada Slap.

Morgan, D. L. (2007). Paradigms Lost and Pragmatism Regained: Methodological Implications of Combining Qualitative and Quantitative Methods. *Journal of Mixed Methods Research*, 1(1), 48–76.

<https://doi.org/10.1177/2345678906292462>

multimodalnost. (n. d.). U *Struna / Hrvatsko Strukovno Nazivlje*.

<http://struna.ihjj.hr/naziv/multimodalnost/25425/>

Olmos-Vega, F. M., Dolmans, D. H., Guzmán-Quintero, C., Stalmeijer, R. E., i Teunissen, P. W. (2018). Unravelling residents' and supervisors' workplace interactions: an intersubjectivity study. *Medical Education*, 52(7), 725–735. <https://doi.org/10.1111/medu.13603>

Olmos-Vega, F. M., Stalmeijer, R. E., Varpio, L., i Kahlke, R. (2022). A practical guide to reflexivity in qualitative research: AMEE Guide No. 149. *Medical Teacher*, 1–11.

<https://doi.org/10.1080/0142159x.2022.2057287>

Pezalla, A. E., Pettigrew, J., i Miller-Day, M. (2012). Researching the researcher-as-instrument: an exercise in interviewer self-reflexivity. *Qualitative Research*, 12(2), 165–185.

<https://doi.org/10.1177/1468794111422107>

Philosophy of Research. Project Planner. (2022). Sage Research Methods. Pristup 16. prosinca, 2022, s

<https://methods.sagepub.com/project-planner/philosophy-of-research>. <https://doi.org/10.4135/9781526408495>.

Plenković, M., i Črpić, G. (2018). *Suvremene sociološke teorije: sociologije svakodnevnog života i drugi mikrosociološki pristupi*. Hrvatsko katoličko sveučilište.

[Rabe, M. \(2003\). Revisiting “insiders” and “outsiders” as social researchers. *African Sociological Review / Revue Africaine de Sociologie*, 7 \(2\), 149–161.](#)

Readwise. (n. d.). [Software]. <https://readwise.io/>

RemNote. (n. d.). [Software]. <https://www.remnote.com/>

Research with Dr Kriukow. (2020, rujan 23). *Arts-based research: definition, procedures & application (Dr Patricia Leavy)* [Video].

YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=3rFa-wH6Gkc>

Ryan, F., Coughlan, M. i Cronin, P. (2009). Interviewing in qualitative research: The one-to-one interview. *International Journal of Therapy and Rehabilitation*, 16(6), 309–314.

SAGE Research Methods - The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods. (2012).

<https://methods.sagepub.com/reference/sage-encyc-qualitative-research-methods/n216.xml>

Saidin, K., i Yaacob, A. (n. d.). *Proceeding of ICECRS* (1st ed.). Universiti Utara Malaysia.

https://www.researchgate.net/publication/317080260_INSIDER_RESEARCHERS_CHALLENGES_OPPORTUNITIES/link/5924cde90f7e9b997960b32f/download

Sapsford, R. (2006) Methodology. U V. Jupp (Ur). *The Sage Dictionary of Social Research Methods*. (str. 176–177). SAGE Publications Ltd.

Saunders, B., Sim, J., Kingstone, T., Baker, S., Waterfield, J., Bartlam, B., Burroughs, H., i Jinks, C. (2018). Saturation in qualitative research: exploring its conceptualization and operationalization. *Quality & quantity*, 52(4), 1893–1907. <https://doi.org/10.1007/s11135-017-0574-8>

<https://doi.org/10.1007/s11135-017-0574-8>

Seale, C. (2001). Qualitative methods: validity and reliability. *European Journal of Cancer Care*, 10(2), 133–134.

<https://doi.org/10.1046/j.1365-2354.2001.0253b.x>

Schwab, P. (2020, svibanj 4). *Pros and cons of focus groups vs. interviews: an in-depth review*. Market Research Consulting. <https://www.intotheminds.com/blog/en/focus-groups-vs-interviews-pros-and-cons/>

Sekol, I. i Maurović, I. (2017). Miješanje kvantitativnog i kvalitativnog istraživačkog pristupa u društvenim znanostima – miješanje metoda ili metodologija? *Ljetopis socijalnog rada*, 24(1), 7–32. <https://doi.org/10.3935/ljsr.v24i1.147>

Singer, B., Walsh, C. M., Gondwe, L., Reynolds, K., Lawrence, E., i Kasiya, A. (2020, rujan 14). *WhatsApp as a medium to collect qualitative data among adolescents: lessons learned and considerations for*. Gates Open Research. Preuzeto 5. siječnja, 2023, s <https://gatesopenresearch.org/articles/4-130>

SlideModel. (n. d.). [Software]. <https://slidemodel.com/free-powerpoint-templates/>

[Sou, G., i Cej Douglas, J. \(2019\). After Maria: Everyday Recovery from Disaster. The University of Manchester, Manchester, U.K.](#)

Suominen, A., Kallio-Tavin, M., i Hernández-Hernández, F. (2018). Arts-Based Research Traditions and Orientations in Europe. U P. Leavy (Ur.), *Handbook of Arts-Based Research* (str. 101–120). The Guilford Press.

Stake, R. (2005). Qualitative case studies. U N. K. Denzin i Y. S. Lincoln (Ur.), *The Sage Handbook of Qualitative Research* (3rd ed., str. 433–466). Sage.

Sumner, M. (2006). Qualitative Research. U V. Jupp (Ur.) *The Sage Dictionary of Social Research Methods*. (str. 248–249). SAGE Publications, Ltd, <https://dx.doi.org/10.4135/9780857020116>

Svensson J. (2021). *Wizards of the Web: An Outsider's Journey Into Tech Culture, Programming, and Mathemagics*. Nordicom.

Swain, J. M., i Spire, Z. D. (2020). The Role of Informal Conversations in Generating Data, and the Ethical and Methodological Issues. *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research*, 21(1). <https://doi.org/10.17169/fqs-21.1.3344>

Školski rječnik hrvatskoga jezika (2012). Nakić, A., Jojić, Lj. (Ur.). Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Školska knjiga.

The Sociological Cinema. (n. d.). @TheSocycinema. <https://www.thesociologicalcinema.com/videos/ethnographic-filmmaking-and-the-social-life-of-a-sidewalk>

Thunberg, S., i Arnell, L. (2021). Pioneering the use of technologies in qualitative research – A research review of the use of digital interviews. *International Journal of Social Research Methodology*, 25(6), 757–768. <https://doi.org/10.1080/13645579.2021.1935565>

Tomaszewski, L. E., Zarestky, J., i Gonzalez, E. (2020). Planning Qualitative Research: Design and Decision Making for New Researchers. *International Journal of Qualitative Methods*, 19, 160940692096717. <https://doi.org/10.1177/1609406920967174>

Turner, D. (2016, srpanj 21). Reaching saturation point in qualitative research. *Quirkos*. Preuzeto 30. prosinca, 2022, s <https://www.quirkos.com/blog/post/saturation-qualitative-research-guide/>

Turner, D. (2018, srpanj 20). 10 alternative qualitative methods. *Quirkos*. Preuzeto 17. studenog, 2022, s <https://www.quirkos.com/blog/post/10-alternative-qualitative-methods/>

Uredba (EU) 2016/679. *Opća uredba o zaštiti podataka*. Europski parlament i Vijeće. <https://www.zakon.hr/z/3112/Op%C4%87a-uredba-o-za%C5%A1titi-podataka---Uredba-%28EU%29-2016-679->

Van Even, P., Zaman, B., i Hannes, K. (2022). *ParCos Trainer update report. Deliverable 4.4 of the Horizon 2020 project ParCos, EC grant agreement no 872500*. Lappeenranta.

van der Vaart, G. van Hoven, B., i Huigen P. P. P. (2018). Creative and Arts-Based Research Methods in Academic Research. Lessons from a Participatory Research Project in the Netherlands. *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum Qualitative Social Research* 19(2). <https://doi.org/10.17169/fqs-19.2.2961>

Wang, Q., Coemans, S, Sigesmund R., i Hannes, K. (2017). Arts-based Methods in socially engaged research practice: a classification framework. *Art/Research International: A Transdisciplinary Journal* 2. <https://doi.org/10.18432/R26G8P>

Wiedner, R., i Ansari, S. (2017). Appreciating Emergence and Serendipity in Qualitative Research. *The Routledge Companion to Qualitative Research in Organization Studies*, 343–357. <https://doi.org/10.4324/9781315686103-22>

Water, T., Payam, S., Tokolahi, E., Reay, S., i Wrapson, J. (2018). Ethical and practical challenges of conducting art-based research with children/young people in the public space of a children's outpatient department. *Journal of Child Health Care*, 24(1), 33–45. <https://doi.org/10.1177/1367493518807318>

Wells, C. (2023, siječanj 10). Pope Francis' January prayer intention: For educators. *Vatican News*. Preuzeto 13. siječnja s <https://www.vaticannews.va/en/pope/news/2023-01/pope-francis-january-prayer-intention-for-educators.html>

Yin, R. K. (2007). *Studija slučaja – dizajn i metode*. Fakultet političkih znanosti.

Young Plato. Home. (n.d.). Young Plato. <https://youngplato.com/>

Yin R. K. (2018). *Case study research and applications: design and methods* (6th ed.). Sage.

Zakon NN 42/2018. *Zakon o provedbi Opće uredbе o zaštiti podataka*. Hrvatski Sabor. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_05_42_805.html

Zotero. (n. d.). [Software]. <https://www.zotero.org/>

POVEZNICE

APA PsycInfo. Preuzeto 4. siječnja, 2023, s <http://baze.nsk.hr/baza/psycinfo/>

Clarivate. (n. d.) Preuzeto 4. siječnja, 2023, s <https://access.clarivate.com/login?app=wos>

Data and Documentation. (2022b, December 15). European Values Study. Preuzeto 4. siječnja, 2023, s <https://europeanvaluesstudy.eu/methodology-data-documentation/data-and-documentation/>

Database. (n. d) Eurostat. Preuzeto 4. siječnja, 2023, s <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Delve. (n. d.). [Software]. Delve. <https://delvetool.com/>

Državni zavod za statistiku. (n. d.) Preuzeto 4. siječnja, 2023, s <https://dzs.gov.hr/>

ERIC – Education Resources Information Center. (n. d.) Preuzeto 4. siječnja, 2023, s <https://eric.ed.gov>

Google Scholar. (n. d.). Preuzeto 4. siječnja, 2023, s <https://scholar.google.com/>

Grammarly. (n. d.). <https://www.grammarly.com/1>

Hrčak. (n. d.). Preuzeto 4. siječnja, 2023, s <https://hrcak.srce.hr/>

Ispravi.me – powered by Hašek – Hrvatski akademski spelling checker. (n. d.). <https://ispravi.me/>

Journals. (n. d.) Oxford Academic. Preuzeto 4. siječnja, 2023, s https://academic.oup.com/journals/pages/journals_a_to_z

Journals beginning with A / SpringerLink. (n. d.) Preuzeto 4. siječnja, 2023, s <https://link.springer.com/journals/a/1>

Mentimeter - Interactive presentation software. (n. d.). [Software].
Mentimeter. <https://www.mentimeter.com/>

Nvivo - Qualitative Data Analysis. (n. d.). [Software]. Alfasoft.
<https://alfasoft.com/software/statistics-and-data-analysis/qda-qualitative-data-analysis/nvivo/>

Pew Research Center. (n. d.). Preuzeto 4. siječnja, 2023, s
<https://www.pewresearch.org/>

Pitajte knjižničara - (2022, rujan 2). Nacionalna i sveučilišna knjižnica
u Zagrebu. Preuzeto 4. siječnja, 2023, s [https://www.nsk.hr/pitajte-
knjiznicara/](https://www.nsk.hr/pitajte-knjiznicara/)

Pitajte knjižničare. Preuzeto 4. siječnja, 2023, s
<https://www.knjiznica.hr/pitajte-knjiznicare/>

Podaci. (n. d. - b). Državni Zavod Za Statistiku. Preuzeto 4. siječnja,
2023, s <https://podaci.dzs.hr/hr/>

Reference examples. (n. d.) <https://apastyle.apa.org>. Preuzeto 4.
siječnja, 2023, s [https://apastyle.apa.org/style-grammar-
guidelines/references/examples](https://apastyle.apa.org/style-grammar-guidelines/references/examples)

Scopus. (n. d.). Preuzeto 4. siječnja, 2023, s
<https://www.scopus.com/home.uri>

Statistika. (n. d.) Hrvatski zavod za javno zdravstvo. Preuzeto 4.
siječnja, 2023, s <https://www.hzjz.hr/tag/statistika/>

Statistika On-Line. (n. d.). Hrvatski zavod za zapošljavanje. Preuzeto 4.
siječnja, 2023, s <https://statistika.hzz.hr/>

Taguette (n. d.). Taguette, the free and open-source qualitative data
analysis tool. <https://www.taguette.org/>

Talk to Books. (n. d.) Preuzeto 4. siječnja, 2023, s
<https://books.google.com/talktobooks/>

World Values Survey. (n. d.). Preuzeto 4. siječnja, 2023, s
<https://www.worldvaluessurvey.org/wvs.jsp>

What is QualCoder. (n. d.). QualCoder.
<https://qualcoder.wordpress.com/reports/>

6. BIOGRAFIJE AUTORICA

MIRIAM MARY BRGLES

U slobodno vrijeme trči. Rođena na zagrebačkome Svetome Duhu, a odrastala na Gornjemu gradu gdje ju je djed Ladislav učio pisati. Nakon položenoga prvoga „ispita“ iz pisanja djed joj je darovao sanjke, a mama ih je darovala dalje argumentirajući kako su „prevelike“. Tada se prvi puta susrela sa subjektivnim značenjima i konstrukcijama stvarnosti. Ljeta je provodila na Korčuli, u zagrljajima sigurnosti none Mary. Objektivnu društvenu stvarnost prepoznala je pri rođenju dvojice braće unutar samo četrnaest mjeseci te tijekom razdoblja Domovinskoga rata. U nižim razredima osnovne škole pokrenula je i uređivala časopis *The Cure*, a u višima školski časopis *ZOM (Za odmor mučenika)*. Pohađala je glazbenu školu (smjer: violina), glumu u Učilištu ZKM-a i satove baleta te osnovala detektivski klub *Iva*. S dvjema prijateljicama pronašla je ukradeni automobil te spoznala kako se istraživanjem mogu postići pragmatični ciljevi, koji pomažu pojedincima i zajednici. U *Jezičnoj gimnaziji Lucijana Vranjanina* pisala je za časopis *Vranec* i uređivala *Zinfan* fanzin. Tada se zaljubljila u sociologiju i sadašnjega supruga. Studij sociologije i hrvatske kulture završila je na Fakultetu hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu te je metodologiju svojega diplomskoga rada predstavila na Nacionalnom sociološkome kongresu u Splitu. Zaposlila se u Hrvatskome narodnome kazalištu u Zagrebu, gdje je najbliže susrela Goffmana, Shakespearea i Čajkovskoga te provela istraživanje za svoju doktorsku disertaciju.

Doktorirala je iz polja sociologije, grana posebnih sociologija na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Kao gostujuća doktorandica usavršavala se na Institutu za kazalište, film i medije Fakulteta za filozofiju i kulturu Sveučilišta u Beču. Područja su joj znanstvenoga interesa kvalitativna metodologija, sociologija kulture i umjetnosti i sociologija medija. Zaposlena je na mjestu docenta na Sveučilišnome odjelu za sociologiju Hrvatskoga katoličkoga sveučilišta. Također, sudjelovala je u izradi i izvođenju nastave cjeloživotnoga učenja *Laudato Si' - dijalogom do cjelovite ekologije* na Hrvatskome katoličkome sveučilištu. Objavljuje znanstvene članke i sudjeluje izlaganjima, moderiranjem ili članstvom u odborima na znanstvenim konferencijama, skupovima, simpozijima, okruglim stolovima i radionicama u Hrvatskoj i inozemstvu. Kao istraživač/suradnik sudjelovala je na projektu *CRO Laudato si' (2019. - 2021.)*. Objavila je knjigu pod nazivom *Borba za moć: politika, umjetnici i publika. Društveni aspekti razvoja Hrvatskoga narodnog kazališta u Zagrebu* (izdavači: Citadela libri i Hrvatsko katoličko sveučilište). Od 2020. do 2023. godine bila je stipendistica *CREATE Laudato Si'* programa na Fakultetu društvenih znanosti Pontifikalnoga sveučilišta sv. Tome Akvinskoga u Rimu, gdje je vodila poslijedoktorsko istraživanje pod nazivom *Creation and Care: Application of New Lifestyles and Interactions of Young People With Vulnerable Social Groups/Groups of People in Need* i sudjelovala u izvođenju nastave na predmetu *Qualitative Interview and Arts-Based Research*.

Od 2021. do 2023. godine vodila je istraživanje (dionica na HKS-u) *Medijsko predstavljanje branitelja iz Domovinskog rata u periodu od 2010. do 2020. godine*, koje se provodilo unutar projekta *Tematske mreže - Analiza društvenih faktora koje utječu na kvalitetu života braniteljske populacije - smjernice za budućnost*, financiranoga iz Europskoga socijalnog fonda UP.04.2.1.06.0004. Suradnica je na projektu *Demografija u fokusu - istraživanje lokalnih i regionalnih perspektiva* kojemu su nositelji Hrvatsko katoličko sveučilište i Središnji državni ured za demografiju i mlade. Članica je Upravnoga odbora COST akcije CA22101 - Cultural Expertise Junior Network (K-Peritia) i radne grupe COST akcije CA21166 - Social Sciences and Humanities for Transformation and Climate Resilience (SHiFT). Članica je Etičkoga povjerenstva Hrvatskoga katoličkoga sveučilišta te grupe Amarante Swift unutar Europske mreže kvalitativnih istraživača, Hrvatskoga društva dramskih umjetnika, uredništva Veritasa i odbora Festivala kršćanskoga kazališta. Sudjeluje u aktivnostima Župe sv. Antuna Padovanskoga u Zagrebu, gdje je stekla diplomu lektora i gdje se često inspirira karitativnim radom Katoličke Crkve s ranjivim društvenim skupinama. Majka je dvojice dječaka, rođenje kojih joj je potvrdilo da je spoznanje djelomično, a da ljubav nikad ne prestaje.

ANAMARIA MALEŠEVIĆ

Na pitanje „*Što ćeš biti kad odrasteš?*“ istoimenoga sastavka u nižemu razredu osnovne škole, odgovorila je „*policijski istražitelj*“. Rješavanje zagonetki, prikupljanje dokaza, traganje za istinom od najmlađe dobi do danas, pruža joj jednaku razinu uzbuđenosti. Veliki dio djetinjstva provela je kao kćer jedinica dvoje kreativaca koji su genetski prenijeli „žicu“ za stvaralaštvo i bujnu maštu. Ipak, najviše im je zahvalna što su joj na svijet donijeli mlađu sestru koja je svojom životnom borbom uči bezuvjetnoj ljubavi. Da je život igra vođena igranjem različitih uloga, prvi put je spoznala u kvartovskome kulturnome centru *KNAP* stavši na kazališne daske. Ta se ljubav nastavila i za vrijeme srednjoškolskih dana u *ZKM-u* i formulirala u želju kazališne režije kao životne profesije. *LiDraNo* joj je bila omiljena aktivnost tijekom srednje škole, a na razini je države nagrađena za esej *Kaštelan u snu od kamena*. Snimanje dokumentarnoga filma *Kamo ide ovaj medo?* u produkciji Fade In-a pružilo joj je prvi doticaj s kvalitativnim istraživanjem. Shvaćajući da postoji znanost koja spaja istraživački i kreativni duh, na iznenađenje svih, okreće kormilo životnoga usmjerenja i upisuje studij sociologije na Hrvatskome katoličkome sveučilištu.

Ljeto prije početka prve godine studije provodi na velikome međunarodnome projektu *Go4peace* s više od 200 mladih iz cijeloga svijeta, a upravo to iskustvo smatra prijelomnom točkom kada je odlučila da svaki slobodni trenutak želi lutati novim njoj neotkrivenim putevima. Za vrijeme prijediplomskoga i diplomskoga studija nagrađivana je i stipendirana za izvrstan uspjeh, a kao studentica sudjelovala je na dva Erasmus+ programa – u Berlinu i Novom Sadu. Izvannastavno je vrijeme provodila volontirajući u *Studentskome katoličkome centru* koji joj je pružio temelje i alate da izgrađuje sebe i društvo. Koordiniranje edukativnoga programa u Livnu, kreativnih radionica s djecom izbjeglica u Maloj Gorici i vođenje nacionalnoga volonterskoga projekta *72 sata bez kompromisa* na kojemu sudjeluje nekoliko tisuća mladih, poslužili su kao životno usmjerenje da je kroz edukativan, zabavan i kreativan način rada s mladima moguće mijenjati okolinu na bolje. Diplomirala je 2019. na temi korupcije kojoj su prethodili intervjui sa saborskim zastupnicima na Trgu sv. Marka.

Prvo zaposlenje bilo je u udruzi, drugo u srednjoj školi, a kao treća sreća vratila se na Almu mater. Od 2020. godine asistentica je u *Laboratoriju za etiku digitalnih tehnologija u zdravstvu (Digit-HeaL)* i doktorandica *Hrvatske zaklade za znanost*. Sudjelovala je na mnogim međunarodnim znanstvenim konferencijama i usavršavala se širom Europe kroz ljetne škole, radionice i tečajeve (Sveučilište u Oslu, Talinu, Bukureštu, Ružomberoku; Europski parlament). Ljeto 2023. godine provela je na doktorskome programu *Oxford Internet Institute* Sveučilišta u Oxfordu. Znanstveni interesi danas su joj se usmjerili na područja digitalne sociologije i sociologije zdravlja, a posebnu strast (i dalje) gaji prema kvalitativnoj metodologiji. U istraživanjima i prikazu rezultata trudi se uključiti grafičke, inovativne i kreativne elemente kako bi znanost bila bliska i pristupačna svima. Inspiraciju, motivaciju, ali i odmor pronalazi u putovanjima, od onih svakodnevnih 40-minutnih tramvajem, do onih tisućama kilometara daleko.

ISBN 978-953-8014-82-6